LAISVĖ

ŠIAME NUMERYJE:

- DVIEJŲ KULTŪRŲ SANKIRTIS — DVASINĖ LIETUVIŠKOJO JAUNIMO DRAMA
  Dr. Antanas Maceina
- 1973 METAI LIETUVOS LAISVINIMO VEIKLOJE
  Juozas Kojelis
- IŠEIVIJOS MISIJA IR JOS REALIZAVIMAS
  Juozas Gaila
- MOKSLO IR MENO APRAIŠKŲ PRASMĖ IŠEIVIJOJE
  Edmundas Arbas
- PILNAS PASITIKĖJIMAS SAVIMI IR PASIAUKOJIMAS LIETUVYBĖS DARBAMS
  Dr. Antanas Razma
- BENDRAVIMAS IR BENDRADARBIAVIMAS SU KOMUNISTŲ PAVERGTA LIETUVA
  Anatolijus Kairys
- LIETUVIŲ LANKYMASIS Į PAVERGTĄ KRAŠTĄ IR JO NAUDA TAUTAI
  Dr. Antanas Maceina
- VLIK-AS LAISVINIMO DARBO DERINTOJO MISIJOJE
  Pašnekesys su dr. J. K. Valiūnu
- "NAUJŲJŲ METŲ ISTORIJA"
  Ištrauka iš Birutės Pūkelevičiūtės romano
- VLIK-O REORGANIZAVIMAS; JAUNIMO PARUOŠIMAS LIETUVOS LAISVINIMO DARBUI; LIETUVIŲ DALYVAVIMAS AMERIKIEČIŲ POLITINĖJE IR VISUOMENINĖJE VEIKLOJE
  Eilės lietuvių darbuotojų pasisakymai šiais klausimais

1974 BIRŽELIS NR. 60 (97)

Šio numerio kaina — $2.50

Atnaujinkite "Į LAISVĘ" žurnalo prenumeratą 1974 metams!

- **Metinis prenumeratos mokestis (JAV-se, Kanadoje ir Australijoje) — $7.00; kituose kraštuose — $5.00.**
- **Siųsdami prenumeratos mokestį, malonėkite duoti savo tikslų adresą.**
- **Prenumeratos mokestį siųskite "Į Laisvę" žurnalo administratoriui —**

Mr. Aleksas Kulnys
7034 Hartcrest Drive
Rancho Palos Verdes,
California 90274, USA

Į LAISVĘ

POLITIKOS ŽURNALAS
1974 — BIRŽELIS — Nr. 60 (97)

Redaktoriai/Editors

ANATOLIJUS KAIRYS
8457 South Pulaski Road
Chicago, Illinois 60652

LEONARDAS VALIUKAS
Post Office Box 75893
Los Angeles, California 90075

VYTAUTAS VOLERTAS
405 Leon Avenue
Delran, New Jersey 08075

Šio numerio redaktorius/ Editor of this issue —
LEONARDAS VALIUKAS

Šio numerio kalbos taisytoja/ Language stylist of this issue —
ALĖ RŪTA - ARBIENĖ
Santa Monica, California

Administratorius/Circulation Manager —
ALEKSAS KULNYS
7034 Hartcrest Drive
Rancho Palos Verdes, California
90724

TURINYS

Laiškai redaktoriui 3
fųęį"Į LAISVĘ" vedamieji 6
Dviejų kultūrų sankirtis (dr. A. Maceina) 9
1973 metai Lietuvos laisvinimo veikloje (J. Kojelis) 23
Išeivijos misija ir jos realizavimas (J. Gaila) 33
Mokslo ir meno apraiškų prasmė išeivijoje (E. Arbas) 40
Pilnas pasitikėjimas savimi ir pasiaukojimas lietuvybės darbams (dr. A. Razma) 44
Bendravimas ir bendradarbiavimas su komunistų pavergta Lietuva (A. Kairys) ... 48
Lietuvių lankymasis į pavergtą kraštą ir jo nauda tautai (dr. A. Maceina) 55
VLIK-as laisvinimo darbo derintojo misijoje (pašnekesys su dr. J. K. Valiūnu) 59
"Naujųjų metų istorija" (ištrauka iš B. Pūkelevičiūtės romano) 64
Dr. Petras Kisielius naujose ir svarbiose pareigose 71
Idėja virsta realybe (Bern. Brazdžionis) ... 73
VLIK-o reorganizavimas: Jaunimo paruošimas ir įjungimas į Lietuvos laisvinimo darbą; Aktyvus dalyvavimas JAV-bių politinėje ir visuomeninėje veikloje ir nauda Lietuvai (tomis temomis simpoziumų pagrindinių dalyvių įvadinės mintys) 75
Darbai ir įvykiai (laisvųjų ir pavergtųjų lietuvių darbų ir žygių apžvalga) 118-136

"Į LAISVĘ" — lietuvių politikos žurnalas.
Leidžia **LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ** sąjūdis.

"Į LAISVĘ" (Toward Freedom), Lithuanian magazine of politics, published three times a year by the **Friends of the Lithuanian Front.**

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę.

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ SĄJŪDIS

LFB Vyr. Taryba

DR. KAZYS AMBROZAITIS
Pirmininkas
36 Crest Drive, Dune Acres
Chesterton, Indiana 46304, JAV

Tarybos nariai —

DR. ZIGMAS BRINKIS
Los Angeles, California

ANATOLIJUS KAIRYS
Chicago, Illinois

DR. ANTANAS KLIMAS
Rochester, New York

DR. ČESIUS KURAS
Windsor, Ontario, Kanada

DR. VYTAUTAS MAJAUSKAS
Southfield, Michigan

JUOZAS MIKONIS
Cleveland, Ohio

PILYPAS NARUTIS
Chicago, Illinois

ANTANAS SABALIS
Woodhaven, New York

LFB JAV-bių ir Kanados Centro valdyba

LEONARDAS VALIUKAS
Pirmininkas
Post Office Box 75893
Los Angeles, California 90075, JAV

ŽIBUTĖ BRINKIENĖ, Vicepirmininkė
LAIMA KULNIENĖ, Vicepirmininkė
EDMUNDAS ARBAS, Vicepirmininkas
BALYS GRAUŽINIS, Vicepirmininkas
P. ALGIS RAULINAITIS, Kasininkas
JONAS PRAKAPAS, Sekretorius

LAIŠKAI REDAKTORIUI

Sveikinimai redakcijos kolektyvui

* Naujasis "Į Laisvę" žurnalo redakcijos kolektyvas savo sudėtimi yra labai stiprus. Tad, žurnalas pasistiebs į aukštį dar labiau. Sveikinu ir džiaugiuos.

Dr. Antanas Maceina
Muenster
Vakarų Vokietija

* Sveikinu "Į Laisvę" žurnalo redakcijos kolektyvo visus narius. Esu tikras, kad šis ir kiti žurnalo numeriai bus turiningi ir įdomūs, kaip kad visuomet. Sekmės Jums visiems.

Dr. J. K. Valiūnas
New York, N.Y., JAV

LFB Centro valdyba energinga ir gerai organizuota

* LFB Centro valdyba labai energinga ir gerai organizuota. Tai turėtų būti pavyzdys visų kitų organizacijų vadovybėms. Nesuklysiu sakydamas, kad Jūs ten Kalifornijoje turite geriausių laisvojo pasaulio lietuvių organizatorių ir visuomenininkų.

Dr. Antanas Razma
Joliet, Ill., JAV

* LFB Centro valdybos veiklą stebiu su džiaugsmu.

J. B.
Brooklyn, N.Y., JAV

* Su pasigėrėjimu stebiuosi LFB Centro valdybos energija, ryžtu ir praktišku padėties ivertinimu.

Dr. J. Kazickas
New Rochelle, N.Y., JAV

Laisvinimo darbas — politika ar ne politika?

* Vienas kitas spaudoje ar susirinkimuose bando teigti, kad Lietuvos laisvinimo darbas nesąs politika. Tie mandrapypkiai nė nebando visam tam žygiui duoti vardo. Mano supratimu, visas tas darbas yra pilna to žodžio prasme politika.

Dr. V. Kartanas
Toronto, Ontario
Kanada

* Lietuvių Fronto bičiuliai yra politinis ir rezistencinis sąjūdis. Tokiu jis turi ir būti! Gerai, kad jūs ten ir "Į Laisvę" žurnalui davėte tinkamą apibudinimą, pavadindami jį politikos žurnalu. Skirkite tame žurnale visą dėmesį kovai dėl Lietuvos laisvės ir laisvojo pasaulio lietuvių išjudinimui ir pilnam įjungimui į tą žygį. Lietuvos laisvinimo darbas yra politika, ir laisvinimo darbo klausimams nagrinėti žurnalas turi būti vadinamas politikos žurnalu.

Dr. K. Norkus
Chicago, Ill., JAV

* Turime veiksnius, ir tegu jie rūpinasi ir sielojasi Lietuvos laisvinimo reikalais. Nesu frontininkas, bet prenumeruoju "Į Laisvę" žurnalą. Perdaug jame skiriate vietos Lietuvos laisvinimo reikalams, perdaug politikuojate. Ar Lietuvos laisvinimo darbas iš viso yra politika? Ar jums vertėtų "Į Laisvę" žurnalą vadinti politikos žurnalu?

S. Kuzavinis
Cleveland, Ohio, JAV

Redakcijos pastaba. "Į Laisvę" žurnalo šio numerio redaktorius vadino ir vadina Lietuvos laisvinimo darbą politika. Tiems, kurie tame darbe aktyviai nedalyvauja, tai yra beveik nesuprantama.

Mokslo ir kūrybos simpoziumas ir Lietuva

* Be abejo, skaitėte "Drauge" (1973.XII.1) II Mokslo ir kūrybos simpoziumo atsišaukimą mokslo laisvės reikalu. Siunčiu iškarpą. Kodėl mūsų aukštųjų mokyklų dėstytojai ir mokslinių institucijų darbuotojai tame atsišaukime net nepamini, kad Lietuva pavergta, kodėl jie nereikalauja Lietuvai pilnos laisvės ir nepriklausomybės?

Dr. K. Šalčiūnas
Chicago, Ill., JAV

Grįžtant prie Alseikos

* "Į Laisvę" 59 (96) numeryje paskelbtas žydo iš Izraelio laiškas aiškiai implikuoja Alseiką, kaip okupanto talkininką, nors šioje pusėje likę Alseikos bendraminčiai visaip bandė jo išvažiavimą pateisinti. Labai keista, kad mūsiškės politinės grupės ir spauda išdavikiško Alseikos darbo iki pat išvažiavimo nepastebėjo, mat, pasidavė sovietų agentų įtaigojimams, kad šnipų mūsų tarpe šifravimas esąs negarbingas ir antilietuviškas darbas. Taip ir Alseikai laikė atviras duris laikraščių redakcijos ir laisvinimo veiksniai. Ir jis šauniai tas duris varstė, nors jau 1950 metų spalio mėnesio 1 dienos "Tėvynės Balse", naudodamas tikrąją pavardę ir antrojo vardo (Kazimieras) inicialą, šlykščiai apšmeižė vieną Lietuvos diplomatą.

P. B.
Muenchen
Vakarų Vokietija

* Neseniai teko lankytis komunistų pavergtoje Lietuvoje. Mano pažįstami pasakojo, kad Kauno lietuviai išdaužė Alseikos buto langus, ir jis turėjęs iš ten išsinešdinti. Sunkios Alseikai esančios dienos ir Vilniuje: lietuviai nenorį jo net sutikti, o okupantas nepatenkintas juo, nes negaunąs iš jo pakankamai medžiagos apie laisvojo pasaulio lietuvius ir jų veiklą.

Vytautas Rinkūnas
Detroit, Mich., JAV

KARDINALINIS KLAUSIMAS

* Vyt. Bagdanavičius "Kultūrinės ir politinės problemos lietuvių visuomenėje" straipsnyje ("Į Laisvę", nr. 59) iškėlė klausimą, į kurį surasti ir akceptuoti atsakymai turės lemti ne tik išeivijos kultūrinę ir politinę veiklą, ne tik tų reiškimosi plotmių santykiavimo formas, bet ir pačios lietuvybės už Lietuvos ribų ateitį. Tas jo kardinalinis klausimas suformuluotas taip: "... kam pasaulyje lietuvybė reikalinga, žvelgiant į ją žmogiškuoju požiūriu? ... žvelgiant ... lietuviško žmogaus požiūriu? ... ir ką lietuvis pasaulyje turi daryti, kad jis savo žmogiškumą pateisintų ir įprasmintų?" Labai teisus straipsnio autorius, sakydamas, kad "plačioji mūsų visuomenė dar nėra pabudusi šio klausimo svarstymui. Daugelį patenkina pats lietuviškumas, ne-

diferencijuotas, neaptartas, nesigilinant, kas jis iš tikro yra žmogiška prasme".

Daug sunkiau sutikti su J. Gliaudos tezių kritika, pareikšta to paties žurnalo laiškų skyriuje. Greičiausia įvyko nesusikalbėjimas: Gliauda kalbėjo apie sistemą, Bagdanavičius — apie žmogų, tos sistemos kūrėją. Iš tikro, gal žmoniškumo pėdsakų turėjo ir Stalinas, ir Hitleris, ir Berija, bet kokių "abraomiškų" elementų žydas gali rasti nacizme ar lietuvių tauta rusiškame komunizme?

Juozas Kojelis
Santa Monica, Calif, JAV

Šviesa iš vakarų

Mūsų planetoje šviesa ateina iš rytų, o frontininkuose — iš vakarų. Jūs ten atgaivinote ir išlaikote "Į Laisvę" žurnalą; dabartinė Centro valdyba, susidedanti iš kaliforniečių, išjudino JAV-bių ir Kanados frontininkus; jūs pajėgiate suorganizuoti puikius politinių studijų savaitgalius; 1973 metų poilsio ir studijų savaitė, suorganizuota ir pravesta kaliforniečių, buvo gausi dalyviais ir turtinga savo programa. Jei kas jums ir taria vieną ar kitą neigiamą žodį, tai daro iš pavydo! Kodėl mes, chicagiečiai, negalime to padaryti?

K. P. Rutkus
Chicago, Ill., JAV

* Jūs, kaliforniečiai, nesitraukite iš LFB sąjūdžio vadovybės! Nebedavėte pakankamai kandidatų į LFB Vyr. Tarybą. Centro valdybos kadencija baigiasi. Kas pajėgs iš kaliforniečių tą darbą perimti?! Jūs įliejote į mūsų sąjūdį tikrai daug ir naujo kraujo.

Kęstutis Šalna
Chicago, Ill., JAV

Kolaboracijos kelias

* Pulkininkas K. Škirpa pasakoja ("Į Laisvę", nr. 59/96) apie liūdno atminimo voldemarininkų kolaboraciją su naciais Lietuvoje 1941 metais, nors tuo keliu ir norėję padėti Lietuvai, o ne naciams. Voldemarininkų išmintu takeliu žygiuoja dabartiniai bendradarbiautojai, kurių kolaboracijos partneriu šiuo metu yra kitas Lietuvos okupantas — rusas. Bet kolaboracijos kelias, kaip nutiko su voldemarininkais, yra ir nesėkmingas, ir . . . negarbingas.

Tomas Kaunas
Toronto, Ontario
Kanada

(Nukelta į 134 pusl.)

"Į Laisvę" redakcija laukia skaitytojų pasisakymų žurnale keliamomis problemomis. Įdomesni laiškai bus skelbiami. Tačiau redakcijai turi būti žinomas laiško autoriaus vardas, pavardė ir adresas. Spausdinant gali būti naudojamas ir slapyvardis. Anoniminių autorių laiškai, nežiūrint jų vertės, nebus spausdinami.

Laiškus redakcijai siųsti šiuo adresu: Mr. A. Kairys, 8457 South Pulaski Road, Chicago, Illinois 60652, USA.

Į PILNUTINĘ LIETUVIŠKŲ JĖGŲ KONSOLIDACIJĄ

Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto iniciatyva 1974 metų rudenį planuojama kviesti laisvinimo veiksnių konferencija, esamai padėčiai išanalizuoti, artimiesiems ir tolimiesiems laisvės kovos uždaviniams bei priemonėms išryškinti, darbų padalai aptarti ir organizaciniams — financiniams laisvinimo darbo pagrindams sustiprinti. Pirmasis žingsnis konferencijos kryptimi padarytas: 1974 m. kovo mėn. 23 d. tuo reikalu posėdžiavo Lietuvos Diplomatinės Tarnybos, PLB-nės, JAV LB-nės, ALT-os ir LLK-to atstovai. Lygiateisiu partneriu konferencijon kviečiama taip pat ir Kanados LB-nė.

Reikia pasidžiaugti, kad trečdaliui šimtmečio praėjus nuo Lietuvos laisvės praradimo, nors ir pavėluotai, laisvoji išeivija su istorinės atsakomybės jausmu ryžtasi pasukti į pilnutinę lietuviškų jėgų konsolidaciją prarastai laisvei atstatyti. Ir būtų didelė nelaimė, jei ši plataus užsimojimo konferencija neišsimuštų iš praeityje vykusių neveiksmingų "veiksnių konferencijų" ir steriliškų "Amerikos lietuvių kongresų" beprasmiškumo.

Į kovos dėl Lietuvos laisvės istoriją būsimoji konferencija turėtų įeiti bent tokiu svoriu, kaip Vilniaus lietuvių konferencija 1917 metais. Tad labai svarbu, kad septyni veiksniai nedelsdami viešai deklaruotų, jog jie sudaro tik atsakomąjį konferencijos organizacinį komitetą, bet ne vieni patys yra ekskluzyviniai konferencijos dalyviai. Iš to jau sektų logiška išvada, kad būsimoji konferencija neturėtų vadintis veiksnių, bet laisvojo pasaulio lietuvių konferencija, ir šalia veiksnių atstovų pilnateisiais konferencijos nariais turėtų būti lietuviai vyskupai, Laikinosios vyriausybės kabineto nariai, LB kraštų valdybų pirmininkai (jei atstovaujamos JAV ir Kanados LB-nės, kodėl ne Australijos, Venezuelos, Kolumbijos ir kt.?), Rezoliucijoms Remti Komiteto, Batuno ir kitų politiškai beisreiškiančių junginių atstovai, o taip pat ir pavieniai asmenys, pakviesti bent keturiais septintadaliais organizacinio komiteto balsais. Dalyvių skaičius

galėtų būti ne 30 - 35, kaip planuojama, bet mažiausia padvigubintas.

Jeigu tęsiame kovą su Lietuvos okupantu, turime turėti ir vyriausią vadovybę, operuojančią moraliniais ir medžiaginiais laisvės kovai skirtais ištekliais. Ne veiklos dublikavimas, bet spragos rezistenciniame fronte turi kelti rūpestį, tad vyriausios vadovybės pareiga būtų nusilpusias jėgas pakeisti naujomis ir susidariusias veikloje spragas skubiai užpildyti, nežiūrint, jei kas kompetencijos pretenzijomis ir reikalautų teisių prie tų spragų snūduriuoti. Tad ir pirmoji būsimosios konferencijos pareiga būtų apspręsti laisvės kovai vadovaujančią viršūnę, kuri esamose sąlygose teisėtai turėtų priklausyti VLIK-ui (o gal dar geriau — VLIK-ui kartu su PLB-ne), o visi konferencijos dalyviai turėtų deklaruoti ištikimybę rezistenciniam susidrausminimui ir nusilenkimą daugumos valiai bei pripažintam vyriausiam autoritetui.

PILNAS LIETUVOS LAISVINIMO DARBO FINANSAVIMAS

Kritikos netrūksta mūsuose nei Vyriausiam Lietuvos Išlaisvinimo Komitetui, nei Lietuvių Bendruomenei, nei Amerikos Lietuvių Tarybai, nei kitiems veiksniams. Visų tų kritikų priekaištų pagrindinė mintis: mūsų veiksniai neatlieka pilnai jiems pavesto bei patikėto darbo. Tiesos tuose žodžiuose, be abejo, yra nemaža, bet, svarbiausia, visi tie kritikai pamiršta, kaip žmonės kad sako, kitą medalio pusę. Kiek ir kokios paramos veiksniai sulaukia iš laisvojo pasaulio lietuvių? Piniginė parama veiksniams yra juokingai maža!

Lietuvos laisvinimo darbas yra sudėtingas ir kartu milžiniškas užsimojimas. Dideli darbai neįvykdomi su centais. Mūsų veiksniams tenka tik trupiniai nuo gausių mūsų stalų. Nepagailime pinigo niekam, o tik Lietuvos laisvinimo darbui. Tam savo šykštumui pateisinti surandame šimtus įvairiausių priežasčių.

Veiksniai turėtų išeiti su aiškiais ir dideliais darbo užsimojimais, o visi geros valios lietuviai — su tikrai apčiuopiama pinigine parama. Kiekvienas lietuvis, kuris dar sielojasi ir rūpinasi greitesniu laisvės rytojumi Lietuvai, turėtų skirti kasmet bent vienos dienos uždarbį laisvinimo darbui finansuoti. Aukotojams turėtų būti sudaromos sąlygos aukas nukreipti tiems

veiksniams, kuriems jie duoti pageidauja. Praėjo laikai, kada pakakdavo dolerio ar kelių metinės aukos Lietuvos laisvinimo darbui paremti. Šiuo metu kiekvieno geros valios lietuvio metinės aukos Lietuvos laisvinimo darbui finansuoti turėtų būti skaičiuojamos dešimtimis, šimtais ar net tūkstančiais dolerių.

SUGRĮŽIMAS PRIE "Į LAISVĘ" ŽURNALO REDAGAVIMO

Prieš maždaug ketvertą metų, kai "Į Laisvę" žurnalo redagavimą perdaviau bičiuliui Juozui Kojeliui, nė nemaniau, kad vėl teks grįžti prie šio leidinio redagavimo. Tuo metu buvau tikrai pavargęs žurnalo redagavimo darbe ir maniau, kad esu su kaupu atidavęs savo duoklę Lietuvių Fronto Bičiulių sąjūdžiui. Po ketverių darbo metų pavargo bičiulis Juozas, o LFB Vyr. Tarybos prezidiumui nepavyko surasti naujo redaktoriaus. Ne kartą kalbėjau LFB Vyr. T-bos posėdžiuose, kad, kol LFB Centro valdyba yra Los Angeles mieste, tol žurnalas tikrai išeis. Duotą žodį reikėjo išlaikyti.

"Į Laisvę" žurnalo ar panašaus pobūdžio leidinio redagavimas yra didelis darbas. Normaliose sąlygose būtų beveik pilnas ir pilnai apmokamas darbas. Deja, visų mūsų darbo ir veiklos sąlygos nėra normalios.

Buvo ir miela, ir džiugu, ir malonu, kad į redakcinį kolektyvą įsijungė seni mano bičiuliai — Anatolijus Kairys ir Vytautas Volertas. Taigi, šis žurnalo numeris išeina iš mano rankų, gi žurnalo antrąjį numerį redaguoja bičiulis Anatolijus, o trečiąjį — bičiulis Vytautas. Turime LFB naują Vyr. Tarybą. Jos pirmas užsimojimas bus — surasti žurnalo naują redaktorių. Visi trys esame sutarę žurnalo redagavimo darbą tęsti tol, kol LFB Vyr. Taryba suras naują redaktorių ar suformuos naują redakcinį kolektyvą.

Šia proga LFB Centro valdybos ir savo vardu dėkoju bičiuliams Anatolijui ir Vytautui už ryžimąsi, kaip žmonės sako, gelbėti padėtį. Nuoširdi visų bičiulių ir "bičiulių bičiulių" padėka priklauso bičiuliui Juozui Kojeliui už ketverių metų darbą.

DVIEJŲ KULTŪRŲ SANKIRTIS

Dvasinė lietuviškojo jaunimo drama

Dr. Antanas Maceina

1. Nuoširdus skundas

Paskutinysis Studentų Ateitininkų Sąjungos leidžiamo "Gaudeamus" numeris (1973 m. nr. 2) patraukia dėmesį tuo, kad jo puslapiuose prasiveržia dvasinė mūsų jaunimo drama, kuri tylomis vyksta jau keliolika metų, kurios tačiau išnarplioti jaunimas pats vienas nepajėgia. Tai

DR. ANTANAS MACEINA, Muenster, Vakarų Vokietija, žymusis lietuvių filosofas, Lietuvių Fronto Bičiulių sąjūdžio ideologas, vienas iš uoliųjų "Į LAISVĘ" žurnalo bendradarbių.

dviejų kultūrų sankirtis lietuviškoje dvasioje: anglosaksiškosios ir lietuviškosios, ispaniškosios ir lietuviškosios, vokiškosios ir lietuviškosios ir t.t. ir t.t. Kur tik esame lietuviškojo jaunimo, pasklidusio laisvajame pasaulyje, ten visur esama ir šio sankirčio, ir šios vidinės dramos, virstančios galų gale tikrai kraujuojančia gyvos širdies žaizda. Visa tai kaip tik ir ataidi minėtame "Gaudeamus" numeryje.

"Mūsų tėvams", rašo *Anon*,* "lietuvybė yra savaime suprantamas dalykas, nes jie visi yra auge Lietuvoje. Bet mums, Amerikoje gimusiems ir augantiems, ji nėra taip įprasta, kaip mūsų tėvams, nes mes *gyvename* tarp lietuvių, o *mokomės* nelietuviškosiose mokyklose" (p. 31). Tai reiškia: lietuviškoji aplinka ir nelietuviškoji mokykla kuria įtampą, skelbiančią lietuviškumą, taip kad tokio būvio jaunimui "reikia daug daugiau stengtis, jog jis savo tautybę suprastų, ją vertintų ir išlaikytų" (t. p.). — "Lietuviai studentai", skundžiasi *Joana Vaičiulaitytė*, "gyvendami Amerikos išeivijoje, yra plėšomi dviejų skirtingų pasaulių" (p. 34). Ji teisingai pastebi, esą netikslu būtų teigti, "kad studentai lietuviai gyvena dviejuose pasauliuose, niekad judviejų nesuvesdami" (p. 35). Bet būtų irgi netikslu kalbėti, "kad visi studentai jungiasi lygiomis į lietuvių ir amerikiečių pasaulius. Dauguma mūsų kartos studentų lietuvių stovi tarp šių dviejų kraštutinybių" (t. p.). Nuosekliai tad "konfliktas tarp dviejų kultūrų yra didžiausia jaunimo problema", trumpai ir ryškiai apibūdina mūsojo jaunimo būklę *Anon* (p. 32).

Reikia iš tikro tik džiaugtis ir didžiuotis, kad jaunieji nuoširdžiai bei rūpestingai ieško būdų šiam sankirčiui apvaldyti: kaip labai jie pabrėžia lietuvybės (plg. p. 31) ir lietuviškosios kultūros (plg. p. 32) svarbą; kaip įžvalgiai jie suvokia kalbos vertę (plg. p. 32); kiek atsakingumo jaučia jie patys kaip būsimieji tėvai (plg. p. 33 - 34)! Visur čia žymu, kad byloja aiškiai apsisprendę, įsipareigoję ir savą paskirtį supratę žmonės, kuriems vis dėlto tai kaštuoja daug blaškymosi, abejonių ir gal net klydinėjimų. "Kiekvienas pirmosios kartos lietuvis amerikietis išgyvena nelengvą ir sudėtingą psichologinį periodą. Šiuo metu jis pats turi išnagrinėti, kiek jam lietuvybė svarbi ir kiek jam amerikiečių pasaulis svarbus. Tai išsprendęs, jis turi pagaliau susikurti savą ateities kelią" (*J. Vaičiulaitytė*, p. 35). O tai nelengva. "Mums sunku mylėti tą

* Autorius drįso čia cituojamų jaunųjų žodžius truputį patobulinti kalbos atžvilgiu (pav. "studentai ... yra perplėšti" — yra plėšomi), kad ir jie patys palyginę pamatytų, kur jų kalbiškai apsirikta. Šia prasme "Gaudeamus" redakcija turėtų negailėti triūso, nes taisyti kito kalbą reiškia pačiam jos mokytis geriausiu būdu.

kraštą, kurio niekad nesame matę, o tik apie jį girdėję" (*Anon*, p. 32). "Laikas teka nuolatine nesulaikoma srove, ir mes nė nepajusime, kaip ir patys tapsime tėvais. Kokį pavyzdį duosime tada savo vaikams? Ar lietuvybė jiems bus irgi tokia brangi, kaip ji yra brangi mūsų tėvams ir mums patiems? Ar lietuvybė bus jų egzistencijos dalis, kaip ji yra mūsų egzistencijos dalis?" (*Rusnė Vaitkutė*, p. 34). Nepaisant šių klausimų, suskamba tvirtas tikėjimas ir didžiulis ryžtas: "Aš tikiu, kad bus nemaža dabartinio jaunimo, kuris užaugęs tęs tėvų paliktus darbus ir neleis lietuvybei mirti su vyresniąja karta... Mes, jaunimas, esame pasiryžę išlaikyti, kiek galėsime, lietuvių tautą, ir dėl to vyresnieji gali žvelgti ateitin su viltimi" (*Anon*, p. 33).

Ir vis dėlto dviejų kultūrų sankirtis yra painus klausimas; painus todėl, kad jis yra *dialektinis*, vadinasi, teigiamas ir neigiamas kartu: *jis praturtina, bet ir žaloja*. Tai reikia įsisąmoninti visų pirma vyresniesiems, kad suprastų jaunimą, kodėl šis, vengdamas žalos, vengia sykiu ir ano sankirčio, nesykį apsispręsdamas tik už *vieną* — dažniausiai svetimą — kultūrą. Bet tai turi įsisąmoninti ir jaunesnieji, kad suvoktų, kokių vaisingų perspektyvų atveria anas sankirtis, jei dvi kultūros esti suvedamos dvasinėn darnon.

2. Kalba ir tautybė

Į kryžminę dviejų kultūrų sankirčio ugnį visų pirma patenka *kalba*. Tai atsitinka todėl, kad kalba nesudaro tautybės esmės, sykiu betgi ji yra tautinės dvasios bei kultūros nešėja.

Yra visiškai aišku, kad tautybė neglūdi kalboje taip, jog tautine kalba nekalbėdamas, žmogus tuo pačiu jau neturėtų nė tautinės sąmonės, vadinasi, nebūtų tautiškai apsisprendęs. Senas mūsų kilmingųjų luomo posakis "gente lituanus, natione polonus" išreiškė skirtumą tarp kalbos (lenkiškosios) ir tautos (lietuviškosios). *Prisiimti kitos tautos kalbą anaiptol dar nereiškia prisiimti ir jos tautybę*. Pasaulyje esama ištisos eilės tautų, neturinčių savos kalbos, tačiau turinčių ryškią tautinę sąmonę, nesykį net priešiškai nusiteikusią tai tautai, kurios kalba kalbama. Austrai, šveicarai, belgai (iš dalies) Europoje, visas Amerikos žemynas užjūryje, Australija, Naujoji Zelandija savų kalbų neturi, naudodamiesi čia vokiečių, čia prancūzų, čia anglų kalbomis. O tačiau visos šios žmonių grupės arba jau yra aiškios tautos, arba jomis vis labiau tampa. Svetima kalba joms nė kiek nekliudo puoselėti savą tautinę sąmonę ir kurti savą tautinę kultūrą.

Dar daugiau: Azijos ir Afrikos tautų atbudimas pokario metais

parodė, kad *svetimos kalbos pasisavinimas gali būti geras įrankis tautybei ugdyti*. Vargu ar šiandien kalbėtume apie Azijos ir Afrikos naujas valstybes, jei misininkų ar kolonistų įsteigtose mokyklose vietiniai gyventojai nebūtų puikiai išmokę angliškai ar prancūziškai ir tuo būdu pasisavinę europinės kultūros turtų, kurie kaip tik ir pažadino jų tautinę dvasią. Svetima kalba Azijos ir Afrikos tautoms buvo lemianti paskata atsigrįžti į save pačias. Šio atsigrįžimo vaisiai dabar yra visų regimi. Be abejo, atbudusi tauta ugdo *savą* kalbą. Tačiau jai atbusti padeda *svetima* kalba, be kurios ji gal dar šimtmečius tebesnūduriuotų pirmykštės kultūros prieglobstyje. Atrodo, kad šis svetimos kalbos vaidmuo tautiniam atbudimui yra buvęs ir mūsų tautos istorijoje. Labai įdomioje savo knygoje *"Vardai ir veidai"* (Chicago, 1973) kun. St. Yla teisingai laiko vysk. Juozą Arnulfą Giedraitį tautinio žemaičių sąjūdžio vadu (plg. p. 75 - 92): ganytojinius laiškus liaudžiai jis rašęs lietuviškai, jo kūrijoje kalbėta irgi lietuviškai, jis įsakęs klebonam kiekvienoje parapijoje įsteigti mokyklą, pats vertęs lietuvių kalbon Šventąjį Raštą ir net eilėraščių. Kun. St. Yla pastebi, kad J. A. Giedraičio "vyskupavimo principas buvęs: viskas liaudžiai, bet ne per liaudį" (p. 81). Tai reiškia: *viskas liaudžiai per aukštesnę kultūrą*. O ši aukštesnė kultūra atėjo Giedraičiui per svetimas kalbas. Išvykęs studijų svetur, Giedraitis užtruko "užsieniuose ketvertą metų, išmoko kalbų, ypač italų ir prancūzų, susipažino su kitų kraštų politiniu bei kultūriniu gyvenimu, įsigijo europinių manierų ir, svarbiausia, pajuto, ko trūksta ir ko reikia savajam kraštui" (p. 77). Kitaip tariant, svetimos kultūros bei kalbos pasisavinimas nukreipė Giedraitį į savą tautą ir į savą kalbą. Tai tinka ne tik tautiniam žemaičių sąjūdžiui 18 šmt., bet ir *visam* tautiniam mūsų atgimimui 19 šmt. pabaigoje. Ir Basanavičius, ir Kudirka, ir Šliupas, ir Vaižgantas, ir Maironis — visi jie yra buvę svetimos kalbos bei kultūros auklėtiniai ir kaip tik todėl įsisąmoninę, ko ir kur stinga lietuvių kultūrai bei kalbai. Jeigu svetimos kalbos nebūtų subrandinusios mums eilės asmenybių, mes gal ir šiandien tautiškai tebesnaustume. Tai, kas mūsų akivaizdoje vyksta Azijoje ir Afrikoje, vyko jau daugiau kaip prieš šimtą metų ir Lietuvoje.

Tautybės ir kalbos skirtumas turi didžios reikšmės dviejų kultūrų sankirčiui tiek suprasti, tiek ypač jam pergyventi. Nekiekvienas, kuris nekalba lietuviškai yra ir ne lietuvis. Tautybė visų pirma yra gilus žmogaus apsisprendimas. Be abejo, apsisprendimas būti lietuviu

patraukia paskui save ir lietuviškąjį turinį, tarp kitko ir kalbą. Tačiau reikia įsakmiai pabrėžti: *ne apsisprendimas kyla iš turinio, o turinys eina paskui apsisprendimą.* Kas apsisprendžia būti lietuviu, stengiasi, žinoma, pasisavinti ir lietuvių kalbą, ir literatūrą, ir muziką, ir filosofiją, ir apskritai visą kultūrą. Bet šis pasisavinimas yra ne koks vienkartinis ar trumpalaikis veiksmas, o visą gyvenimą trunkąs vyksmas. Išeivijos jaunimui reikia ne prikaišioti, esą jis nesidomįs, nemokąs, klystąs, bet reikia jį sudominti, pamokyti, pataisyti. Ar vyresnieji šiuo atžvilgiu yra be kaltės? Ar B. Vitkutės pastaba, esą "lietuvybės išlikimas mumyse, jaunime, didele dalimi priklauso ir nuo mūsų tėvų — nuo jų auklėjimo metodų, nuo sugebėjimo mums perduoti supratimą pačios lietuvybės, nuo sugebėjimo įskiepyti mumyse meilę lietuviškiems papročiams, lietuvių kalbai, lietuvių kultūrai (p. 33) — ar ši pastaba nėra *klausimas* vyresniesiems, reikalaująs apsižvalgyti savos veiklos plotuose? Ar vyresnieji iš tikro yra supratę dviejų kultūrų *būtinybę* mūsajam jaunimui ir veikę šia linkme? Ar visa jų veikla nebuvo grynai *vienkultūrė* ir todėl jaunųjų nepatenkinanti, nes neužpildanti jų dvikultūrės dvasios? Lietuvių kalbos gramatika, sakysime, yra būtinai reikalinga. Tačiau šalia jos dvikultūriam jaunimui reikalinga ir lietuvių kalbos gramatika bei žodynas anglų, ispanų, vokiečių kalba. Jam reikalinga dvikalbių literatūros antologijų. Jam reikalinga Lietuvos istorija — pirmoje eilėje lietuviškosios kultūros istorija — ta kalba, kurios tautoje jam lemta gyventi bei mokytis. Ar vyresnieji pakankamai yra pastebėję šią *antrąją* mūsojo būvio pusę?

Jeigu tad ištikro, kaip skaitome spaudoje, "vyresnioji karta dažnai pastebi, kad jeigu jauniesiems sunku išsireikšti ar suprasti lietuvių kalba, tai yra jų pačių kaltė, kad nepasistengė tėvų kalbos geriau išmokti" (*Daniliūnas*, "Tėviškės Žiburiai", 1974, nr. 1, p. 2), tuomet jaunimo atsakymas: "tai nesąmonė" (t. p.) yra visiškai teisingas. Nes *tėvų kalba yra išmokstama tik iš tėvų:* šitaip ji dėl to ir vadinasi. Jeigu tad kuris jaunuolis blogai kalba lietuviškai, tai yra ne jo, o jo tėvų kaltė. Tautos kalba nebuvoja kažkur šalia žmonių, tarsi kokiame sandėlyje, į kurį kiekvienas gali įeiti ir ten jos pasisemti. *Tautos kalba buvoja žmonėse*, ir tik iš jų jaunimas jos išmoksta. Vaikui gi šie žmonės kaip tik ir yra visų pirma jo paties tėvai. Tėvams šiuo atžvilgiu apsileidžiant ar nepajėgiant, vaikas prisiima kalbą tų žmonių, su kuriais jis santykiauja. Autorius pažįsta vieną *grynai* lietuvišką šeimą,

kurios betgi motina, būdama per tingi atsidėti savam vaikui, pasisamdė auklę. Ši su juo žaidė, vedžiojo jį pasivaikščiotų, ir vaikas prisiėmė ne motinos, o auklės kalbą. Paskui jis buvo siunčiamas į vaikų darželį, tad prisiėmė šiojo — jau kitos tautos, negu auklė — kalbą. Dabar jis nepajėgia net ir žodžiu sumegzti ilgesnio sakinio lietuviškai, nekalbant jau apie lietuviškąjį raštą. Ar vaikas čia kaltas? Tokių atvejų esama jau eibės. Šeštadieninė mokykla šeimos darbo neatstos, nes ji atsiremia į šeimos jau įdiegtą kalbą, ją tobulina, pratęsia, tačiau niekados jos *neperteikia* — jau tik todėl, kad ji yra "šeštadieninė", vadinasi, tik septintadalis to, kas vyksta šeimoje visą savaitę. Miela tad iš pačių jaunųjų girdėti tokius žodžius: "Greit ateis laikas, kai mes patys kursime šeimas, ir tie jauni tėvai bus atsakingi, kad jų šeimose gyvuotų lietuviškas žodis" (*Anon*, "Gaudeamus", 1973, nr. 2, p. 32). Tuo tarpu nevienai vyresniųjų šeimai tokio atsakingumo kaip tik ir yra stigę.

3. Kalba ir kultūra

Kadangi kalba nėra tautybės esmė, todėl visiškai gali būti lietuvių, kalbančių angliškai, ispaniškai, portugališkai, vokiškai, prancūziškai ar švediškai, kaip esama austrų, kalbančių vokiškai; šveicarų, kalbančių prancūziškai ir vokiškai; belgų, kalbančių prancūziškai ir vokiškai; belgų, kalbančių prancūziškai ir flamiškai. Tai irgi reikia mums giliai įsisąmoninti, neužsispiriant laikyti lietuviais tik tuos, kurie *lietuviškai* kalba. Teisinga yra jaunimo nuojauta, kad "tęsimas veiklos lietuvių kalba praras ir paskutinius entuziastus". (*Daniliūnas*, op. cit.). Iš tikro. Juk jeigu jaunuolis apsisprendžia, kad jis yra ir nori būti lietuvis, jeigu tačiau jis iš savo tėvų lietuvių kalbos neišmoko, tai jo apsisprendimas bus palaužtas ir net paniekintas, jeigu jis negalės prisišlieti prie lietuvių dėl savo svetimos kalbos. *Kalba niekad neprivalo tapti perskyra.* Lingvistinis nacionalizmas yra šiuo metu mums pats pavojingiausias. Lietuvybės išlikimas tremtyje priklausys ne nuo to, kad mūsų jaunimas *kalbės* lietuviškai, bet nuo to, kad jis *jausis* esąs lietuviškas.

Ar tad kalba yra bereikšmė? Tautiniam apsisprendimui — *taip*. Adomas Mickevičius vadina Lietuvą savo tėvyne, nekalbėdamas ir nerašydamas lietuviškai. Tačiau, kaip sakyta, tautinis apsisprendimas patraukia paskui save ištisą kultūrinį tautos turinį. Pats savyje apsisprendimas yra tik formalus, vadinasi, neturįs nieko, kuo jis būtų regimas. Jis turi, be abejo, grindžiamosios reikšmės, nes be io ir kalba nieko nereikštų: ga-

lima juk kalbėti lietuviškai ir nebūti lietuviu. Daugybė Lietuvos žydų nepriklausomybės metu buvo tokie. Nevienas jų iš mažens kalbėjo lietuviškai (be abejo, ir žydiškai), tačiau dėl to nė vienas jų nesulietuvėjo. Jiems stigo *apsisprendimo* būti lietuviais. Apsisprendus gi, savaime reikia šį formalų pradą paversti regimybe. Kitaip tariant, reikia pasisavinti tautinę kultūrą. Betgi *kelias į tautinę kultūrą einą per kalbą*. Todėl į ankstesnį klausimą, ar kalba yra bereikšmė, reikia atsakyti: tautinei kultūrai pasisavinti — *ne*. Tai antroji kalbos pusė ir tuo pačiu antrasis uždavinys lietuvybei išlaikyti. Atkakliai teigdami, kad tautybė ir kalba nėra ir negali būti tolygios, mes taip pat atkakliai tvirtiname, kad *kalba ir tautinė kultūra taip santykiauja viena su kita, kaip sąlyga su padariniu*. Be tautinės kalbos kelias į tautinę kultūrą būtų mums užsklęstas. Tiesa, kai kuriuos jos laimėjimus, kaip muziką bei meną, galime pasisavinti ir be kalbos. Tačiau tai tik dalelė, o ne visuma; tai net ne pati būdingiausia dalelė. Kas tad apsisprendžia už tautybę, nuosekliai apsisprendžia ir už šios tautybės kalbą kaip priemonę savą apsisprendimą padaryti turiningą. Svetimos kalbos pasisavinimas dar nereiškia, kaip sakėme, svetimos tautybės prisiėmimo. *Tačiau tautybės prisiėmimas yra neįmanomas be kalbos pasisavinimo*. Kalba nėra tautybės esmė. Bet kalba yra tautybės vežtuvai (vehiculum), kuriais esti gabenama žmogaus dvasion tautinė kultūra.

J. G. Herderis yra gražiai pastebėjęs, kad "tautos genijus niekur kitur taip gerai nepasireiškia, kaip kalbos sąrangoje" (Briefe zur Beförderung der Humanität, Riga 1793, t. I, p. 146). Kalboje tauta įkūnija savą pasaulio suvokimą, savas pažiūras į daiktus, savą istoriją, žodžiu visą savo dvasią. Kalboje, pasak to paties Herderio, "gyvena visi tautos minčių turtai, jos tradicijos, istorija, religija ir gyvenimo dėsniai, visa jos širdis ir siela" (t. p.). Todėl nenuostabu, kad tauta nė su vienu kitu dalyku nėra tiek giliai suaugusi, kaip su kalba. Kalba užtat ir yra tasai laidas, kuriuo į mus teka tautos dvasia visu jos turtingumu: jos dainos bei pasakos, jos epas ir lyrika, jos drama, jos filosofija ir net jos mokslas, net jos gamtamokslis, kaip apie jį prasmingai sako K. Vossleris: "Modernus gamtamokslis nebūtų niekad gimęs, jei pagalbon nebūtų atėjusi italų, prancūzų, vokiečių, anglų kalba ir nebūtų pašalinusi nevykusią lotyniškąją slaugę" (Geist und Kultur in der Sprache, Heidelberg 1925, p. 181). Kokiu tad būdu galima būtų visa tai pasisavinti, nemokant tautinės kalbos? Išmokdamas savos tautos kalbą, žmogus tuo pa-

čiu prisiima tokią dvasios formą, kuri jam atidaro duris į kultūrinį tautos lobyną. Posakis "lingua gentem facit — kalba kuria tautą" yra teisinga ne tik visuomeniniu, bet ir *asmeniniu* atžvilgiu. Kaip kalbos atbudimas tautinėje bendruomenėje pabudina šią bendruomenę tautine prasme, taip lygiai ir kalbos pasisavinimas asmens gyvenime nuteikia šį gyvenimą būti atviram tautinėm vertybėm. Išmokdamas tautinės kalbos, žmogus įsijungia į tą gyvenimo srovę, kuri iš tolimos praeities per jį eina į nežinomą ateitį. Kalba susieja jį su tautine bendruomene, padarydama jį tikru dalyviu jos dabartyje. Tai iš tikro "istorinė galybė" (W. v. Humboldt), kuri žmogų suriša su tautos kultūra, apsprendžia jo mąstyseną bei jauseną ir tuo būdu kreipia visą jo kūrybą tam tikra linkme. Šia prasme kalbos negali atstoti jokia kita tautinė vertybė. Dėl šios priežasties yra nepaprastai svarbu gimtosios kalbos išmokti kuo anksčiausiai ir kuo tobuliausiai.

Tačiau jos mokymasis yra visiškai skirtingas nuo svetimų kalbų mokymosi. Svetimų kalbų galima mokytis ir dėl reikalo, kaip tai dabar yra mūsų atveju. Galima jų nemylėti ir net nemėgti. Tuo tarpu gimtosios kalbos mokomės dėl to, kad ji yra *sava*, vadinasi, kad ji mus suartina *iš vidaus* su mūsų tauta. "Gilesnis suaugimas su gimtosios kalbos dvasia", sako L. Weisgerberis, "stiprina tautinio elgimosi pagrindus; suvokimas, kad atskiro žmogaus gyvenimas yra labai stipriai sujungtas su bendruomenės sukurtomis bei perteiktomis vertybėmis, sudaro žmoguje tam tikrą šiuo atžvilgiu nusistatymą; pažinimas, kad visi kalbos bendruomenės nariai yra ankštai tarp savęs surišti, mums parodo, jog atskiras žmogus šiame vyksme virsta bendruomenės palaikytoju ir kartu atsakingu už tautos sukurtų vertybių išlaikymą bei ištobulinimą" (Die Stellung der Sprache im Aufbau der Gesamtkultur, 1933, p. 70). Kitaip sakant, *gimtosios kalbos mokymasis įgyja dorinės bei socialinės reikšmės*. Tautiniu atžvilgiu juk yra svarbu ne tik pasisavinti pačią kalbą, bet ir jos pagalba išvystyti tautinę savo individualybę bei nustatyti tinkamus santykius su sava tauta. Kalba kaip tokia yra šiam reikalui tik priemonė. Josios mokymasis pagelbsti mums subręsti tautiškai, vadinasi, įsijungti ir sutapti su tautine kultūra. *Gimtosios kalbos mokymosi tikslas slypi ne grynai lingvistiniame jos išmokime, bet žmogaus nuteikime dalyvauti tautos gyvenime*. Štai kuo savos kalbos mokymasis skiriasi nuo svetimų kalbų mokymosi.

Be abejo, mūsajame tremties būvyje visados bus žmonių, ku-

rie lietuvių kalbos arba visiškai neišmoks arba jos pramoks tik netobulai, kurie tačiau bus *apsisprendę* už lietuvybę ir savyje jausis lietuviais. Ir tokiems žmonėms reikės pasisavinti lietuviškąją kultūrą visu jos pločiu, jei jie nenorės, kad jų apsisprendimas būti lietuviais liktų tik grynas jausmas ar romantinė nuotaika. Tačiau tai įvykdyti bus jiems žymiai sunkiau, negu tiems, kurie lietuviškai mokės. Lietuvių Bendruomenės uždavinys todėl ir yra parūpinti priemonių, kad lietuviškoji kultūra būtų pažinta ir tų, kurie lietuviškai nekalba arba menkai kalba. Tačiau šios priemonės, net ir geriausiems norams esant, visados bus labai aprėžtos. Galima parengti Lietuvos istoriją, jos kultūros istoriją, jos literatūros istoriją, jos filosofijos istoriją svetimomis kalbomis; galima išversti nevieną lietuviškąjį romaną anglų, ispanų ar vokiečių kalbon. Tačiau negalima išversti lyrikos, kuria lietuvių literatūra ir tuo pačiu lietuviškoji dvasia kaip tik yra būdinga; negalima išversti viso to gyvo dvasios sąjūdžio, kuris reiškiasi lietuviškuosiuose laikraščiuose; negalima išversti visos tos kovos, kuri šiandien eina pavergtoje Lietuvoje už idėjas, įsitikinimus, už minties ir žodžio laisvę. Kas apsispręs būti lietuviu, o neišmoks lietuviškai bent tiek, kad galėtų laisvai naudotis lietuviškąja literatūra, to dvasinis *lietuviškasis* turinys visados bus gana skurdus. "Kol tik Tacitas rašė apie Germaniją", sako K. Vossleris, "tol germanistika buvo nepilnametė" (op. cit. p. 181). Taip lygiai yra ir su mumis. Kol skaitysime apie Lietuvos kultūrą tik angliškai, ispaniškai ar vokiškai, *tol negyvensime pačia šia kultūra*. O ja negyvendami, ir liksime nepilnamečiai kaip lietuviai. Reikia todėl tikėtis ir sykiu stengtis, kad visi tie, kurie dviejų kultūrų sankirtyje apsisprendžia būti lietuviais, apsispręs ir už lietuvių kalbą ir jos išmoks, kiek galėdami tobuliau.

4. Dvikalbis lietuvis

Kodėl betgi dvi kalbos bei dvi kultūros yra virtusios mums *problema* ir net *drama?* Argi — bent mūsų būklėje — jos nėra savaime suprantamas dalykas? Argi neteisus yra K. Vossleris, sakydamas: "Kas — vistiek ar asmuo ar tauta — vertina tik savąją kalbą, nenorėdamas pažinti svetimųjų, tam ir savoji smunka ligi barbariško vapaliojimo" (op. cit. p. 147)? Nes kaip pati tauta, taip ir jos kalba nėra ir negali būti uždari vienetai. "Sustingusių kalbos sienų nėra, o ten, kur jos kuriamos dirbtiniu būdu, jos daro daugiau žalos, negu teikia apsaugos" (K. Vossler, t. p.). Tautos bei jų kalbos auga ir išsivysto, tik santykiaudamos viena su kita. O kur gi šio santykiavimo galėtų būti daugiau,

jei ne tremtyje? Taigi atrodo, kad tremtis kaip tik turėtų sudaryti pačias palankiausias sąlygas mūsų kalbai augti bei išsivystyti, kad ši, Vosslerio žodžiais tariant, nesmuktų ligi "barbariško vapaliojimo". Iš tikro gi yra kaip tik priešingai. Jeigu kur tokio vapaliojimo esama, tai tik tremtyje. Jeigu kur kalbinės tvoros tveriamos, tai irgi tik tremtyje. Jeigu kur sava kalba vertinama, neišlaikant saiko, tai taip pat tik tremtyje. Šiuo atžvilgiu mes nesykį elgiamės kaip ežiai: riečiamės savin ir atstatome spyglius viskam, kas svetima.

Ar šitoks mūsų elgesys yra teisingas ar klaidingas? Ar atvirybė svetimoms kalboms, o per jas ir svetimoms kultūroms, iš tikro yra savos kalbos bei kultūros išsivystymo bei tobulėjimo sąlyga? Ar kalbinės sienos visur ir visados daugiau kenkia, negu saugo? Tinkamai atsakyti į šiuos klausimus bus galima tik tada, kai skirsime du kalbos bei kultūros atžvilgiu: *pedagoginį* ir *dvasinį*. Tai reiškia: kai skirsime kalbos bei kultūros *pasisavinimą* nuo kalbos bei kultūros *naudojimo*. Atrodo, kad šių dviejų atžvilgių sąmaiša kaip tik ir gimdo tiek senesniosios kartos nepasitenkinimą jaunesniąja, tiek jaunesniosios priekaištus senesniajai. Jaunesnieji nepastebi pedagoginio atžvilgio *grėsmės*, o senesnieji — dvasinio atžvilgio *palaimos*. Nes tik grėsmės — palaimos dialektikoje vyksta tautinis mūsų gyvenimas tremtyje, ir tik šios dialektikos šviesoje gali būti išspręstas dviejų kalbų bei kultūrų sankirtis.

Vykdamas 1933 metų rudenį studijų Šveicarijos Fribourgan, šio straipsnio autorius vežėsi su savimi St. Šalkauskio laišką buvusiam jo mokytojui ir jo doktorato vadovui prof. Marc de Munnynck, belgui - flamui, kuris dar tebedėstė Fribourgo universitete filosofijos dalykus. Nunešęs laišką, įteikėjas atsiprašė prof. de Munnyncką, kad dar negalįs gražiai kalbėti prancūziškai. Tada de Munnynckas pastebėjo: "Būkit patenkinti, kad mokotės svetimų kalbų tik suaugę, kai esate jau pasisavinę gimtąją kalbą. Tuo tarpu mes, flamai, esame priversti mokytis dviejų kalbų (flamiškosios ir prancūziškosios, *Mc.*) iš pat vaikystės, todėl nepasisaviname gerai nei vienos, nei kitos. Nes išmokti galima daug kalbų, bet pasisavinti tik vieną". Ši pastaba įstrigo autoriaus galvon bei širdin kaip vedamoji gairė jo disertacijai "Tautinis auklėjimas" (Kaunas, 1934), kurioje jis ir pasisakė *prieš* dvikalbes pradžios mokyklas (plg. p. 149 - 150).

Pedagoginis dviejų kalbų bei kultūrų atžvilgis slypi nusistatyme, *kada galima pradėti mokyti vaiką svetimos kalbos*,

net jeigu ji būtų ir gyvenamojo krašto kalba? Tebūna autoriui leista čia pacituoti jo pažiūrą šiuo reikalu, išreikštą minėtoje disertacijoje lygiai prieš 40 metų.

"Išmokyti vaiką kalbėti reiškia apspręsti jo mąstymą tam tikra lytimi. Tačiau šis apsprendimas nebus tobulas, jei tuo pačiu metu bus mokoma dviejų kalbų. Kalbos nėra tik ženklų rinkiniai, kurių keletą būtų galima pasisavinti vienu metu, kaip aritmetikos ar algebros ženklus. Kalbose glūdi įvystytas tautos suvokimo būdas. Todėl mokant vaiką sykiu dviejų kalbų, jo mąstymas esti apsprendžiamas dviem skirtingomis lytimis, kurių nė viena negali būti tobulai pasisavinta, nes viena kitai kliudo. Juo kalbos yra skirtingesnės, juo šitos lytys yra įvairesnės, juo jų įtaka viena kitai yra kenksmingesnė ir juo jų apsprendimas netobulesnis. *Mokant vaiką dviejų kalbų, tobulai neišmokoma nė vienos.* Žmogus dviejų gimtųjų kalbų niekados neturi. Paprastai jis vieną jų pameta kaip nereikalingą. Vaikas užmiršta visas tas kalbas, kurių buvo išmokęs vaikystės metais ir pasisavina tik tą, kuri yra jo gimtoji. Pati prigimtis čia stengiasi atitiesti tai, ką žmogus iškreipia. Fichtė todėl yra teisingai pastebėjęs, kad "žmogui kalba yra tik viena" (Reden an die deutsche Nation, Berlin 1808, p. 120). Šiuo tad atžvilgiu dviejų kalbų vartojimas pradžios mokykloje yra kenksmingas vaiko mąstymui. Vaikas neįgyja aiškios mąstysenos ir tobulai neįauga į kalbos dvasią. Jo psichikoje atsiranda sąmyšis bei netikrumas. "Visų šalių stebėtojai", sako L. Weisgerberis, "sutinka, kad vaikai, kurie iš mažumės kalba dviem kalbom, dvasiniu atžvilgiu ne tik labiau neišsivysto, bet dar net atsilieka. Ši skriauda yra ypač didelė tada, kai mokykla yra dvikalbė ta prasme, kad vaikai jau nuo pirmųjų metų yra verčiami mokytis svetimos kalbos ir praktikoje ją vartoti. Tokiose sąlygose svetimų kalbų mokymas ne tik nepagelbsti kalbiniam lavinimui, bet trukdo vaiko išsivystymą ir tuo būdu padaro jam didelę skriaudą" (Volkskunde und Schule, München 1932, p. 151 - 52). Todėl jau L. Vives teisingai reikalavo, kad pradžios mokykloje visi dalykai būtų dėstomi tik gimtąja kalba. Jei kurios šalies gyvenimas verčia žmones kuo anksčiausiai pradėt vartoti ir antrą kalbą, tai šitą darbą turėtų atlikti gimnazija ar vidurinė mokykla. Tuo tarpu dvikalbės pradžios mokyklos tautiniu atžvilgiu niekados nėra pageidaujamos. Jas galima pakęsti tik kaip neišvengiamą blogybę, dažniausiai atsiradusią dėl nelemtai susipynusių politinių aplinkybių" (p. 150).

Tokių nelemtų politinių aplinkybių aukos esame dabar kaip tik mes, tremtiniai. Todėl mums ir reikia pakęsti pradžios mokyklas, kuriose mūsų vaikai esti mokomi ne gimtąja kalba, kaip neišvengiamą blogybę, kadangi savų lietuviškų pradžios mokyklų tikra prasme neturime. Tačiau mums reikia įsisąmoninti, kad tai yra *blogybė*, kenkianti mūsų vaikų mąstymui ir žalojanti jų gimtąją kalbą. Užtat kaip atsvarą šiai blogybei mums reikia didžiai rūpintis, kad ši blogybė neištiktų mūsų vaikų, bent prieš jiems pradedant eiti pradžios mokyklon. Tai reiškia: *jokiu būdu nevalia savų vaikų siųsti į nelietuvišką vaikų darželį. Jokiu būdu nevalia net ir su pradžios mokyklos vaikais kalbėtis namuose svetima kalba. Šeimos židinys mūsų atveju turi perimti kalbos puoselėjimą, kurį tėvynėje atlikdavo mokykla.* Be abejo, tai reikalauja nemažos aukos iš tėvų. Tačiau kokia gi vertybė aukų iš mūsų nereikalauja? Yra prietaras manyti, kad svetimos kalbos jaunimas išmoks gerai tik tada, kai pradės kuo anksčiausiai ją vartoti. Jos išmoksta jis visiškai tobulai svetimoje gimnazijoje. Autoriui neteko sutikti nė vieno lietuvio, kuris nekalbėtų tobulai vokiškai, baigęs vokiečių gimnaziją. Taip yra visuose kraštuose. Todėl būtų idealu, jei mūsų jaunimas lankytų tiktai svetimas gimnazijas. Jam dėl to nebūtų nė mažiausio nuostolio kalbiniu ir kultūriniu atžvilgiu. Tačiau šis idealas yra nepasiekiamas, nes tokiu atveju mums reiktų turėti savų pradžios mokyklų. Užtat bent *ligi* pradžios mokyklos lietuvis vaikas turėtų nebūti žalojamas svetimos kalbos mokymu ar jos vartojimu namuose.

Vadinasi, pedagoginiu atžvilgiu tarp gimtosios ir svetimosios kalbos vis dėlto esama sienos: *tai vaikystė* — normaliu atveju ligi gimnazijos, bėdos atveju bent ligi pradžios mokyklos. Kas šią sieną — net bėdos atveju — pažeidžia, to vaikas gimtosios kalbos niekad gerai neišmoks ir tuo būdu tautos dvasios niekad tikrai nepasisavins. Tačiau tai priklauso ne nuo paties vaiko, o nuo jo tėvų. *Pedagoginiu atžvilgiu dviejų kalbų problema yra iš tikro ne jaunimo, o šeimos problema.* Dvikalbis lietuvis yra mūsų atveju normalus lietuvis. Tačiau toks jis bus tik tada, kai jo šeima jam jau vaikystėje padės per kalbą įaugti į tautos pasaulėjautą.

5. Dvikultūris lietuvis

Visai kitokio pobūdžio yra *dvasinis* kalbos bei kultūros atžvilgis, vadinasi, savos bei svetimos kalbos *naudojimas*. Kaip jau sakyta, kalba yra kultūros vežtuvai, kuriais esti gabenama šios kultūros dvasinės vertybės mūsų dvasion. Mokant dvi kal-

bas — gimtąją ir svetimąją — savaime atsiskleidžia ir dviejų kultūrų akiratis. Mūsų gyvenime tai būtinybė, ir mūsų jaunimas tai supranta labai gerai. Tai turėtų suprasti, atrodo, ir vyresnieji. O jeigu jie vis dėlto jaunimu yra nepatenkinti, tai ne todėl, kad šis yra dvikalbis bei dvikultūris, bet todėl, kad *jaunimo dvasioje nesykį jausti svetimos kalbos bei kultūros persvara*, užuot kūrus abiejų kalbų bei kultūrų pusiausvyrą ir darną. Jaunimas savaime stengiasi įaugti į gyvenamojo krašto kultūrą. Ir gerai daro. Nes tik įaugus, galima subręsti pilnutine asmenybe. Dvasinis klajoklis niekad nėra subrendęs žmogus. Vyresnieji to dažnai nesuvokia, nes jiems nėra ir nebus lemta įleisti šaknų į svetimo krašto dvasios gyvenimą bei jo vertybes. Tačiau dėl to jie neprivalo būti nepatenkinti jaunimu arba net mėginti atgręsti jį nuo svetimos kultūros. Tai būtų tokia pat žala jaunimo dvasiai, kaip per ankstyvas svetimos kalbos mokymas. *Jaunimas neprivalo sutapti su svetimu dvasios gyvenimu peranksti. Tačiau jis neprivalo likti šiam gyvenimui nė svetimas.* Gimnazija ir universitetas yra kaip tik svetimos kultūros savinimosi metas.

Tačiau kartu su svetimos kultūros savinimusi turi eiti ir *lietuviškosios* kultūros turtinimas, kurio pradmens gauti jau šeimoje, kuris betgi neprivalo būti niekad baigtas. Ir štai, čia kaip tik ir pasirodo lietuvių kalbos mokėjimo svarba. Jei kalba yra tautinės kultūros vežtuvai, tai šie vežtuvai turi būti geri, kad jais būtų galima iš tikro tautinių vertybių atsigabenti. Nors mūsų jaunimas ir labai nuoširdžiai apsispręstų už lietuvybę, bet jeigu jis šio apsisprendimo nepripildytų lietuviškąja kultūra, tai jo apsisprendimas liktų gryna formalybė, tiesa, garbinga bei gerbtina, tačiau nevaisinga. O pripildyti šį apsisprendimą lietuviškuoju turiniu galima tik lietuvių kalbos vežtuvais. Štai kodėl toji mūsų jaunimo dalis, kurios vaikystės metais tėvai neišmokė gerai lietuviškai, dabar ir pergyvena skaudžią dramą: šie jaunuoliai žino, kad be lietuviškosios kultūros išsiversti neįmanoma, ir sykiu jaučia, kad jiems nėra kelio į šią kultūrą kaip tik dėl per silpno kalbos mokėjimo. Ir vis dėlto ši drama gali išsimegsti ne tuo, kad jaunimas visu atkaklumu griebsis svetimos kalbos — net ir lietuviškuosiuose susiėjimuose — ir tuo būdu lietuvių kalbą tikrai nusmukdys ligi minėto "barbariško vapaliojimo", bet tik tuo, kad jis ryšis gimtosios kalbos gerai išmokti ir iš tikro jos išmoks. Be abejo, lietuvių kalba nėra lengva. Jos lyčių turtingumas, jos didžiulis žodingumas, įprastinių formulių stoka įvairioms techninėms sąvokoms sudaro nemaža

sunkenybių. Tačiau visos šios sunkenybės yra nugalimos, jei tik apsisprendimą būti lietuviu lydi ryžtas įsigyventi į lietuvybę, susiklosčiusią nuostabiai originaliomis bei turtingomis vertybėmis.

Tuo paliečiame dar vieną — gal net patį svarbųjį — dalyką, būtent: *vertės sąmonę*. Mūsų jaunimo drama pagilėja ypač todėl, kad jis dažnai neįžvelgia, kokios vertės turi lietuviškoji kultūra pati savyje ir kaip labai praturtina ji žmogaus vidų, teikdama jam originalumo ir tuo padarydama jį įdomų ir svetimos kultūros barams. Akivaizdoje didžiųjų žmonijos kultūros laimėjimų lietuviškieji atrodo jaunimui gana blankūs. Žinoma, būdami maža tauta, negalime lygintis *objektyvia savo kultūra* su gausingomis tautomis. Tačiau kultūros originalumas ir tuo pačiu jos vertingumas išeina aikštėn ne tiek genijų sukurtose kultūros viršūnėse, kiek bendroje kultūrinėje nuotaikoje bei dvasioje. Sakysime: vokiečių tauta turi pačių didžiausių pasaulio muzikos genijų. Tačiau kaip nuostabiai *nemuzikali* yra ši tauta pati savyje! Pakanka nueiti į vokiečių pamaldas, pakanka paklausyti jų liaudies dainų, kad įsitikintum, kokia bedugnė tvylo tarp vokiečių muzikos genijų ir pačios tautos. Mūsų tautos muzikalumas toli prašoka vokiškąjį. Genijams iškilti reikia laiko ir sąlygų. Tuo tarpu tautos dvasia neša savą kultūringumą visą metą. Užuot tad dairęsi į "viršūnes", turėtume įžvalgiau įsižiūrėti į šį *bendrąjį* kultūringumą. O jį sklaidant ir palyginant, lietuviškoji kultūra kaip tik ir pasirodytų esanti didžio vertingumo. Būdama labai sena; išlaikiusi pradines sąjas su savo kilme, siekiančia pačius europinės kultūros pradmenis; sukūrusi valstybę "nuo jūrų ligi jūrų"; tvarkiusi šią valstybę nuostabios pakantos dėsniais; iš naujo atgimusi laisvam gyvenimui ir jo metu parodžiusi nepaprasto kūrybiškumo visose srityse lietuvių tauta gali drąsiai stoti istorijos akivaizdoje ir laimėti jos pripažinimą. Deja, mūsų jaunimas viso to beveik nepažįsta. Todėl senosios kartos uždavinys ir būtų atskleisti jaunimui lietuviškosios kultūros vertybes. Ligi šiol mes stengėmės parodyti kultūrinius mūsų laimėjimus *svetimiesiems*, juos aprašydami bei sistemindami. Dabar atėjo laikas šiuos laimėjimus parodyti *saviesiems* — mūsajam jaunimui, tačiau nebe grynai aprašant ar statistikas pateikiant, o gilia atskirų sričių sklaida pajausdinant lietuviškąją kultūrinę dvasią bei nuotaiką. Tuomet jaunimas nusikratys nesykį aiškiai jaučiamu menkavertybės jausmu, kuris dabar jį dažnai lydi, susidūrus su svetima kultūra. Kas kas, bet jau *Amerikos* žemyno lietuviškasis jaunimas šiuo jausmu iš tikro neturėtų sirgti.

1973 METAI LIETUVOS LAISVINIMO VEIKLOJE

JUOZAS KOJELIS

Visa išeivijos lietuviškoji veikla savo galutiniuose tiksluose yra arba bent turėtų būti nukreipta į laisvės Lietuvos žmonėms ir nepriklausomybės Lietuvos valstybei atstatymą. Tų

Juk tai kultūriniu atžvilgiu pats neoriginaliausias žemynas!

Išmokęs gimtosios ir gyvenamojo krašto kalbos, pasisavinęs abi kultūras, žmogus tampa dvikalbis ir dvikultūris. Tai didžiulė *palaima*, teikianti dvasiai plataus žvilgio, sugebėjimo palyginti, blaiviai spręsti ir originaliai kurti. Kai St. Šalkauskis savo metu piršo mums Rytų ir Vakarų kultūrų sintezę kaip lietuvių tautos pašaukimą, jis nė jauste nenujautė, kad ateis metas, kai dešimtys tūkstančių mūsų tautiečių kaip tik tokią sintezę kurs — ne tarp Rytų ir Vakarų, bet tarp lietuviškosios kultūros ir vienos kurios vakarietiškosios kultūros. Tuo būdu tautinis mūsų pašaukimas — būti sintezės kūrėjais — bus įvykdytas, nors ir truputį kitokiu būdu, negu Šalkauskis norėjo. Štai kodėl *reikia į mūsų jaunimą tremtyje žiūrėti kaip į tautinio mūsų pašaukimo vykdytoją*. Štai kodėl reikia jam šią sąmonę įdiegti. Reikia, kad jis kuo giliausiai suprastų ir pergyventų, jog dvikultūris jis tampa ne tik sąlygų verčiamas, bet ir mūsų tautos pašaukimo vedamas; jog dvikultūriškumas ne tik praplečia bei pagilina asmenybę bei padeda profesijai, bet sykiu ir įvykdo giliausius mūsų tautos polėkius — būti kultūrų jungėja savoje erdvėje. Neturėdami fizinės erdvės, mes jungiame šias kultūras savo dvasioje. Kinta sintezės lytis, bet lieka pati sintezė. Skaudi vidinė drama virsta galų gale visokeriopu laimėjimu bei praturtinimu. *Dvikultūris lietuvis yra tad pagrindinis mūsų siekinys, kad liktume lietuviais* — lietuviais ne kaip kokia etnologinė seniena, bet kaip kūrybiniai žmonės, teikią vertingo indėlio ir savai tautai, ir gyvenamajam kraštui.

tikslų visuotinumas jau buvo išryškintas prieš penkerius metus LFB Los Angeles sambūrio suorganizuotame politinių studijų savaitgalyje, kur iš vienų diskusijų, po poeto Bernardo Brazdžionio pranešimo "Kūrėjo vaidmuo kovoje dėl Lietuvos laisvės", buvo išplaukusi tokia išvada:

"Nuo kovos už laisvę pareigos neatleidžiamas nė vienas sąmoningas lietuvis net ir kūrybinės laisvės pretekstu. Tiesa, kūryba negali būti pajungta bet kokiem kad ir kilniem tikslam, bet kūrybiniai laimėjimai gali ir turi būti panaudoti kovai už Lietuvos laisvę" (*"Į Laisvę"*, 1969, Nr. 45 - 82).

Labai įdomu, kad prieš penkerius metus diskusijose prieitom išvadom pritaria neeilinis mintytojas ir kultūrininkas kun. Vytautas Bagdanavičius, kurio straipsnis skelbiamas 1973 gruodžio mėnesio "Į Laisvę" numeryje, tema "Kultūrinės ir

JUOZAS KOJELIS, Santa Monica, California, laikraštininkas, visuomenininkas, buvęs "Į Laisvę" žurnalo redaktorius. Čia jis kalba LFB studijų savaitėje (1973 metų rugpiūčio mėnesį) Dainavoje.

politinės problemos lietuvių visuomenėje". Jis, čia, spręsdamas kultūros ir politikos santykio problemą, rašo:

"Iš tikrųjų tai yra klausimas, kuris graužia visos mūsų jaunosios kartos pačių aktyviųjų asmenų galvas. Ligi šiol, atrodo, viso mūsų kultūrinio veikimo tikslas buvo lietuvybės išlaikymas pasaulyje. Bet kam pasaulyje lietuvybė yra reikalinga, žvelgiant į ją žmogiškuoju požiūriu? Negana to, kam ji yra reikalinga, žvelgiant į ją paties lietuviško žmogaus požiūriu? Ką lietuvis pasaulyje turi daryti, kad jis savo žmogiškumą pateisintų ir įprasmintų". Ir iš kun. Bagdanavičiaus svarstymų pilnai aiškėja, kad lietuvis, norėdamas savo žmogiškumą pateisinti ir įprasminti, turi paremti pastangas lietuvių tautos laisvei atstatyti, kad mūsų tauta galėtų svetimųjų neprievartaujama savitai reikštis religiškai, kultūriškai, politiškai, ekonomiškai ir t.t. Jis, kaip ir mūsų prieitose išvadose, pripažįsta, kad kūrimo stadijoje "kūryba visada yra giliai asmeninė ir dėl to būdinga savo originalumu ir nebendruomeniškumu. Tada kultūrinės vertybės dar nėra tinkamos politiniam panaudojimui. Kad jos tokiomis pasidarytų, reikia jų suvisuomeninimo". O toliau jis aiškiai pasisako, kad "kultūrinio pobūdžio faktus . . . galima laikyti ir politinėmis vertybėmis".

Įvadiniu šio straipsnio sakiniu — laisvės Lietuvos žmonėms grąžinimas ir nepriklausomybės Lietuvos valstybei atstatymas — vadinama galutiniais lietuviškos veiklos tikslais. Tad vertinant 1973-jų metų laisvinimo veiklą, galima būtų paklausti, kokiais keliais, kokiomis priemonėmis ir kurių artimųjų tikslų siekimu praėjusiais metais buvo eita į galutinį tikslą.

Išeivijos tiesioginį reiškimąsi laisvinimo veikloje būtų galima mėginti suvesti į keturias kategorijas:

1. Išeivijos solidarumo pareiškimas Lietuvos žmonių laisvės aspiracijoms;

2. Pastangos išlaikyti Lietuvos bylą neišspręstų tarptautinių problemų sąraše;

3. Telkimas įtakingų draugų bet kuriam eventualumui; ir

4. Paruošimas įpėdinių pirmiesiems trims tikslams vykdyti.

Solidarumas su tautos aspiracijomis

Lietuvių tautos aspiracijos rusų - komunistų okupacijoje labai aiškios. Jas dramatiškomis formomis pareiškė Kudirka, Kalanta ir tūkstančiai riaušininkų Kauno gatvėse, kun. Šeškevičius, kun. Bubnys, kun. Zdebskis, vysk. Julijonas Steponavičius, vysk. Vincentas Sladkevičius, prof. J. Kazlauskas, 40 Vil-

niaus vyskupijos kunigų, 17,000 peticiją pasirašiusių tikinčiųjų ir t.t. Daugeliui dramatiškom formom pareikštų tautos aspiracijų išeivija parodė pakankamai tvirtą solidarumą. Išeivijos akciją derino VLIK-as, Lietuvių Bendruomenė. ALT-a, spontaniškai apsireiškusios jaunimo grupės ir t.t. Gal neužtarnautai pasyvios reakcijos susilaukė genialaus kalbininio dr. Jono Kazlausko psichiatrinėje ligoninėje nužudymas, metąs šešėlį ant intelektualinės - akademinės lietuvių išeivijos bendruomenės. Bet visi tie dramatiški įvykiai iškilo prieš 1973 metus.

Tačiau 1973 metais okupuotoje Lietuvoje atsirado pastovus disidentinis faktorius — "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika", kurios jau pasirodė 8 numeriai. Ir ta "Kronika" suranda kelius pasiekti laisvąjį pasaulį. 1971 balandžio 24 - 25 d. d. LFB Los Angeles sambūrio suruoštame antrajame politinių studijų savaitgalyje rašytojas Jurgis Gliauda, kalbėjęs apie Lietuvoje vykstančią tyliąją rezistenciją, teigė, kad "tyloje vyksta savos nuomonės priešpastatymas režimo prievartai. Ir ši gūdžioji tyla dabar iškalbingesnė už ginklo kalbą". Ir jis tada pranašiškai išsireiškė: "Didžiulėje istorijos tėkmėje tautos laisvėjimo kelius lems tyliosios rezistencijos ištakos". "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika" yra viena tyliosios rezistencijos ištaka, ir tai kelia okupantui nerimą.

"Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką" pasauliui pristatyti ir su ja okupuotą tautą supažindinti iniciatyvos ėmėsi Lietuvių Kunigų Vienybė ir VLIK-as. Ir tuo būdu šis svarbus pogrindinis leidinys patenka į laisvųjų tautų spaudą, o per *Radio Liberty* grįžta į Lietuvą ir pasiekia gausią auditoriją. Dėl "Kronikos" ir kitų disidentinių reiškinių praėjusių metų gale Lietuvos komunistus išbarė LKP CK II sekretorius V. I. Charazovas.

VLIK-o akcija per Londone veikiančią *Amnesty International* ir kitas tarptautines institucijas išlaisvinti kalinamus lietuvius politinius kalinius arba bent palengvinti jų buitį irgi išreiškia aktyvų solidarumą su okupanto persekiojama lietuvių tauta. Daugiausia dėmesio susilaukė 1973 metų pradžioje Vilniuje areštuotas dr. Izidorius Rudaitis.

JAV Lietuvių Bendruomenės labai stiprus įnašas į šį kovos dėl Lietuvos laisvės sektorių pasireiškė "The Violations of Human Rights in Soviet Occupied Lithuania" leidinio paruošimu. Tas leidinys, pasirodęs angliškai ir ispaniškai, verčiamas ir į kitas kalbas. Bendruomenės rimta akcija Kudirkos reikalu, atsilankymai Valstybės departamente ir memorandumai taip pat yra to solidarumo apraiškos. Bend-

ruomenės darbuotojams pasisekė dokumentuoti, kad Simo Kudirkos motina buvo gimusi Amerikoje, ir tai įliejo naujo kraujo į Kudirkos bylą.

Tauta apie išeivijos rodomą solidarumą žino ir jį vertina. Vargu Lietuvoje būtų apsireiškę anksčiau minėti dramatiški įvykiai, ir juo labiau abejotina, ar rodytųsi "Kronika", jei tauta nežinotų apie laisvės kovai vadovaujančių veiksnių darbus, apie išeivijos jautrumą tautos laisvės aspiracijom ir apie jos pajėgumą būti laidininku, perteikiančiu tas aspiracijas laisvajam pasauliui.

Į solidarumo su tauta pasireiškimo sritį įeina ir vadinamieji "ryšių su kraštu" klausimai. Jo svarstymas išeina iš šio rašinio temos ribų. Tačiau apibendrinant "ryšių su kraštu" klausimu pareikštus nusistatymus ir vertinant praktiškąjį jo sprendimą, peršasi išvada, kad beviltiškai čia suklumpa tie, kurių ryšių su kraštu palaikyme neranda problematinio elemento, kitaip išsireiškus, kuriems čia yra viskas aišku. Vieniems "aišku", kad nereikia eiti į tautą tuo keliu, kurį atidarė ir saugo pats okupantas, nes tas kelias pilnas užmaskuotų vilkduobių ir neįmanoma juo keliaujant į priešo žabangas nepatekti. Šio įsitikinimo žmonėms tuo keliu vaikšto tik atviri okupacinio režimo kolaborantai ir užsimaskavę priešo agentai. Antriems "aišku", kad tame kelyje jokių vilkduobių nėra, o jei ir būtų, tai nėra reikalo baimintis į jas papulti, nes galutiname balanse iš to daugiau naudos turėsianti lietuvių tauta okupacijoje, o ne okupantas. To įsitikinimo žmonėms šiuo keliu vaikšto tik drąsūs patriotai, o jo vengia paprasti bailiai, tik savo baimę dengią patriotizmo skraistėm. Trečiąją nuomonę reiškia tie, kuriems čia ne viskas aišku, kuriems ne bendravime su tauta, bet to bendravimo taktikoje yra daug problematinio elemento. Todėl išmintingas atsargumas ir rezistencinis budrumas nepeiktini dalykai. Šio įsitikinimo žmonės okupanto atidarytu ir budriai saugojame keliu einančiųjų nelinkę skubėti nei pasmerkti, nei išaukštinti. Jie taip pat linkę pripažinti, kad ryšių su kraštu gijose esame gryno žmogiškojo sentimento siūlų, kurių paneigti nei paniekinti negalima.

Kurio nusistatymo žmonių balsai ir pasireiškimai labiau vyravo praėjusių metų bėgyje Klausimas įdomus, bet atsakymo ieškojimas sudarytų atskirą temą.

Tarptautinės politikos spektre

Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių okupacijos ir aneksijos klausimui išlaikyti neišspręstų tarptautinių problemų sąraše niekas kitas iniciatyvos nesiims, jei mes patys to nedarysime. Jau artėjame į ketvirtos dekados pu-

sę, kai valstybė neteko nepriklausomybės. Ir reikia laikyti mažu stebuklu, kad ta problema per tokį laiką iš to sąrašo išimta nebuvo. Tai nuopelnas veiklios ir kūrybingos išeivijos ir gyvastingos tautos, kuri gal ir neparengta, bet pati susiorientavo, kaip išsilaikyti žiaurioje okupacijoje.

Laikas Lietuvos vardą tame sąraše pasinešęs apdengti dulkėmis ir rūdimis. Reikia mums patiems arba mūsų draugų rankomis tas dulkes nušluostyti ir rūdis nušveisti. Laiko apnašas nuo Lietuvos vardo neišspręstų tarptautinių problemų sąraše išeivijos pastangomis stipriausiai nuvalė 1965 Atstovų Rūmuose ir 1966 JAV Senate priimtoji *H. Con. Res. 416* rezoliucija, kuri dar ilgai bus viena iš pagrindinių atramų kovoje už Lietuvos laisvę.

(Sakysime, 1973 metų gruodžio 29 JAV delegacijos prie Jungtinių Tautų narys kongresmanas Robert N. C. Nix priėmė Lietuvių Bendruomenės delegaciją, kuri jam įteikė memorandumą, kuriame tarp kitko prašoma H. Con. Res. 416 rezoliucijai duoti eigą).

Vėliau Lietuvos vardas tame sąraše pasirodė kun. A. Šeškevičiaus, Simo Kudirkos ir kitų didvyriškoje rezistencijoje ir ypatingai skaisčiai nušvito Romo Kalantos aukos liepsnose. Net toks "Los Angeles Times" pagrindinę antraštę tą dieną skyrė ne Nixono atvykimui į Maskvą, bet Kalantos heroizmui atžymėti.

Būtų galima klausti, ar 1973 metais Lietuvos klausimas labiau įtvirtintas neišspręstų pasaulio problemų sąraše, ar giliau panardintas laiko užmaršties vandenyje? Viltingo atsakymo, deja, duoti negalima, ypač stebint JAV-bių užsienio politikos kursą. Nedžiuginą ženklai: visai susilpnintas Valstybės departamento kasmet daromas Vasario 16 pareiškimas, prasmės netekusi JAV-bių prezidento padaroma Pavergtųjų Tautų savaitės deklaracija ir ypač Amerikos konsulato Leningrade jurisdikcijai priskyrimas okupuotų Baltijos valstybių teritorijų. Neturint tikrų davinių, nedrąsu būtų bandyti atsakyti į klausimą, ar tokį politinį Amerikos kursą lemia šio krašto vairuotojų tolimų tikslų pramatymas, ar Roosevelto laikais prasidėjęs idealistinis užsienio politikos naivumas.

Tačiau šioje vietoje reikia priminti mums palankų faktą, kad Lietuvos klausimą neišspręstų tarptautinių problemų sąraše ryžosi išlaikyti natūralus ir nesutaikomas Rusijos priešas — raudonoji Kinija. Apie tai rašo didžioji pasaulio spauda (pav. "New York Times"), ir tai mūsų kovai dėl laisvės yra tarsi iš dangaus nukritusi talka.

Lietuviškoji išeivija 1973-čiais taip pat parodė pastangų Lietu-

vos bylai tarptautinėje politikoje išlaikyti. Dėmesio vertas liepos mėnesį jungtinėmis VLIK-o, Bendruomenės ir ALT-os jėgomis pasiskardenimas Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo paruošiamojoje konferencijoje Helsinkyje. Nors ir ne taip daug atsiekta, tačiau jau reikšmingas pats delegacijos pasiuntimo faktas, kuris gerokai pagąsdino Maskvą. Tos baimės paveikta Maskva padarė klaidingą strateginį žingsnį, pasirūpindama, kad suomiai baltų delegaciją areštuotų. Tai sudramatino situaciją ir neabejotinai kovoje dėl laisvės buvo laimėtas bent vienas taškas.

Ruošdamasis tai konferencijai VLIK-as jau iš anksto konferencijoje dalyvausiančių valstybių vyriausybėms buvo išsiuntinėjęs išsamiai Lietuvos padėtį nušviečiantį memorandumą, kurį Vakarų Vokietijoje išeinąs laikraštis "Memeler Dampfboot" (1973 m. nr. 2) taip komentavo:

"... tremties lietuviai pasireiškia kaip tolimo pramatymo politikos vyrai. Jie planuoja tai (gal būt labai tolimai) dienai, kai rusai bus priversti apsiribot vien Rusija... Šiaurės Rytprūsiai pasiliks dispozicijai, ir lietuviai jau šiandien prisistato su reikalavimais, pagrįstais tuo, jog Šiaurės Rytprūsiai yra ne kas kita, kaip Prūsų Lietuva, į kurią ateities Lietuva turės gyvybinių interesų.

Ne vienas rytprūsietis — toliau rašo "Memeler Dampfboot" — gali šypsotis iš mažos tautos ateities vizijos. Bet neužmirškime, kad lietuvių vizija jau kartą išsipildė, atstatant Lietuvos respubliką ir prisijungiant Klaipėdos kraštą. Tai vizijos, apie kurias jie šimtmečiais svajojo ir pagaliau popieriuje užfiksavo. Savo tvirtu tikėjimu į laisvą, vieningą, didesnę Lietuvą jie gali daugeliui mažatikių vokiečių būti pavyzdžiu".

Šitoks viešas kitataučių pasisakymas duoda pagrindą prielaidai, kad VLIK-o memorandumas buvo gerai paruoštas ir laiku pristatytas.

Į VLIK-o kreditą šiame kovos sektoriuje reikia priskirti ir dokumentų rinkinio "USSR — German Aggression Against Lithuania" 1973 išleidimą. Nors gal kiek ir perkrautas ir su techniškais negalavimais leidinys, bet dokumentų vienon vieton sutelkimas seniai jau buvo reikalingas.

Labiausia tačiau pasaulio sąžinei užmigti dėl Lietuvos neleido Lietuvių Bendruomenė. Jos akcija buvo planuota, taikli, konkreti, siekianti konkliuzijų. Tarp daugelio kitų prisimintini šie JAV LB Krašto valdybos žygiai:

1. *Valstybės departamente* (a) dėl valdiškų žemėlapių, kuriuose Lietuva atžymima kaip Sovietų Sąjungos dalis, (b) dėl Ame-

rikos konsulo Leningrade Culver Gleysteen vizito Vilniuje, (c) dėl San Francisco simfoninio orkestro siuntimo į Vilnių, (d) dėl Simo Kudirkos išlaisvinimo ir kiti.

2. *Iždo departamente* dėl muitų dovanoms ir turistams uždedamų varžtų, ir taip pat priminimas iždo sekretoriui G. P. Shultz'ui ekonominėse derybose su sovietais nepažeisti Lietuvos okupacijos nepripažinimo politikos.

3. *Amerikos delegacijos prie Jungtinių Tautų nario kongresmano Robert N. C. Nix* aplankymas ir memorandumo įteikimas, kur prašoma (a) dėti pastangų, kad *H. Con. Res. 416* rezoliucijai būtų duota eiga, (b) Lietuvių Bendruomenės paruoštą dokumentų rinkinį perduoti JT Žmogaus teisių komisijai, (c) pasakyti JT generalinėje ansamblėjoje kalbą, pasmerkiančią sovietų kolonializmą Baltijos valstybėse.

4. *Vizitas pas Apaštališkąjį delegatą Washingtone vysk. L. Raimondį* ir jam gerai paruoštc memorandumo įteikimas.

5. *Susitikimas su Baltųjų rūmų patarėju dr. Gerald R. Livingstonu* ir jam svarbiųjų lietuviškų problemų žodžiu ir raštu išdėstymas.

6. *Kanados Lietuvių Bendruomenės* vadovų susitikimas su krašto premjeru P. E. Trudeau.

7. *Šveicarijos Lietuvių Bendruomenės* paruošto Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo konkonferencijos dalyviams rašto pravedimas per Šveicarijos telegramų agentūrą ir paskelbimas didžiojoje spaudoje.

Visi išvardinti ir neišvardinti JAV ir kitų kraštų Lietuvių Bendruomenių atlikti darbai ir žygiai paliks išeivijos kovų dėl Lietuvos išlaisvinimo istorijoje pačiais šviesiaisiais taškais. Ir sunku suprasti kai kurių žmonių logiką ir mentalitetą, kurie visą šį sunkų, bet labai reikalingą darbą, stumiamą ne finansais, bet tikėjimu, meile ir entuziazmu, vadina darbo duplikavimu ir laisvės kovai kenkimu. Darbo duplikavimas nėra reikalingas, bet jei toks ir pasitaikytų, žalos nepadarytų. Tik apsaugok, Viešpatie, nuo neveiklos, svetimų nuopelnų savinimosi ir tuščių pasigyrimų duplikavimo!

Mažesnius žygius, kad Lietuvos klausimas būtų išlaikytas neišspręstas tarptautinių problemų sąraše, 1973 atliko Lietuvos diplomatinė tarnyba, ALT-a, Pavergtųjų Europos Tautų Seimas, Rezoliucijoms Remti Komitetas ir kitos organizacijos.

Draugų niekas neperdaug

Patys vieni, be įtakingų draugų talkos, daug ko atsiekti nepajėgtume, nes tautiškai sąmoningų ir visuomeniškai aktyvių savo žmonių aukštose pozicijose ir

turtuolių tarpe nedaug teturime. Draugų neturėjimo nelemtį skaudžiai pajuto po I-jo didžiojo karo mūsų tautos veikėjai, kurie iš daugiau negu šimtmečio vergijos ir karo griuvėsių į laisvą gyvenimą vedė jauną Lietuvos valstybę. Skriaudų tauta ir valstybė patyrė ne tik iš rytų, pietų ir vakarų kaimynų, bet taip pat Paryžiuje, Londone, Hagoje ir net Vatikane.

Šiandieną padėtis kita. Draugų yra gausu veik visose laisvojo pasaulio valstybių sostinėse. Pirmoje gi vietoje — Wašingtone. Jie reikalingi dabar, bet jų reikšmė dar labiau padidės, kai grius Sovietų Sąjunga, ir lietuvių tautai vėl teks iš naujo organizuoti valstybinį savo gyvenimą. Skriaudų, kurių patyrėme po I pasaulinio karo kitų valstybių sostinėse, dabar tikrai nebepatirsime.

Pagrindinis nuopelnas Lietuvai draugų, ypač Wašingtone, sutelkime skirtinas Rezoliucijoms Remti Komitetui. Šimtus įtakingų žmonių Wašingtone ir visame krašte RRK-tas supažindino su Lietuvos byla, juos palankiai nuteikė, ir daugelis jų angažavosi mūsų kovos reikalui. Watergate'as ir kiti iškilę Wašingtone negandai kiek pristabdė tolimesnę Rezoliucijoms Remti Komiteto akciją, tačiau draugų telkimas tebevyko ir 1973 metais, tebevyksta ir dabar.

Panašiu pločiu draugus Lietuvai telkia ir Lietuvių Bendruomenė. Brazinskų, Kudirkos, Kalantos, Simokaičių reikalu, klebendama duris dėl įstatymo pravedimo tautų praeičiai tirti, siekdama lietuviškų radijo transliacijų *Free Europe* ir *Radio Liberty* programose bei vykdydama kitus anksčiau išvardintus žygius, Lietuvių Bendruomenės veikėjai nesitenkino turimais kanalais, bet juos plėtė, gilino, daugino, panaudodama net tokias išradingas formas kaip priėmimo suorganizavimą JAV Kongreso nariams ir tarnautojams ir t.t. Talkos Lietuvai komisijos ir LB apylinkės, veikiančios daugelyje laisvojo pasaulio valstybių, yra sutelkę mūsų kovos reikalui stiprų užnugarį.

Kiti laisvinimo veiksniai, kiek jų veikla atsispindi mūsų spaudoje, labiau yra linkę operuoti jau per turimus kanalus.

Žvilgsniu į ateitį

Kiek Lietuvoje okupacija tęsis ir kiek ilgai išeivijai teks dėl jos laisvės kovoti, neverta nė spėlioti. Laukiant greitesnių sprendimų, reikia ruoštis ilgai ir sunkiai ateičiai. Tad džiaugiantis šių dienų kovotojų gausa, tenka apsirūpinti ateities darbininkų paruošimu. Ateities darbuotojų potencialą ruošia sąmoningos šeimos, vaikų darželiai, lituanistinės mokyklos, jaunimo organizacijos, vyresniųjų kultūrinė, visuomeninė bei politinė

veikla. Kiek ta veikla tikslesnė, tobulesnė ir geriau organizuota, tiek ji tampa atraktyvesnė jaunajai kartai, tiek daugiau iš jos bus galima susilaukti pavaduotojų.

Kam nors tenka pasirūpint šias potencines jėgas atvesti į aktyvios veiklos lauką. Su pagrindu nusiskundė jaunimo atstovai LFB Los Angeles sambūrio suorganizuoto politinių studijų savaitgalio simpoziume, kad praktišku jaunimo politinei veiklai paruošimu nepasirūpino nei centrinės mūsų institucijos, nei pačios jaunimo organizacijos. Šiokį tokį darbą šioje srityje padarė JAV Lietuvių Fronto bičiuliai, 1973 suorganizuodami bent tris jaunimo simpoziumus politinėm temom.

Džiaugiantis pozityviais lietuviškojo gyvenimo reiškiniais, nesąžininga būtų užmerkti akis prieš negeroves. O jų 1973 irgi netrūko. Ne pirmoji blogybė, kad negerovės egzistuoja. Jų visur ir visada esama, jų bus ir ateityje. Blogiau, kai metamasi į akciją ne blogybių šalinti, bet jas dengti, ir gydyti tai, kas sveika, lopyti tai, kas nesuplyšę.

Bet čia pat reikia registruoti ir kai kuriuos kitus džiugius faktus, k. t., kad VLIK-as 1973 metiniame seime ryžosi įdėmiau pažiūrėti į save ir dabarčiai pritaikinti savo statutą; kad JAV LB VII-sios tarybos pirmoji sesija buvo viena iš darbingiausių visoje LB veiklos istorijoje. Klausimai svarstyti rimtai, kietai, įsipareigojimai padaryti sau patiems, bet ne kitoms organizacijoms. Šioje sesijoje draugiška bendradarbiavimo ranka praktiškoje plotmėje ištiesta Amerikos Lietuvių Tarybai. Nuo jos atsakymo priklauso tolimesnė Amerikos lietuvių politinės veiklos darna.

Registruotinas taip pat pozityvus faktas, kad lietuviškų problemų svarstymas 1973 iš veiksnių tapo išplėstas ir į visuomenę. Čia vėl iniciatyva priklauso Lietuvių Fronto Bičiuliams, tokias svarstybas 1973 suruošusiems Niujorke, Čikagoje, Dainavoje ir Los Angeles mieste.

Sovietiškoji imperija griūva. Duok, Dieve, kad tie, kurie toje imperijoje turi valią ir galią, greitomis ir protingomis reformomis, pirmoje vietoje pavergtoms tautoms laisvės grąžinimu, to griuvimo skausmą pasistengtų sumažinti. Iš griuvėsių vėl kelsis laisva Lietuva. Tegu tos Lietuvos vizija mūsų darbą ir pastangas jos greitesniam prisikėlimui 1974 metais keleriopai sustiprina.

- **Atnaujinkite "Į LAisvę' žurnalo prenumeratą!**
- **Padarykite tai dar šiandien!**

IŠEIVIJOS MISIJA IR JOS REALIZAVIMAS

JUOZAS GAILA

Dažnai kalbame apie lietuvių išeivijos misiją, tartum ji skirtųsi nuo pavergtoje Lietuvoje esančių brolių misijos. Mūsų vi-

JUOZAS GAILA, Cherry Hill, New Jersey, JAV-bių LB Krašto valdybos pirmininkas.

sų misija yra ta pati: lietuviškumo išlaikymas ir laisvos Lietuvos valstybės atstatymas. Abu šie tikslai vienas su kitu surišti, be vieno nebus ir kito. Jei tėvynėje esantieji neatsispirs rusifikacijai, tai laisvos valstybės atkūrimas, net ir komunizmui žlugus, nebus įmanomas; jei išeivijoje lietuviškas sąmoningumas išblės, tai nebus kam ir Lietuvos laisvės bylos ginti. Jeigu šiandieną Lietuva būtų laisva ir nepriklausoma, vargiai ar mūsų vi-

durinė karta dėtų tiek daug pastangų lietuvybės išlaikymui išeivijoje ir jaunimo lietuviškam auklėjimui. Pavergtos tautos balsas, prasiveržiąs pro geležinę uždangą, yra didžiausias nutautėjimo stabdis. Simo Kudirkos, Romo Kalantos tragedija daugiau pasitarnavo mūsų jaunimo atlietuvinimui ir lietuviškumo sustiprinimui, nei įvairios paskaitos, kursai ir minėjimai.

Mūsų misija nesikeičia

Nemanyčiau, kad mūsų misija keičiasi. Keičiasi tik sąlygos ir aplinkybės, tad turėtų keistis ir mūsų priemonės. Deja, čia ir užkliūname. Lietuvis niekada nepasižymėjo lankstumu, sugebėjimu planuoti ir žvelgti į ateitį. Buvome ir esame atkaklūs, užsispyrę, pastovūs, linkę į konservatizmą. Visai Europai esant krikščioniškai, buvome pagonys. Daug kraujo išliejome, kol mūsų vadai suprato, kad užsispyrimas nuves lietuvių gimines į visišką išnykimą. Kai tapome katalikais, nenugalėjo mūsų nei reformacija, nei protestantizmas, nors ir mūsų buvę krikštytojai pakeitė savo tikėjimą, kurį mums ugnimi ir kalaviju piršo. Sulenkėję ar suvokietėję tapome aršesni lenkai ar vokiečiai, nei tikrieji. Be abejo, lietuviškas užsispyrimas ir pastovumas daug padėjo negausiai mūsų tautai išlikti, tačiau stoka lankstumo, nesugebėjimas susikurti tikslo ir planingai jo siekti, sutrukdė mūsų tautai tapti didesne valstybe. Nesu istorikas, bet man atrodo, kad tokie mūsų kaimynai, kaip lenkai, tuometinė Maskvos kunigaikštija, nekalbant jau apie vokiečius, turėjo savo misiją ir planingai veikė, siekdami ekspansijos. Lietuvos kunigaikščiai, užėmę slavų žemes, nesistengė jų kolonizuoti lietuviais ir vėliau jas prarado. Nepasižymėjo planavimu ir ateities pramatymu ir Nepriklausomai Lietuvai vadovaujantys žmonės. Gyvendami nuolatinėje stipresnių kaimynų grėsmėje, net ir vėliau, karo audrai aplink siaučiant, neturėjome net minimalių planų okupacijos atveju savo kultūrinių vertybių išsaugojimui, rezistencijos krašte ar laikinosios vyriausybės užsienyje sudarymui.

Naujųjų ateivių klaidos JAV-se

O kaip gi mes, palikę tėvynę ir atsidūrę išeivijoje, tvarkėmės ir kokių priemonių ėmėmės savo misijai? Pirmiausia, pasivadinę tremtiniais, stengėmės sukurti pasaulį tokį, kokį palikome. Atkūrėmę organizacijas, klubus, mokyklas ir, svarbiausia, visas politines partijas, o jose nesutilpę, dar ir naujas. Tipiškai, stokodami lankstumo, nemokėjome pritapti prie senosios imigracijos lietuvių, o pastarieji, kaip ir pridera lietuviams, nei nemanė taikytis prie mūsų. Vietoje, kad atlietuvinę senuosius ir jų vai-

kus ir atgyvinę jų veiklą, daugeliu atvejų išstūmėme juos iš lietuviško gyvenimo. Atvykę patys stebėjomės, kiek maža įtakos senoji mūsų imigracija turėjo šio krašto kultūriniame, ekonominiame ir politiniame gyvenime. Suprasdami, kad tai įvyko dėl stokos išsilavinimo, stūmėme savo jaunąją kartą į aukštąsias mokyklas. O ši, gi, rinkosi profesijas, kuriomis lengviausia būtų gauti darbą ir užsidirbti duonos. Taip prisigaminome inžinierių, chemikų... Šiandieną, turbūt, visi suprantame, kad inžinieriai šiame krašte nei kultūriniame, nei politiniame gyvenime įtakos neturi. Jeigu savo laiku būtume buvę akylesni, gal šiandieną turėtume žmonių, kurie būtų šį tą pasiekų valdžios įstaigose, arba bent būtų pakeliui į aukštesnius postus valdinėse ir informacinėse institucijose. Deja, to neturime ir neatrodo, kad netolimoje ateityje turėtume.

Grįžtant prie mūsų misijos, kuri, kaip anksčiau minėjau, yra dvilypė, norėčiau truputį pažvelgti į pirmąją dalį: lietuviškumo išlaikymą. Čia jau tektų kalbėti apie mūsų jaunimą. Manyčiau, kad jaunimo atžvilgiu darėme visa, kas mūsų sąlygose fiziškai buvo įmanoma. Įkūrėme lituanistinių mokyklų tinklą, ruošėme vasaros stovyklas, lituanistines savaites, sporto šventes. kongresus ir t.t. Jaunimo organizacijose turime pakankamai pasišventusių asmenų, dirbančių su jaunimu, netrūksta jose ir pačio jaunimo, tačiau kasdien į jas jaunimas ateina su vis vilpnesniu lituanistinių žinių bagažu. Nežiūrint tėvų, mokyklų ir organizacijų pastangų, jaunimo nutautėjimas vyksta greit ir, atrodo, dabartinėse sąlygose, nesulaikomai. Sunku kalbėti, bet dar sunkiau tylėti, kad dauguma taip vadinamų lietuviškų parapijų savo vaidmens lietuviškame jaunimo auklėjime neatliko. Pavergtoje tėvynėje bažnyčia yra tapusi lietuvybės tvirtove prieš pavergėją, gi laisvoje Amerikoje nutautinimo katilu. Reta parapija, kurios klebonas ar kunigai dirbtų su lietuvių jaunimu ar apskritai pilniau rūpintųsi lietuviškumu. Senieji emigrantai kapuose apsiverstų, jei pamatytų, kad neretai jų statytose bažnyčiose atsisakoma vaikus mokyti lietuviškai, ruošti pirmosios Komunijos gimtąja kalba, o kapinėse net laidoti su lietuviškomis tradicijomis. Senoji imigracija didžiausią dėmesį buvo atkreipusi į parapijų kūrimą ir bažnyčių statymą, nes jos tuo laiku buvo lietuviškumo židiniais. Ironiška, bet daugelyje vietovių mums būtų buvę geriau, jei mes, atvykę į Ameriką, senųjų lietuvių parapijų nebūtume radę. Ten kur jų nebuvo, kaip Kalifornijoje ar Kanadoje, jas pasistatėme ir jose lietuvis aptarnaujamas dvasiniai, ir, taip

pat, išlaikomas mūsų prieauglio lietuviškumas.

Vidurinė karta sužlugdė kūrybinius talentus

Stebint mūsų jaunimo nutautėjimą, nenuostabu, kad atsiranda vis daugiau balsų, norinčių lituanistinio švietimo sąskaiton didesnį dėmesį skirti mūsų kultūrininkams, sudarant jiems palankesnes ekonomines sąlygas kūrybai. Argumentuojama ir tuo, kad senoji imigracija taip pat turėjo lietuviškas mokyklas, gerus vadovėlius ir paruoštas mokytojas — seseles, tačiau tų mokyklų auklėtiniai beveik visu 100 procentų dingo amerikiečių jūroje, ir jų lietuviškame gyvenime nebėra. Netenka abejoti, kad ilgiausiai išsilaikys ir Lietuvon grįš tik mūsų sukurtas kultūrinis lobis, kad ir visą išeiviją įprasmins kultūrinis palikimas, tačiau bijau, kad per vėlai tai supratome. Mūsų kūrėjai, jau amžiaus naštos slegiami, o vidurinė karta, su mažomis išimtimis, savo kūrybinius talentus sužlugdžiusi, pasirinkdama praktiškas profesijas, lietuviškų kultūrinių vertybių nesukurs. Nepadės čia nei finansinė parama, nes kultūra ne pagal užsakymą kuriama ir ne doleriais nuperkama. Jokiu būdu nebandau neigti finansinės paramos teikimo dabartiniams mūsų kultūrininkams, tačiau į ateitį žvelgiu pesimistiškai. Dabartinių lituanistinių mokyklų auklėtiniai, net ir kūrybiniais talentais apdovanoti ir juos išvystę šio krašto mokyklose, lietuviškos kultūros netęs ir nekurs. Nekurs dėl to, nes jų lietuvių kalbos žinojimas bus "virtuvinis", bet ne mokslinis. Tačiau liūdniausia yra tai, kad dauguma to jaunimo visiškai dings iš lietuviško gyvenimo, taip kaip iki šiol dingo ir dingsta tie, kuriems dėl silpno lietuvių kalbos žinojimo neįkandama ne tik lietuviška knyga, bet ir pagrindinis žinių šaltinis — lietuviškas laikraštis. Iš lietuvių tarpo automatiškai nurašome silpnai ar visai nemokančius lietuviškai, nes iki šiol lietuviškumo kriterijus yra lietuvių kalba. Jei jaunuolis puikiai kalba lietuviškai — jis susipratęs lietuvis, jei ne — tai nutautėjęs. Didžiausia klaida, kad neturėjome ir neturime perijodinės lietuviškos spaudos anglų kalba. O kol jos neturėsime, tol nepasieksime nei mišrias šeimas sukūrusiųjų, nei kitų — lietuviškai nekalbančių. Dabartinėje padėtyje su lietuvių kalbos silpnėjimu silpnės ir lietuviškas gyvenimas, ir tuo pačiu — išeivija.

Mūsų politinė veikla kelia rūpesčių

Paviršutiniškai pažvelgus atrodytų, kad mūsų politinė veikla yra judri, toli siekianti ir jai net per daug eikvojama energijos, kuri galėtų būti skiriama kultūriniams ir lituanistiniams reikalams. Deja, su ta politine — lais-

vinimo veikla arčiau susipažinus, tenka gerokai nusivilti ir tuo pačiu susirūpinti. Pagal mūsų ankstyvesnį susitvarkymą, Lietuvos laisvės bylą turėjo ginti diplomatinė tarnyba ir veiksniai, sudaryti partiniu pagrindu. Tuoj po karo, gyvenant Vakarų Europoje, tai gal ir buvo idealus susitvarkymas, nes tuo laiku galvota, kad Lietuvos okupacija tėra laikinas dalykas, ir už metų, kitų grįšime į tėvynę. Laikui bėgant išsėblaškėme plačiame pasaulyje, ir šiandieną, tur būt, niekas netiki, kad Lietuva galėtų atgauti laisvę netolimoje ateity. Taigi, daug kas pasikeitė ir keičiasi, tik ne mūsų politinė sistema. Iš įvairių pusių realūs ir pozityvūs pasiūlymai veiksnių perorganizavimui ir sustiprinimui atsimušė kaip į sieną. Kartais atrodo, kad tik priešas mums tegalėjo įpiršti tokį laisvinimo organų sudarymą. Jei kultūriniame ir lituanistiniame darbe kiekvieno jauno žmogaus įsijungimas yra sutinkamas su džiaugsmu, tai laisvinimo veikloje su nepasitikėjimu ir neapykanta. Kiekvienas darbas, kuris atliekamas kitų, bet ne politinių sambūrių, sutinkamas arba tylėjimu, arba niekinimu. Atrodo, vadovaujamasi dėsniu: jei ne mes, tai geriau nieko, gi po mūsų — nors ir tvanas. Tipišku lietuvišku nelankstumu nenorime pažvelgti į ateitį ir keistis su gyvenimu. Juk aiškiai turėtume matyti, kad mūsų dabartinių politinių sąjūdžių ateitis yra liūdna, nes jie neturi ir neturės prieauglio. Net ir nekalbant apie ateitį, jie mažai tegali duoti laisvinimo darbui ir šiandieną. Ką organizacija gali duoti, jei ji nesuranda savo eilėse pajėgaus asmens, kuris jai atstovautų laisvinimo organe, ir turi skolintis atstovą iš jai priešingo ideologinio sparno? Ko verti sambūriai, nepajėgią susimokėti net ir kuklaus metinio mokesčio veiksniui, kurį jie sudaro? Ką laisvinimo veiklai gali duoti mūsų draudimo organizacijos, kurios net savo specifinėse srityse mažiausia 20 metų atsilikusios nuo panašių šio krašto institucijų? Argi nuostabu tad, kad prieš porą metų mūsų veiksnys, paruošęs peticiją prezidentui, turėjo ją net tris kartus taisyti ir siuntinėti vietovėms, nes pirmą ir antrą išsiuntė su elementarinėmis anglų kalbos klaidomis, o juk jų buvo paruošta ir atspausdinta tūkstančiais! JAV LB Krašto valdyba turi ubagauti, pilna to žodžio prasme, kad kasmet galėtų išleisti anglų ir kitomis kalbomis medžiagą apie persekiojimus dabartinėje Lietuvoje, kai tuo tarpu minėtas veiksnys išleido savo praeities darbų taip vadinamą istoriją, į kurią sukišo keliolika tūkstančių dolerių, surinktų Vasario 16-sios proga ir skirtų laisvinimo reikalams. Šiandieną ta knyga, menkos istorinės vertės, pelyja sandėly neperkama ir neplatinama. Todėl nesistebime ir tada, kai

žmonės, pasišovę vadovauti visiems JAV-bių lietuviams, ginčijasi spaudoje su iš Lietuvos pabėgusia šeima dėl seno šaldytuvo ir televizijos . . .

Informacija svetimiesiems apgailėtinoje padėtyje

Iš tikrųjų, ką mes vadiname politine veikla? Ar tai jau yra politinė veikla, kuri turi būti monopolizuojama mūsų politinių sambūrių? Šiandieną laisvinimo darbas, tur būt, 90 procentų remiasi informacija, o likusieji 10 procentų skirti prašymams ir švelniems protestams, nukreiptiems į šio krašto valdžios įstaigas. Gi ta informacija ir yra silpniausia mūsų vieta. Tiesa, kad visi mūsų veiksniai atlieka tam tikrą informacinį darbą, tačiau, toli gražu, nepakankamą. Juk nepajėgiame ne tik JAV-bių prezidentui peticijos be klaidų suredaguoti, bet net padorios spaudos konferencijos pravesti, ką parodė su pabėgėliais Butkais pravestoji Čikagoje. Dažnai amerikietis, besikreipiąs informacijų apie Lietuvą, siuntinėjamas "nuo Ainošiaus pas Kaipošių", kol jam šis tas sukrapštoma. Kongresmanams ir senatoriams dar siuntinėjame multiplikuotus memorandumus ir laiškus, nors turėtume žinoti, kad tokie laiškai čia vadinami "junk mail" ir atsiduria šiukšlių dėžėse, neskaitomi. Verkiančiai yra reikalingas vienas bendras informacijos centras, į kurį būtų įtraukti pajėgiausia žmonės, kurie net būtų pilnai apmokami už nuolatinį darbą. Čia turėtų būti surinkta visa dokumentacinė medžiaga, ruošiami informaciniai ir propagandiniai leidiniai, garsinės juostos amerikiečių radijo stotims ir pan. Tokį centrą, net su dabartinėmis mūsų visų veiksnių lėšomis, įmanoma įkurti ir išlaikyti; kai mūsų visuomenei pristatomi konkretūs tikslai, ji tampa dosnesnė.

Diplomatinės tarnybos tęstinumas

Vienas iš svarbiausių faktorių Lietuvos laisvės byloje yra Lietuvos diplomatinė tarnyba, kuri jau vien savo egzistencija yra rakštis okupantui. Bet kokia proga apsilankę Vašingtone, pravažiuodami pro Lietuvos atstovybę, su pasididžiavimu galėtume rodyti savo mažiesiems: "Štai, žiūrėkite, tai laisvos Lietuvos kampelis Amerikoje". Deja, užsukus į tą kampelį, bet koks pasididžiavimas tuoj pradingsta. Tiesiog graudu darosi, kad pajėgėme įrengti meniškas koplyčias, statome naujas bažnyčias, kultūros centrus, o šį rūmą, kuris kitų kraštų atstovams, diplomatams turėtų reprezentuoti Lietuvą, esame taip negailestingai apleidę. Aišku, lėšų stoka ir gal amžius nebeleidžia Atstovybės šeimininkams imtis remonto ir gražinimo. Gal ir lietuviškas kuklumas neleidžia kreiptis į visuomenę talkos ir paramos. Ta-

čiau, kai reikalas eina apie tinkamą reprezentaciją, kuklumui nėra vietos. Pačiame Vašingtone turime lietuvių architektų, statybininkų firmų; tereikėtų tik Atstovybės šeimininkų sutikimo, veiksnių iniciatyvos, visuomenės paramos, ir Atstovybės pastatas atsinaujintų, pasipuošęs mūsų dailininkų kūriniais, tapdamas tinkamu priėmimams ir reprezentacijai. Keliais atvejais mūsų Atstovybė buvo aprašyta amerikiečių spaudoje. Nors paskutinį kartą kai kurie mūsų vadovaujantys žmonės ir ragino rašyti padėkos laiškus už tokį "gražų" Atstovybės paminėjimą, tačiau dėkoti ten tikrai nebuvo už ką. Amerikiečiui skaitytojui ji buvo pavaizduota kaip amžių baigianti seniena, užsilikusi nuo "šaltojo karo" laikų, simbolizuojanti kadaise buvusią nepriklausomą valstybę. O kad taip tų pobūvių, priėmimų metu tarp senyvų diplomatų maišytųsi daugiau jaunų veidų, gal ir amerikiečių spaudos aprašymuose nebūtų taip pabrėžiama "senatvės" ir "nevilties" gaida. Besvarstant patalpų atnaujinimą ir reprezentacijos pagyvinimą, iškyla žymiai svarbesnis klausimas: mūsų Diplomatinės tarnybos tęstinumas. Kas gi bus, kai lėšų fondai išsibaigs (o jie tuštėja) ir kai amžius pakirs dabartinius diplomatus? Prieš porą metų LB bandymai tą klausimą kelti Valstybės Departamente ir ieškoti kongresmanų ir senatorių talkos nesusilaukė pritarimo nei iš veiksnių, nei iš pačių diplomatų. Vengiame šiuo reikalu net ir kalbėti, tartum tyla laimėtume pratęsimą.

Išeivijos veiklai planavimo komisijos suformavimas

Turime būti realistai. Tiek lietuvybės išlaikyme, tiek laisvinimo darbe mūsų jėgos yra ribotos, ir atsiekiami tik labai kuklūs rezultatai. Išeivijoje esame mažuma net kiekvieno krašto mažumų tarpe. Individualiai esame padarę nepaprastą pažangą, palyginant su senąja imigracija, tačiau nei lietuviškumo išlaikyme, nei laisvinimo darbe nesame senųjų pralenkę. Iki šiol daugiausia buvo pasiekta privačia iniciatyva, bet ateityje tokių iniciatorių turėsime mažiau ir mažiau. Nors vidurinė karta, gražiuoju ar piktuoju, ir užima senesniųjų pozicijas, tačiau ji nepraneš pastarųjų nei idealizmu, nei finansiniu dosnumu. Todėl visoje mūsų išeivijos veikloje yra reikalingas vertybių pergrupavimas ir sistemingo veiklos plano ateičiai sudarymas. Būtinai turime sukurti planavimo komisiją, sudarytą iš atskirų sričių žinomų, kuri galėtų pramatyti mūsų gyvenimo pasikeitimus bent 10 metų į priekį ir tam paruošti mūsų darbo planus. Lietuvybės ateitis išeivijoje nėra beviltiška, bet jos išlaikymas pareikalaus daug daugiau pastangų iš dirbančiųjų nei praeity.

MOKSLO IR MENO APRAIŠKŲ PRASMĖ IŠEIVIJOJE

EDMUNDAS ARBAS

Antrasis mokslo ir kūrybos simpoziumas, įvykęs 1973 metų lapkričio mėnesio 21 - 25 dienomis Chicagoje, sutraukė į šį neeilinį lietuvių išeivijos įvykį virš šimto iškilių paskaitininkų iš įvairių mokslo ir kūrybos sričių. Šį mokslo ir kūrybos sąskrydį globojo ir finansavo JAV-bių LB Krašto valdyba. Organizaciniais šio simpoziumo reikalais rūpinosi: Lituanistikos Institutas, Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjunga ir Amerikos Gydytojų Sąjunga. Suvažiavimo ir programos komisijai vadovavo dr. V. S. Vardys. Suvažiavimas turėjo 21 mokslinį posėdį su 86 specifiniais akademiniais pranešimais ir porą pilnaties posėdžių.

Pasirodymai savųjų tarpe

Šis mokslo ir kūrybos simpoziumas buvo mūsų mokslinio ir kūrybinio potencialo demonstracija savajai visuomenei. Gaila, kad jaunimas (būsimieji akademikai!) tą patį savaitgalį ruošė studentų bendrinės sąjungos suvažiavimą Detroite.

Šio ir panašaus pobūdžio suvažiavimai, nors ir labai uždari, atneša daug naudos išeivijai. Jie stiprina tautinį pasitikėjimą lietuviuose; parodo, kad lietuviai yra skaitlingi moksle ir kūryboje; suteikia pasitikėjimo ir vilties ateities darbuose patiems dalyviams ir vyresniajai kartai.

Žvelgiant kiek giliau į šį reikalą, turime paklausti patys savęs — ar šie ir panašūs įvykiai atlieka savo paskirtį ir ar bent kuo prisideda prie mums skirtos misijos atlikimo tremtyje. Šis simpoziumas buvo skirtas tik saviesiems. Ir kiek mes rodysimės ar liaupsinsimės tarpusavyje, yra ir bus lyg balsas dykumoje, yra ir bus tik aukojimasis savęs tautiniam drungnumui savųjų tarpe.

Reikalinga įtakingų draugų parama

Esame reikalingi ir fizinės ir moralinės įtakingų draugų paramos, kurios ieškome tautinių švenčių ir kitų ypatingų įvykių progomis. Mūsų išeivijos repre-

zentantai lanko Baltuosius Rūmus, Kongreso narių įstaigas, savo steitų ir miestų valdžios pareigūnus, informuodami juos Lietuvos bylos ir lietuvių klausimais ir prašydami jų talkos mūsų žygiuose bei užsimojimuose.

mo organizatoriai ir paskaitininkai turi gerų pažinčių ir tamprių ryšių su JAV-bių ir pasaulio mokslininkais. Kodėl jiems nebuvo rasta vietos šiame simpoziume? Kodėl vieną popietę ar dieną nebuvo galima skirti rink-

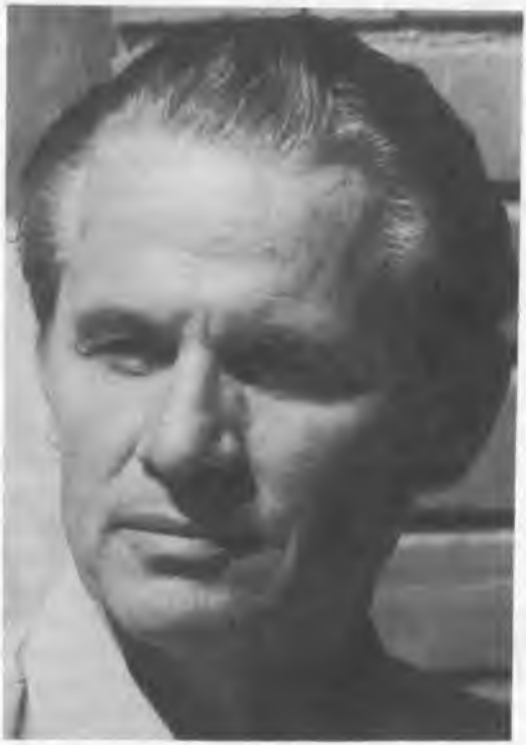

EDMUNDAS ARBAS, Santa Monica, California, architektas, visuomenininkas, LFB Centro valdybos vienas iš vicepirmininkų.

Mūsų mokslininkai, kūrėjai ir menininkai neturėtų pasitenkinti vien tik savo pačių dvasiniu pasisaldinimu, o atverti plačiai duris tarptautiniam mokslo, kūrybos ir meno bendravimui. Be abejo, šio ir panašaus simpoziu-

tinėms paskaitoms ir diskusijoms anglų kalba, pakviečiant į jas amerikiečių bei kanadiečių mokslininkų, kūrėjų bei menininkų? Tuo atveju šis ir ateityje organizuojami mokslo ir kūrybos simpoziumai būtų įgavęs

ir įgautų žymiai svaresnę vertę. Reikia taip pat manyti, kad tokiu atveju būtumėm pravėrę ir pravertumėm duris į vietos periodinę, o gal net ir į mokslinę spaudą. Pakreipiant šio pobūdžio simpoziumus minėta linkme, be didesnių pastangų gautumėm vietos bent lokalinėse radijo ir televizijos programose. Tuo atveju bent dalinai būtų atžymėti bent tam tikri paskaitininkai, ir pats suvažiavimas įgautų svorio krašto visuomenėje. Tą mintį kėliau Antrojo mokslo ir kūrybos simpoziumo parengiamojo komiteto posėdyje Washingtone, keletą mėnesių prieš minėtą įvykį Chicagoje. Tame posėdyje ne vienas kalbėjo, kad mokslo ir kūrybos simpoziumus ir panašius suvažiavimus pakreipiant minėta linkme, būtų pasimetimas plačiuose vandenyse. Organizacijos ir vienetai, imdamiesi iniciatyvos panašiems įvykiams, turėtų nepamiršti, kad mums rūpi ne tik savųjų konsolidacija, bet taip pat mūsų mokslo, kūrybos ir meno pristatymas laisvajam pasauliui. Antroji šios misijos dalis yra lygiai svarbi kaip ir pirmoji.

Paskaitų išleidimas leidiniais

Paskaitininkai ir simpoziumo pagrindiniai dalyviai įdeda nepaprastai daug darbo, pastangų ir laiko pasiruošimui specifinei temai. Be to, jie turi pakelti materialines simpoziumo bei suvažiavimo išlaidas. Paskaitos ar įvadai simpoziumams lieka neišleisti atskirais leidiniais (ar leidiniu). Pasitenkinama tik vienu ar kitu sakiniu, charakterizuojant ar trumpai apibudinant paskaitas ar pareikštas mintis simpoziumuose periodinėje spaudoje. Gi labai ribota auditorija vargiai prisimena jau kitą dieną, apie ką vienas ar kitas prelegentas kalbėjo.

Pirmojo mokslo ir kūrybos simpoziumo paskaitos abejoju ar buvo išleistos atskiru leidiniu. Įdomu, ar bus įamžintas bent vienu leidiniu šis simpoziumas? Lietuvių Fondas turėtų skirti tam reikalui apčiuopiamą sumą. Tokie leidiniai liudytų ateityje apie mūsų išeivijos mokslo ir kūrybos elito apraiškas tremties misijoje.

Sugestijos ateičiai

Reikia manyti, kad po poros ar daugiau metų vėl turėsime kitą mokslo ir kūrybos simpoziumą. Organizatoriai, rengėjai ir finansuotojai turėtų nepamiršti šių dalykų:

1. Nepamirštinas jaunimas! Jis kviestinas į panašaus pobūdžio suvažiavimus, jam turėtų būti sudarytos sąlygos šio ir panašaus pobūdžio simpoziumuose dalyvauti. Man padarė puikų įspūdį jaunimo dalyvavimas LFB Los Angeles sambūrio suruoštame politinių studijų savaitgalyje (1974 metų sausio 26 ir 27. Red.). Vienas iš simpoziumų buvo skir-

tas jaunimo klausimų nagrinėjimui. Į jį organizuotai atvyko šv. Kazimiero lietuvių parapijos(Los Angeles mieste) šeštadieninės mokyklos vyresnių klasių mokiniai su mokytojais. Jaunimo prelegentai diskutavo apie jaunimo įsijungimą į politinę veiklą išeivijoje. Auditorijoje jaunimo buvo tikrai daug. Jaunimas diskusijose išryškino mintį, kad jis (jaunimas) turįs siekti kiek galima aukštesnio ir gilesnio mokslinio išsilavinimo ir kartu prasiveržimo į krašto politinį ir visuomeninį gyvenimą. Jie (jaunimo atstovai), vėliau užėmę vadovaujančius postus krašto politiniame ir visuomeniniame gyvenime, galėsią daug padėti kraštui (Lietuvai), siekiant laisvės ir nepriklausomybės.

2. Panašaus pobūdžio suvažiavimai neturėtų baimintis aiškiau pasisakyti Lietuvos bylos reikalu. Turėtų ne tik aiškiai pasisakyti Lietuvos bylos reikalu, bet ir duoti specialius pareiškimus tuo klausimu amerikiečių, kanadiečių ir kitų laisvojo pasaulio kraštų spaudai, radijo ir televizijai, reikalaujant sovietų pasitraukimo iš Lietuvos. Tiesa, Antrasis mokslo ir kūrybos simpoziumas padarė savo pareiškimą lietuviškajai spaudai. Tame pareiškime, deja, išvengta paminėti, kad Lietuva pavergta.

3. Senoji lietuvių išeivija negalėjo atitrūkti nuo parapijos salių ir savo klubų. Vidurinė ir jaunesnioji karta yra mačiusi pakankamai pasaulio už savo taip vadinamų kolonijų ribų. Panašaus pobūdžio simpoziumai turėtų būti ruošiami miestų puošniuose viršbučiuose ar didžiųjų universitetų rūmuose. Tik tokiu atveju galima "atsivilioti" žinomesnius ir įtakingesnius amerikiečių mokslininkus bei menininkus į savo parengimus ir tuo pačiu gauti vietos ir laiko amerikiečių bei kanadiečių spaudoje ir radijo bei televizijos programose.

4. Buvo jau minėta apie reikalą skirti bent vieną popietų ar net visą dieną paskaitoms ir simpoziumams anglų kalboje, pasikviečiant amerikiečių ar kanadiečių iškilesnių mokslininkų bei menininkų. Tai būtinybė! Priešingu atveju minėtų simpoziumų bei suvažiavimų tikslas ir tuo pačiu rezultatai labai riboti.

5. Visi ieškome draugų bei talkininkų kitataučių tarpe kovoje dėl Lietuvos laisvės. Nuo tos pareigos nėra atleisti mokslininkai bei menininkai. Kodėl ta proga lietuviai mokslininkai ir menininkai negalėtų atžymėti iškilmingų pokylių metu tam tikromis premijomis vieno ar kito iškilesnio amerikiečio ar kanadiečio mokslininko ar menininko? Tuo atveju tie asmenys būtų pritraukti prie lietuvių ir lietuviško reikalo. Jų žodis ir vienas ar kitas pareiškimas vėliau daug duotų naudos lietuviams, lietu-

PILNAS PASITIKĖJIMAS SAVIMI IR PASIAUKOJIMAS LIETUVYBĖS DARBAMS

DR. ANTANAS RAZMA

LFB Los Angeles sambūrio suruoštas politinių studijų savaitgalis, įvykęs 1974 metų sausio mėnesio 26 ir 27 dienomis Los Angeles mieste, buvo užbaigtas dr. Antano Razmos kalba. Čia duodama tos kalbos santrauka.

Redakcija

Kova dėl Lietuvos laisvės gali užsitęsti dar daug metų, todėl mes, tautos dalis išeivijoje, turime ruoštis ilgam ir žūtbūtiniam žygiui už lietuvybės išlaikymą svetur ir talkinti bei remti pavergtam kraštui nusikratyti Maskvos jungo. Tam turime panaudoti visas mūsų idėjines, kūrybines, organizacines ir finansines jėgas bei resursus. Be jokių kompromisų turime pajudėti visu frontu už šį *lietuvio credo:* atiduoti visas jėgas lietuvybei, išauginti jaunimą lietuvišką ir patriotišką ir visomis išgalėmis padėti pavergtai Lietuvai atgauti pilną laisvę ir nepriklausomybę.

---

viškam reikalui ir visam Lietuvos bylos klausimui.

Tai tik kelios sugestijos. Jų, be abejo, būtų galima priskaičiuoti ir daugiau. Mūsų išeivijos tautinė misija yra gana sunki ir paini. Negalime užsidaryti savo tautiniame kiaute. Turime išlikti nepalūžę, siekdami aukštųjų mokslų ir plačiųjų horizontų, besirungdami kultūrinėje tautų arenoje ir tuo pačiu atlikdami mums uždėtą ir patikėtą tautiniai kultūrinę bei politinę misiją.

Pasiaukojimas ir kantrybė darbuose

Kiekvienas atsiektas laimėjimas, atliktas darbas, sukurtas kūrinys tampa realybe tik dėka tokių asmenų, kurie nestokoja pasitikėjimo savimi ir nepritrūksta kantrybės bei pasiaukojimo tuos užsimojimus bei žygius užbaigti.

Kai 1961 metų sausio mėnesį Leonardo Valiuko ir jo bendradarbių pradėtas žygis ir rugpiūčio mėnesį suorganizuotas specialus komitetas (Rezoliucijoms Remti Komitetas), siekiąs Pabaltijo valstybių pavergimo klausimą per JAV-bių vyriausybę iškelti Jungtinėse Tautose, daug kas

tada galvojo, kad tai neįvykdomas darbas. Leonardo Valiuko ir jo vadovaujamo Komiteto savimi pasitikėjimo dėka ir nesigailint pasiaukojimo darbais ir finansais, įsijungiant į tą žygį didelei lietuvių ir kitų amerikiečių visuomenės daliai, rezultatai buvo tikrai nuostabūs: **H. Con. Res. 416** (89th Congress) rezoliucija buvo vienbalsiai priimta 1965 metų birželio 21 dieną Atstovų Rūmuose ir 1966 metų spalio 22 dieną JAV-bių Senate. Tos rezoliucijos pravedimas JAV-bių Kongrese buvo toks netikėtas laimėjimas kovoje dėl Lietuvos laisvės, kad opozicija tam žygiui, nežinodama kaip save "gelbėti", bandė tą laimėjimą savintis. Tai, žinoma, buvo juokinga ir kartu šlykštu; — tas minėto laimėjimo savinimasis opozicijai negalėjo pavykti ir nepavyko, nors jos ir buvo naudota sukčiausi būdai; tik "nudegė" pirštus.

DR. ANTANAS RAZMA, Joliet, Illinois, medicino gydytojas, visuomenininkas, Lietuvių Fondo sumanytojas ir LF dabartinės centro valdybos pirmininkas.

Tai yra vienas iš mūsų išeivijos gyvenimo klasiškiausių pavyzdžių, kaip galima daug pasiekti žygyje dėl Lietuvos laisvės, jei tik dirbama su pasitikėjimu ir nesigailima aukotis.

Išeivijos misijos atlikimas

Mes, pasitraukę iš savo gimtojo krašto, norėdami išvengti rusų bei komunistų teroro, nesame paskirti išnykti be pėdsakų. Išeivijai yra skirta ir patikėta misija, kurią mes turime realizuoti. Mes turime sekti žydus, kurie, — mėtyti, persekioti bei naikinti visame pasaulyje per porą tūkstančių metų, — neišnyko, nepalūžo, bet priešingai, dar labiau užsigrūdino, dar daugiau įsigijo pasitikėjimo savimi. Tikėdami savo tauta ir nesigailėdami jokių aukų, jie pasiekė savo didįjį tikslą — atkūrė laisvą ir nepriklausomą Izraelio valstybę.

Mūsų išeivijos kelias panašus į žydų tautos: mes be baimės, o su pasitikėjimu savimi turime išdidžiai skelbti pasauliui ir savo jaunimui, kad lietuvių tauta, turinti garbingą, seną ir turtingą praeities istoriją, yra verta ir turi būti laisva ir nepriklausoma, — kaip pilnateisis ir nepriklausomas narys, — pasaulio laisvų ir nepriklausomų valstybių šeimoje.

Tautos ir išeivijos karžygiai

Pavergtoji tauta ryžtingai kovoja prieš Maskvos pavergėjus. Tai liudija šių dienų didvyrių Kalantos, Kudirkos ir kitų darbai. Visa tai turėtų mūsų pasitikėjimą savimi ir savo tauta dar labiau sustiprinti.

Lietuvių išeivija, taip pat, nesigaili aukų lietuvybės išlaikymui bei kovai dėl Lietuvos laisvės. Tai liudija konkretūs lietuvių išeivijos darbai ir žygiai praeityje ir dabar.

Turime nepamiršti ir galvas nulenkti didiesiems išeivijos karžygiams — Juozui Lukšai - Daumantui ir Julijonui Būtėnui. Jie abu atliko pačią didžiausią žmogaus auką: 1951 metais jie buvo nuleisti Lietuvoje kovai ir žuvimui už aukščiausią tautos idealą — laisvę.

Šviesūs išeivijos pavyzdžiai

Kiti išeivijos pavyzdžiai, nors ir nepasiekė tos tragiškos aukos, bet gyvai ir dinamiškai tarnauja lietuvybės misijai. Vienas iš jų būtų — lituanistinio švietimo darbuotojai, lituanistinių mokyklų mokytojai, lituanistinių mokyklų tėvų komitetų nariai, įvairūs su lituanistiniu švietimu susiję organizatoriai bei mecenatai, jaunimo organizacijų vadovai, jaunimo stovyklų įkūrėjai bei išlaikytojai. Visi jie yra mūsų išeivijos veiklos karžygiai, kurie tyliai, bet su pasitikėjimu ir neįkainojama auka nukreipė mūsų jaunimą lietuvybės keliais. Tik jų dėka šiandien mes turime tūkstančius jaunimo lituanistikos mokyklose, gimnazijose ir net universitetuose. Dėka mūsų švietimo darbuotojų šimtai jaunuolių baigė aukštąjį mokslą, be baimės ir išdidžiai save laiko lietuviais ir tam tikra jų dalis yra įsitraukusi į lietuvišką veiklą lietuvybės

išlaikymui svetur ir kovai dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės.

Kūrėjų nuopelnai

Kiti pavyzdžiai, kaip šviesiausios žvaigždės, šviečiančios nakties tamsumoje, — tai mūsų įvairių sričių kūrėjai, kurie nepalūžo tremties ir išeivijos sunkumuose, bet išvystė savo talentus, sukurdami mums ir pasauliui pasigėrėtinų žodžio, muzikos ir meno kūrinių.

Jūs, losangeliečiai, esate laimingi, turėdami savo tarpe eilę kūrėjų. Laisvojo pasaulio lietuviai gali jums pavydėti mūsų didžiojo poeto Bernardo Brazdžionio. Jį turite savo tarpe. Jis savo eilėraštyje — *Tauta* — taip prabyla į mus:

"Jie tarė: Jūs turite tautai
tarnauti,
O aš tariu: Mes esame mūsų
tauta,
Vargais ir džiaugsmais nešini
atnašauti,
Kad būtų ji laisvės vardu
papuošta".

Kiti išeivijos šviesūs pavyzdžiai — tai spaudos darbuotojai. Kiek jie turi vilties, pasišventimo, kiek dirba, kad lietuviškas spausdintas žodis taptų kūnu! Tiesa, gal šioje srityje esame per daug išsiplėtę. Galėtumėm pasiekti tą patį tikslą (ir dar su geresne kokybe!), jei tik sugebėtumėm savo jėgas šioje srityje suderinti. Be spausdinto lietuviško žodžio visa mūsų veikla merdėtų. Mūsų spauda yra tas neramus raugas, neleidžiąs lietuviškai kūrybai ir veiklai užmigti ar sustoti. Ir šita svarbi lietuvybės sritis yra palaikoma mūsų plunksnos žmonių, turinčių didelio pasiaukojimo bei pasišventimo.

Patriotinio nusiteikimo dvasiškiai

Kiti gyvi pavyzdžiai — tai kunigai, vienuoliai ir vienuolės, nepamainomi lietuvybės darbuotojai. Jie stengiasi išlaikyti lietuviškas parapijas, kurių nedaug beliko, bet kurios išliko lietuviškos, tarnaujančios krikščionybei ir tautiniams reikalams. Jūs, losangeliečiai, esate laimingi, turėdami savo parapijos (šv. Kazimiero lietuvių parapijos. Red.) vadovu bei klebonu prel. J. Kučingį. Jis tikrai pavyzdingai veda savo parapiją krikščionybės ir lietuvybės keliais.

Mūsų laimei, turime visą eilę lietuvių vienuolių, moterų ir vyrų; jie, tarnaudami aukščiausiajai Būtybei, taip pat, atiduoda savo duoklę lietuvių tautos reikalams.

Visuomenininkų nuopelnai

Kiti pavyzdžiai, nors kartais ir labai kontraversiniai, bet nepaprastai reikalingi mūsų veiklai — tai visuomenininkai, politikai ir įvairių kitų lietuviškų darbų

BENDRAVIMAS IR BENDRADARBIAVIMAS SU KOMUNISTŲ PAVERGTA LIETUVA

ANATOLIJUS KAIRYS

Pradedant rašyti, reikėtų patikslinti skitumus tarp žodžių "bendravimas" ir "bendradarbiavimas". Vieni šių žodžių reikšmes skiria, kiti ne. Pr. Skardžiaus **Lietuvių Kalbos Žodyne** "bendravimas" reiškia draugavimą, santykiavimą, bičiulystę, o

---

organizatoriai. Labai maža dalis iš jų eina į tuos darbus bei žygius dėl asmeninės garbės. Jų masės dirba tą darbą sąžinės šauksmo vedami. O tas sąžinės šauksmas įsakyte įsako: nepalikti Lietuvos nelygioje kovoje prieš Maskvos pavergėją!

Visuomenininkas paaukoja savo laisvalaikį, vakarus ir šventadienius visuomeninei veiklai. Dažnai ir visuomenininko šeima, ir jo paties sveikata nuo to nukenčia, bet tas jo vidinis šauksmas neleidžia jam nuleisti rankų ir trauktis iš darbų ir žygių.

Tik visuomenininkų bei organizatorių dėka gimsta didingos šventės, suvažiavimai, stovyklos, lietuvių kultūriniai židiniai. Visuomenininkų dėka lietuvių visuomenė yra skatinama ir vedama į darbus bei žygius — kurti, dirbti ir kovoti dėl lietuvybės išlaikymo ir pilnos laisvės ir nepriklausomybės iškovojimo pavergtai Lietuvai.

Losangeliečių pavyzdys

Šis ir panašūs politinių studijų savaitgaliai atneša bei duoda nepaprastai daug naudos viso laisvojo pasaulio lietuvių visuomenei. Per tą porą dienų buvo paliestos ir nagrinėtos beveik visos svarbiausios ir opiausios lietuvių ir Lietuvos problemos bei klausimai. Ne vienai problemai ar klausimui suradome atsakymų bei sprendimų. Reikia tikrai stebėtis losangeliečių domėjimusi visomis tomis problemomis ir klausimais. Jūs visose tose svarstybose dalyvavote patys; kitų vietovių lietuviai apie tai skaitys mūsų spaudoje. Būtų ir tikslu, ir naudinga jūsų pavyzdį pasekti visoms kitoms lietuvių didesnėms bendruomenėms, suruošiant panašius politinių studijų savaitgalius jei jau ne kasmet, tai bent kas antri metai. Tuo atveju lietuviška veikla žymiai pagyvėtų bei suaktyvėtų visame laisvajame pasaulyje.

"bendradarbiavimas" — bendro darbo dirbimą, jau sutarto dalyko vykdymą numatyta kryptimi. "Bendravimas" — žymiai siauresnė sąvoka už "bendradarbiavimą". Be to, bendravimas teikia asmeniškumo iliuziją, tai yra dviejų individų draugystę, bičiulišką santykiavimą, kai tuo tarpu bendradarbiavimas neša jau grupinę, organizuotą veiklą, daugelio asmenų ar visuomenės dalies nusistatymą bei atsakomybę.

Mūsų visuomenėje yra įsipilietinusios trys aiškiai pastebimos bendradarbiavimo su pavergtu kraštu pažiūros. **Pirmoji pažiūra yra principinė arba idealistinė:** atmesti viską, kas ateina iš okupuotos Lietuvos, pasmerkti viską, ką leidžia kurti ar propaguoti okupacinė valdžia ar Lietuvos komunistų partija, nedaryti jokių nuolaidų, neiti į jokius kompromisus, sunaikinti bet kokias iliuzijas apie galimą su-

ANATOLIJUS KAIRYS, Chicago, Illinois, rašytojas, visuomenininkas, vienas iš "Į Laisvę" žurnalo redaktorių. Jis redaguoja "Į Laisvę" žurnalo 1974 metų antrąjį numerį, kuris išeis rugsėjo pabaigoje.

sitarimą ar bendradarbiavimą su pavergtos Lietuvos valdovais, nesvarbu — rusais ar lietuviais komunistais. **Antroji pažiūra yra pragmantinė arba selektyvinė:** priimti tai, kas išeivijai naudinga ar reikalinga ir atmesti tai, kas yra ar gali būti kenksminga dabarčiai ar ateičiai. Bendradarbiauti, bet sąmoningai, nepakenkiant pagrindiniams laisvosios išeivijos tikslams ir siekiams: atstatyti laisvą ir nepriklausomą Lietuvą; spręsti ir veikti, vadovaujantis praktiniais tokios kovos interesais. Tai būtų lyg dalinis bendravimas: visai neužsidaryti, bet visai ir neatsiskleisti. **Trečioji pažiūra yra laisvo apsisprendimo arba realioji pažiūra:** nieko nedrausti, nieko nevaržyti, nieko neatmesti, neduoti ir neimti jokių nurodymų iš niekur, bendradarbiauti su visais, kas tik nori bendradarbiauti, plėsti ryšius su pavergtu kraštu kiekviena proga ir visomis priemonėmis, pasitikėti laisvėje išaugusio žmogaus pajėgumu skirti gėrį nuo blogio. Trumpai — palikti visą bendravimo ir bendradarbiavimo klausimą kiekvieno asmens sąžinei— **kaip nori, taip ir daryk.**

Pirmąją pažiūrą daugiau palaiko vyresnioji išeivijos karta, trečiąją — daugiausiai jaunimas, veikiamas Amerikoje populiarios liberalų politikos; a antrąją sudaro visų kartų mišinys, kurie nepalaiko nei visai griežtosios, idealistinės, nei visiško beprincipingumo linijos, o eina vidurio, prisitaikymo prie dabartinių sąlygų, keliu. Pastarąją pažiūrą palaiko ir šio straipsnio autorius.

Ne šio straipsnio tikslas — leistis į bendradarbiavimo politines implikacijas, angažamentus ar galimus padarinius dabarčiai ir kiek tolimesnei ateičiai. Tai bus padaryta politinio gyvenimo vairuotojų bei ekspertų. Taipgi nesiimame šio klausimo grįsti tautiniais ar patriotiniais motyvais, nes bendradarbiavimo problema neišsprendžiama nei jausmais, nei logika. Klausimą sveriu naudos ir vertės matais.

Ryšiai su pavergtu kraštu palaikomi dviem keliais: tiesioginiu kontaktu ir kultūrinių vertybių pasikeitimu. Pirmasis kelias yra daugiau asmeniško, individualaus bendravimo kelias, paremtas giminyste, artimaisiais ir draugais. Išsiilgę savo krašto ir ten paliktųjų, išeiviai susižino laiškais, siunčia siuntinius, pinigus ar dovanines siuntas, užsako automobilius, o iš ten kartkartėmis gauna gintaro, odos ir medžio išdirbinių, tautiniais motyvais atviručių ir kitokių smulkių dovanėlių. Taip pat, palaiko santykius retu atsilankymu į ten, arba giminių atsikvietimu į čia mėnesiui ar keliems. Bet ir toks bendradarbiavimas su tėvynėje pasilikusiais tarnauja daugiau komunizmo stiprinimui, negu žmoniškumo labui. Tėvynės ir artimųjų pasiilgimas, taip vadina-

moji nostalgija, brangiai apmokami: nežmoniški muitai, valiutos suvaržymai, finansinis išnaudojimas, žeminančios įvažiavimo taisyklės: laikas, vizos, varžymai, formalumai... Apsunkinta iki nepakeliamumo! Nors šis bendravimo kelias nėra tremtiniui naudingas, bet jis ir nekenksmingas, nes grynai asmeniškas, todėl šia prasme priimtinas ir pateisinamas.

Šiuo keliu eina ir kitos rūšies platus pažintinis kontaktas. Organizuojamos dažnos ekskursijos į pavergtą Lietuvą, jaunimo grupės, sportininkų išvykos, vaikų stovyklavimas, studentų ir mokslininkų pasikeitimai ir t.t. Dažniausiai apie tai nerašoma ir neskelbiama, nes nenorima sukelti bereikalingo alaso.

Jaunimo vykimas su tėvais ar pavieniui, jei peržengę 18 metų, nėra peiktinas reiškinys. (Tik vaikų ir nepilnamečių vežimas, atskirai ar organizuotai, ar siuntimas į pionierių stovyklas, — yra visiškai nepriimtini veiksmai). Mano nuomone, nereikia baugintis jaunimo ekskursijų vasaros atostogų metu, jei tokios būtų leidžiamos. Sportininkų, studentų ir mokslo žmonių apsilankymai studijų tikslais — irgi pateisinami, nes kontaktas vyksta jau subrendusių amžiumi žmonių ir kaip lygių su lygiais. Aišku, gimtosios žemės aplankymas, susipažinimas su jos gyvenimu ir žmonėmis, kad ir pasisavinimas vieno kito geresnio viešosios santvarkos bruožo, jokiam žmogui nepakenks. Sunku laisvėje išaugusį žmogų padaryti komunistu; greičiau įvyks priešingai. Privačių asmenų veiksmai negali būti subordinuoti kokiai nors organizacijai, sambūriui ar draugijai, tai nemoralu ir nedemokratiška. Jei tėvas apsisprendžia savo lėšomis siųsti vaiką studijoms į Vilnių, pagilinti istorinių ar geografinių žinių, praplėsti sūnaus ar dukters patirtinį akiratį, — Dieve jam padėk. Tai ne visuomenės reikalas. Tik organizuoti, visos išeivijos vardu skelbiami žygiai turėtų būti draudžiami ar net sankcionuojami.

Visai kitas reikalas, kada imame svarstyti antrąją šios problemos pusę, būtent, **kultūrinių vertybių ryšį.** Čia privatumas prie geriausių norų sunkiai įmanomas. Menas, muzika, dailė, knyga, — jau nebėra privatūs kūriniai, kai viešumon išleisti. Kultūriniai ryšiai — nolens volens — liečia visą bendruomenę, visą išeiviją.

Komunistinių leidinių viešas platinimas, mokyklinių knygų propagavimas telefonais, bilietų į koncertus pardavinėjimas laiškais, meno parodėlių rengimas privačiuose namuose, aukštų pareigūnų iš anapus priėmimai, pasitarimai, atvira bičiulystė uždaruose būreliuose iki aušros ir t.t. nebėra privatus ir asmeniškas dalykas. Nėra joks kultūrinis ryšys, kada, uždarius fron-

tines duris, įsiveržiama pro užpakalines, pasiimama numatyta auka ir jai plaunamos smegenys. Tai vienos krypties kelias, nei švarus, nei garbingas. Kultūrinės vertybės pasisavinamos laisvu noru, atvira sąmone bei apsisprendimu, lygybės principu. Jei okupacinė Lietuvos valdžia bijo tremtyje sukurto meno, kuriuo mes, tremtiniai, tikime ir gyvename, kas tad slepiasi už mums peršamo: kūryba ar propaganda? Ar laisvėje išbujojęs lietuvis kultūrininkas gali didžiuotis dvasinėje vergijoje sukurtomis meno vertybėmis? Sužaloti ar indoktrinuoti kūriniai nėra nei pažanga, nei naujų idėjų šaltiniai.

Pasisakome prieš bet kokį kultūrinį bendradarbiavimą su pavergto krašto atstovais. Bent tol, kol nebus taikomas lygybės principas abiem pusėm. Kol išeivijos kultūrininkai diskriminuojami, tol negali būti nuoširdaus bendradarbiavimo.

Kai kurie dailininkai, ruošę tenai savo darbų parodas, teigia, kad jie galėję išstatyti kūrinius pagal savo norą, jie nebuvę cenzūruojami. Solistams, esą, leidžiama pasirinkti dainas, patiems susidaryti repertuarą ir t.t. Šio fakto neneigiame, nes nežinome. Žinome tik, kad nė vienas iki šiol vienaip ar kitaip tenai reiškęsis heroizmo neparodė . . .

Dailininkai neišstatė partizaninės temos kūrinių, solistai nedainavo laisvės ilgesio dainų, profesoriai savo paskaitose nelietė laisvo apsisprendimo idėjų. . . Išvada: arba einama į kompromisus su savo sąžine, atsisakant tautinių principų, arba, paprasčiausiai, pataikaujama šeimininkui, atvykus į svečius . . . Ko tad vertas žmogus? Ar toks savo kūrybos demonstravimas nėra esmėje jos degradavimas? Faktas, kad menininkas kviečiamas į ten ne savo kūrybos reprezentuoti (saugi priedanga), bet atlikti atitinkamo propagandinio uždavinio. Ne pasidžiaugti išeivijos kultūriniais laimėjimais (tokio džiaugsmo "didysis brolis" mažiausiai nori), bet nusilenkti komunistinei meno doktrinai. Tai sučiauptų lūpų bendradarbiavimas, viešas apsinuoginimas, pasiskardenimas tautiniu beprincipingumu, savo tuštybės atžymėjimas. Neretai po to pasirodančios recenzijos, partijos angažuotos, išeivį kultūrininką pristato kaip supuvusio kapitalistinio pasaulio reprezententą, pasigailėjimo vertą figūrą.

Tenka smerkti ir išeivijos rašytojų veikalų leidimą pavergtoje Lietuvoje. Žmogiškai ir kūrybiškai. Okupantas knygai stato žymiai griežtesnius reikalavimus, nei muzikai ar tapybai. Gal todėl, kad knygą bet kas įveikia, tai yra visa liaudis, o muziką ir dailę — tik elitas, esąs griežtoje partijos kontrolėje. Todėl

rašytojas ir jo kūrinys atrenkamas. Leidžiami pageidaujami autoriai, kurie savo raštuose nekelia ideologinių problemų, partizaninių laikų, kurie nėra kritiški dabartinei santvarkai, kurie nėra susitepę prieškomunistine veikla praeityje.

Bendradarbiavimo šalininkai kuria mitą, kad rašytojas, kurio veikalą išleido pavergtoje tėvynėje okupantas, jau yra geresnis už tą, kurio veikalų tenai neleidžiama. Tas pats liečia ir dailininkus: surengę savo kūrinių parodą tenai — jau labiau vertinami čionai. Vietoje papeikimo, gauna pagyrimą, žymesnį įvertinimą, iškėlimą; kada menininkai su aiškiu tautiniu charakteriu nuvertinami ir užmirštami. Kiekvienam aišku, kad tiesa yra laisvės pusėje, bet kaip įrodysi, jei svarbieji kultūros žurnalai yra bendradarbiavimo su pavergtu kraštu šalininkų rankose, o dienraščių mūsų intelektualai neskaito.

Antras mitas, kurį bendradarbiavimo šalininkai skleidžia, yra meninis nuosmūkis arba tautinis nukultūrėjimas, praradus kultūrinį ryšį su savo gimtuoju kraštu. Esą, nežinojimas kas tėvynėje pasiekta, laimėta, sukurta, daro mus kultūriniais ignorantais savosios kultūros žvilgsniu, o jaunąją kartą dar labiau atitolina nuo savo tėvų krašto. Toks reiškinys išeivijos kultūrininką dusina ir silpnina, veda į idėjinį išsigimimą, daro jį tautiškai nepatvariu ir paverčia tautinės kūrybos tiktai mėgėju. Toksai teigimas neturi mažiausio pagrindo. Viena, bendrai žmogiškasis menas yra universalus menas. Antra, bet kokios kūrybinės pažangos pagrindas yra laisvės sąlyga. Pav., mūsų dailininkas yra plačiai susipažinęs su pasauline tapyba. Jam prieinami visų kraštų muziejai, meno žurnalai, kultūriniai žmonijos laimėjimai plačiausiu mastu. Taigi, ar siaurokas pavergtos Lietuvos meno pažinimas dailininką sumenkina? Priešingai, iškelia, daro jį pranašesniu už nelaisvėje gyvenančius. Tas pats liečia muzikus ir rašytojus. Jie gal ir nepažįsta taip smulkiai dabartinės ten literatūros, nežino jos kūrybinių polėkių, tendencijų, tačiau, gerai pažindami pasaulinę literatūrą, būdami geriau apsiskaitę ir geriau informuoti, yra kur kas kūrybiškai pajėgesni, šviežesni ir idėjiškai pažangesni už tėvynėje kuriančius. Nesakau, kad sveika nežinoti, kas daroma tenai, tačiau visiškai klaidinga vergo sąlygose sukurtas kultūrines vertybes laikyti Alfa ir Omega laisvėje gyvenantiems mūsų kultūrininkams. Taip vadinamoji Clevelando rezoliucija — palaidai suredaguota ir pilnai neišmąstyta. Ja leidžiama bendrauti su privačiais asmenimis ir turistais, bet neduodama atsakymo, kas privatus asmuo, kas turistas. Prašoma

nebendradarbiauti su okupacinėmis įstaigomis ar oficialiais valdžios pareigūnais, tačiau nenurodoma, kas yra pareigūnas, kas įstaiga, o kas eilinis pilietis. Negi atveži į Ameriką įstaigą ar redakcijos rūmus. Atvyksta "kultūros ministras", "Tiesos" redaktorius, universiteto pareigūnas ir daugelis visokio rango valdininkų. Jie atvyksta prisidengę nekaltu turisto vardu. Su tokiais tad "turistais" čia mes ir bendradarbiaujame. Kas gi tikrumoje jie yra? Eiliniai piliečiai, ar partiečiai? Turistai, ar svetimos valstybės agentai? Ar bendradarbiavimas su tokiais nėra tas pats, kas bendradarbiavimas su oficialiomis mūsų pavergto krašto įstaigomis ir jų vadovais, taigi su pačia komunistų partija? Ar tokiems asmenims ruošiami priėmimai, pašnekesiai, susitarimai priklauso turizmo ir viešnagės kategorijai, ar tai tiesioginis bendradarbiavimas su krašto pavergėjais. Talka — dar labiau žaloti mūsų gimtąjį kraštą? Kooperavimas — dar labiau spausti, vergti ir skriausti mūsų mažytę tautą? Į tokius ir panašius klausimus Clevelando rezoliucija atsakymų neduoda.

Tenka pastebėti, kad tam tikrą mūsų visuomenės dalį yra apėmes savižudybės psichozas. Bijoma raudonos spalvos, tačiau nebijoma raudonėti. Gerai pažįstame komunizmą, bent tokiais dedamės, o vis labiau į jo pinkles lendame, vis giliau ir giliau į jo srovę brendame, iki prieš mūsų pačių norą būsime paskandinti plačiuose vandenyse . . .

Nebeieškome būdų ir nebesvarstome apsaugos priemonių, nes nebematome: pavojus per arti . . . Todėl susigūžę laukiame . . . Laukimą pateisiname nepalankia tarptautine padėtimi. Kas pasirįžo nusižudyti, to nebesulaikysi. Radikalioji politika, dešinioji tarptautinio komunizmo ranka, yra taip paveikusi laisvąjį Vakarų pasaulį, o tuo pačiu ir išeiviją, kad raudonasis tvanas jau siekia mūsų kaklą . . .

Kova prieš komunizmą — anachronizmas. Patrijotika ir laisvė — bloga kūryba. Kritikuoti komunistines tendencijas literatūroje ir mene, kelti aikštėn pavergto žmogaus ar tautos laisvės idealus, reiškia inteligencijos stoką, bukaprotiškumą, kultūrinį atsilikimą . . . Ir priešingai — mada būti kairiuoju ekstremistu, kilnu griauti kapitalizmą, beveik didvyriška kalbėti prieš Ameriką, jos neva korupciją, dolerio vergiją . . . Panašiomis idėjomis, veikiami Amerikos universitetų, yra užsikrėtę ir lietuviai profesoriai (su retomis išimtimis). Jų mokslas ir profesinė padėtis daug vilčių neteikia Lietuvos laisvinimo bylai, tuo labiau pozityviai tautinei veiklai.

Net mūsų vadai, kuriuos ugdėme, nešiodami ant rankų ir

LIETUVIŲ LANKYMASIS Į PAVERGTĄ KRAŠTĄ IR JO NAUDA LIETUVAI

Ištrauka iš pašnekesio su dr. ANTANU MACEINA, kuris buvo paskelbtas "Į LAISVĘ" žurnalo 1968 metų rugsėjo numeryje

Ne paslaptis, kad lietuviuose yra nemaža pasimetimo bendravimo su kraštu klausime. Savo laiku dr. Antanas Maceina, Lietuvių Fronto Bičiulių sąjūdžio ideologas, davė eilę sugestijų, patarimų bei rekomendacijų tuo reikalu. Tos jo mintys tebegalioja ir šiandien. Skelbiame ištrauką iš pašnekesio su dr. Antanu Maceina, kuris buvo įdėtas "Į LAISVĘ" žurnalo 1968 metų rugsėjo numeryje (nr. 43/80).

R e d a k c i j a

Trečiu klausimu Jūs paliečiate "laisvojo pasaulio lietuvių" svečiavimąsi "pavergtoje Lietuvoje" ir norėtumėte patirti mano pažiūrą šiuo reikalu: *"Kiek laisvųjų lietuvių lankymaisi į komunistinės Rusijos pavergtą Lietuvą pateisinami"* ir *"ar pavergtai tautai tų laisvų lietuvių lankymaisi yra naudingi?"* — Viena protinga lietuvė moteris neseniai man kalbėjo, esą lietuviškas jaunimas iš laisvojo pasaulio, apsilankęs Lietuvoje, grįžtąs toks antikomunistinis, tiek sovietine santvarka nusivylęs, tiek nelemtų

---

aklai jais sekdami, liko abejingi kovos dvasiai, nebetiki tiesos ir laisvės laimėjimu. Taip yra ateitininkuose, taip yra skautuose, taip yra neolituanuose. Organizuoto pasipriešinimo nebėra. Liko tik partizaninis judėjimas, ir tas kasdien darosi vis mažiau populiarus. Kova prieš komunizmą čia, kaip ir ten anuo metu, lieka asmeniška kova, donkichotiškas žygis. Prieš mūsų akis vystosi buvusios vieningos kovos disintegracija, kiekvienas eina skirtingu keliu, patrijotinis nuosmūkis, toks akivaizdus, nepasitikėjimas savo jėgomis toks gilus, apatiškumas toks juodas, kad nebėra prasmės kalbėti. Negana, kad lietuvis kūrėjas tėvynėje yra priverstas tarnauti komunistinei propagandai; komunistai privertė ir laisvame pasaulyje gyvenančius kultūrininkus sukti raudonas girnas Lietuvos okupacijai įteisinti. Gėda!

įspūdžių prislėgtas, kad niekas geriau negalėtų antikomunistinės nuotaikos šiame jaunime pažadinti, kaip tokie apsilankymai. Jai atsakiau: jei taip iš tikro yra, tai reikia rengti kuo didžiausias keliones Lietuvon ir skatinte skatinti jaunimą ten vykti.

Tačiau aš stipriai abejoju šios moters diagnoze; abejoju todėl, kad lankymąsi Lietuvon ne mes iš komunistų išprašėme, o komunistai mums jį primygtinai pradėjo kažkodėl siūlyti ir toliau tebesiūlo. Jau tik šis vienas faktas turėtų versti mus susimąstyti. Kodėl komunistai trokšte trokšta, kad kuo daugiausia laisvojo pasaulio lietuvių aplankytų savo kraštą? Prieš kokį dešimtmetį jie mus įtikinėjo grįžti. Negrįžome. Dabar jie mus įkalbinėja *apsilankyti*. Ir aš pats esu gavęs prašymų apsilankyti — su visomis "garantijomis", kad galėsiu grįžti atgal į Vakarus. Kodėl visa ši propaganda? Ko ji siekia? Nejaugi komunistai, turį tiek akių bei ausų visame pasaulyje, nežinotų, kad grįžusieji iš Lietuvos yra nusivylę sovietine santvarka ir parsivežę neigiamų įspūdžių? O jeigu jie tai žino ir vis dėlto lankymąsi skatina, tai čia slypi kažkoks planas. Koks? Jo turinio nežinome, tačiau jo *buvimu* abejoti netenka. Viena tik aišku, kad šis planas nėra tam, kad sovietinei santvarkai pakenktų, bet kad jai padėtų bei ją stiprintų. Galimas daiktas, kad šis planas yra toks platus ir toks ilgametis, jog sovietai sutinka *tuo tarpu* pakelti ir kaikurių psichologinių nuostolių, sudarydami blogo įspūdžio atsilankantiems. Tačiau, ilgu nuotoliu matuodami, komunistai, matyt, tikisi šiuos nuostolius atgauti su kaupu. Ar jie tai pasieks, sunku pasakyti. Tačiau man neaišku, kodėl turėtume įsijungti į šį planą, pasiduodami sovietų įtaigoms ir lankydamiesi tėvynėje? Juk argi jau taip sunku — net ir jaunimui — suprasti, kad sovietai šį lankymąsi skatina anaiptol ne žmoniškumo vedami: pasimatyti su giminėmis, pasidalinti su jais savo vargais bei rūpesčiais, paguosti senus tėvus ir t.t. O jei visų šių sovietinių paskatų pagrinde glūdi ne žmogiškieji motyvai, tai reikia tikrai būti dvasiškai akliems bei kurtiems, kad nematytum ir negirdėtum visoje šioje svečiavimosi propagandoje *komunistinių* motyvų, tegu jie savo *turiniu* mums ir nebūtų žinomi.

Tuo, man rodos, išsisprendžia ir anas mūsų spaudoje dažnai svarstomas "kultūrinių ryšių" klausimas. Jų norime ne tik mes. Jų nori ir Europos žmonės. Štai, Vokietijos vyriausybė neseniai priėmė įstatymą, kad nuo 1968 metų liepos 1 d. bus leidžiama laisvai pardavinėti vokiečių sovietinės zonos laikraščius: tuo būsią paskatinti vokiečiai komunistai ir pas save leisti pardavinėti Vakarų Vokietijos laikraš-

čius. Gražus žingsnis, tiesa? Tačiau jau po poros dienų Ulbrichtas pareiškė, kad apie kapitalistinio pasaulio laikraščių laisvą pardavinėjimą negalį būti nė kalbos. Taigi ryšys vienašališkas: komunistinė spauda bus platinama, Vakarų — ne.

Taip yra ir su mūsąja lietuviška kultūra. Štai, prieš mane guli du katalogai (kovo ir birželio mėn.) "Kubon u. Sagner" knygyno Muenchene; knygyno, kuris pardavinėja komunistinio bloko leidinius. Tuose kataloguose yra gausybė *lietuviškų* sovietinių leidinių: literatūros ir mokslo srities (kovo mėn. kataloge 83, birželio mėn. — 67 pavadinimai). Palyginus su vokiečių knygomis, šie leidiniai yra nuostabiai pigūs. Kiekvienas gali jų pirkti. Taigi ryšys su sovietine Lietuvos kultūra yra. Viename kataloge buvo ir eilė lietuviškos muzikos plokštelių. Patirti, kas humanistinėje Lietuvos srityje kuriama, Europoje yra be galo lengva. Kas šia sritimi domisi ir ją seka, turi beveik visa, kas Lietuvoje išleidžiama. — Bet kaip gi yra su *antrąja* šio ryšio puse: su mūsų kultūra, kuriama tremtyje? Kur *mūsų* leidinių katalogai, prieinami Lietuvos žmonėm? Kur Vilniuje ar Kaune koks nors knygynas, kuris platintų mūsų literatūros, muzikos ir mokslo leidinius? Kam tad kalbėti apie *ryšį*, jei tai tik vienpusiškas, sovietinės kultūros platinimas?

GAIRĖS BENDRAVIMUI SU PAVERGTU KRAŠTU

P. Algis Raulinaitis, LFB Centro valdybos kasininkas, pasiūlė LFB poilsio ir studijų savaitėje (1973 metų rugpiūčio 5 - 12) Dainavoje šias bendravimui su pavergtu kraštu gaires:

1. Sovietinių įstaigų atsiųstų menininkų koncertai, rečitaliai ar literatūros vakarai nelankytini.

2. Organizuotas vykimas įvairių grupių (vaikų, jaunimo, sportininkų ar pan.) į okupuotą Lietuvą neturi būti remiamas ar skatinamas.

3. Vieši priėmimai iš okupuotos Lietuvos atvykusiems asmenims nedarytini.

4. Asmenys, besireiškiantieji išeivijos veikloje, neturėtų vykti į okupuotą Lietuvą.

5. Buvę nepriklausomos Lietuvos veikėjai ir visuomeninio, kultūrinio bei politinio gyvenimo darbuotojai taip pat turėtų susilaikyti nuo lankymosi okupuotoje Lietuvoje.

6. Visi veiksmai, kurie pripažįsta okupanto teisę į Lietuvos tvarkymą, yra vengtini.

Ar naudingi tad gali būti tokie ryšiai bei svečiavimaisi pavergtajai *tautai?* Jie galėtų būti net labai naudingi, jei būtų abipusiai ir laisvi. Tačiau kadangi jie yra vienašališki ir tam tikrų

organų planingai dozuojami (kad tik neperdaug!), tad jie išsisemia pasibučiavimais, klausiamais žvilgsniais, pakuždomis tartais žodžiais ir kitais asmeninės plotmės neperžengiančiais dalykais. Kiek jie aplankytiems *asmenims* naudingi, priklauso nuo paties asmens, jo padėties, jo išsilavinimo: jokio bendro masto čia nustatyti negalima. Tik nereikia būti tiek naiviem, tarsi nežinotume, jog kiekvienas aplankytas asmuo yra registruojamas: kieno, kada, kur buvo aplankytas. Tai ne prasimanymas! Tai aprašo pati sovietinė literatūra (rusiškoji). Ar kas iš visų šių registracijų bus, tai priklausys nuo politinių vėjų.

— Tautai *kaip bendruomenei*, manau, kad tokie apsilankymai bei ryšiai neturi jokios naudos. Neabejotinos naudos turi iš to sovietinis iždas ir tuo pačiu *komunistinė* santvarka.

Politinis atžvilgis šių svečiavimųsi bei ryšių, manau, yra perdėtas: tai mūsų pačių interpretacija. Žinoma, būtų gražu, jei mes savo *nesilankymą* grįstume laisvės reikalavimu kraštui,

"Į LAISVĘ" žurnalo kitas numeris išeis rugsėjo pabaigoje.

- **Tą numerį redaguoja Anatolijus Kairys.**
- **Jo adresas yra šis:**

Mr. Anatolijus Kairys
8457 South Pulaski Road
Chicago, Illinois 60652

pakeldami net ir skaudžių asmeninių aukų. Tačiau tai svajonė! Mūsų visuomenė (kad ir negausinga) yra per daug marga, kad galėtų šitokio sąmoningumo pasiekti. O kas lankosi, tai tasai krašto pavergimo nei pripažįsta, nei nepriparįsta. Nes toks lankytojas yra arba naivus, arba smalsus, arba turi simpatijų valdantiesiems, arba yra vedamas gilaus asmeninio sentimento. Visos šios kategorijos neturi tačiau nieko bendro su tarptautine teise bei su tarptautine Lietuvos padėtimi. Manau todėl, kad nereiktų svečiavimosi bei ryšių matuoti *politiškai*. Juos reikia matuoti *psichologiškai* ir vertinti kaip *nesusigaudymą* ir todėl *nesubrendimą* laiko dvasiai ir komunistinei taktikai suprasti.

VLIK-AS LAISVINIMO DARBO DERINTOJO MISIJOJE

Pašnekesys su DR. JUOZU KĘSTUČIU VALIŪNU, VLIK-o pirmininku

Reikalingi pirmaujančių asmenų Lietuvos laisvės kovoje pasitarimai. — • VLIK-as pasigenda mūsų intelektualų paramos. — • VLIK-as sieks lietuvių veiklos JAV-se suderinimo. — • Finansinės priežastys neleidžia suorganizuoti aukšto lygio informacijos centro. — • Politinės grupės ir jaunimo organizacijos turėtų ruošti jaunimą politinei ir visuomeninei veiklai. — • Steigtinas vienas ir stiprus laisvojo pasaulio lietuvių politinis fondas.

— Jūsų kontaktai su JAV-bių ir Europos politinio gyvenimo vairuotojais sudaro Jums galimybių iš teisingesnės perspektyvos vertinti laisvųjų valstybių vyriausybių nusistatymus Lietuvos ir kovos dėl jos laisvės klausimu. Kokios vyrauja nuotaikos: palankios ar abejingos?

— Į šį pirmąjį Jūsų klausimą turiu atsakyti, kad mes į Lietuvos nepriklausomybės atstatymo procesą turime žiūrėti iš istorinio požiūrio ir negalvoti trumpalaikiai. JAV-bių politika Lietuvos atžvilgiu buvo dramatiškai parodyta Rezoliucijoms Remti Komiteto organizuotos mums taip labai svarbios H. Con. Res. 416 (89th Congress) rezoliucijos priėmimu. Valstybės Departamento pareigūnai dažnai pabrėžia JAV-bių Atstovų Rūmų ir Senato nusistatymo svarbą JAV-bių politikos formulavime. Mes turime daug draugų abiejuose Rūmuose; ir svarbu jų skaičių plėsti. Man neteko sutikti jokiame krašte aukštų bei atsakingų pareigūnų, kurie nepabrėžtų mūsų darbo svarbos, ir principe visi pripažįsta teisę mūsų tautai gyventi laisvai ir nepriklausomai. Visi pabrėžia, kad tai yra tik laiko klausimas. Man niekur neteko matyti faktų, kurie verstų mus kristi į nusiminimą. Net Rusijos intelektualai paskutiniais mėnesiais yra kelis kartus pasisakę už

būtiną nerusiškų tautų išjungimą iš Sovietų Sąjungos. Tie pareiškimai buvo padaryti pirmą kartą po Lietuvos okupacijos. Tai įrodymas, kad jau pačioje Rusijoje rusai išdrįsta pasisakyti už mūsų nepaneigiamą žmogaus teisių principą būti vėl laisvais.

— *VLIK-as yra sudaręs "santalką" su latvių ir estų organizacijomis, kurios yra atitikmenys Lietuvių Bendruomenei. Vargiai gali būti priekaištų, kad VLIK-as parodė respekto estų ir latvių bendruomeninėm organizacijom, tik kyla klausimas, kodėl VLIK-o ryšiai su Lietuvių Bendruomene yra šalti ir labai riboti? ALT-a ir VLIK-as siekia susitarimo; gi Lietuvių Bendruomenei duoda nurodymus beveik įsakymo forma.*

— Lietuviai yra vienintelė Pabaltijo tauta, kuri turi VLIK-ą. VLIK-as vadovavo Lietuvos laisvinimo kovai Lietuvoje, vėliau, sąlygų priverstas, užsienyje ir turi tą darbą vesti ir toliau. Estai ir latviai, neturėdami VLIK-o formos bei teisinio pagrindo organizacijos, išeivijoje sukūrė savo centrines organizacijas politiniam ir kultūriniam darbui dirbti. VLIK-as, kurio iniciatyva *Santalka* buvo įkurta, nesteigė "Baltų Sąjungos" ar "Pasaulinės Baltų Tarybos", bet mūsų bendravimo formą pavadino "santalka". Santalką sudaro visų trijų tautybių vyriausios politinio darbo koordinavimo ir vadovavimo institucijos. Toks bendravimo būdas yra nuoseklus. Santykiai Santalkoje yra labai nuoširdūs ir kiekvienas joje žino savo vietą ir teisinę prigimtį.

Aš visai nesutinku su jūsų pareiškimu, kad VLIK-o ryšiai su Lietuvių Bendruomene yra šalti ir labai riboti. Kaip jūs gerai žinote iš paskutinio komunikato po visų veiksnių pirmininkų ir jų pavaduotojų įvykusio pasitarimo New Yorke, mes visi sutarėme dirbti darniai Lietuvos laisvinimo ir lietuvybės išlaikymo darbą, pasidalindami darbo sritimis ir neeikvoti laiko ir energijos siekiant tų pačių tikslų.

— *Tur būt pripažinsite, kad VLIK-o metiniai seimai apčiuopiamesnės naudos VLIK-o veiklai neduoda. Ar nebūtų naudinga šalia seimų kviesti Lietuvos laisvės kovoje dalyvaujančių asmenų neperiodines konferencijas, kurių nutarimai VLIK-o neįpareigotų, bet praturtintų idėjomis? Taip pat ar nemanytumėte, jog būtų prasminga VLIK-o pirmininkui savo iniciatyva ir atsakomybe susiorganizuoti patarėjų tarybą iš asmenų, parodžiusių savo sugebėjimus politinėje veikloje?*

— Nėra jokios abejonės, kad VLIK-o metiniai seimai duoda daug naudos VLIK-o veiklai. Savo metu VLIK-ui buvo daromas priekaištas, jog jis neinąs į visuomenę. VLIK-o seimų rengimas įvairiose vietovėse kaip tik

vieną iš tų tikslų ir atsiekia. Kuomet ruošėme paskutinį seimą Kanadoje, mums buvo sakoma, jog grupės nesugebėsiančios surasti nei vieno atstovo Kanadoje, nes ten nesą partijų. Tikrovė gi pasirodė esanti visiškai skirtinga: iš 41 seimo atstovo kanadiečių buvo 24, o atstovų iš kitų valstybių — 17.

Aš galvoju, kad būtų naudinga laiks nuo laiko sukviesti Lietuvos laisvės kovoje pirmaujančių asmenų pasitarimus. Tas šiuo metu vykdoma daugiausia partijų bei kovos sąjūdžių parodyta iniciatyva. Negalėdamas asmeniškai dalyvauti LFB politiniame studijų savaitgalyje Kalifornijoje, pasiunčiau savo įvairių sugestijų. Aš galvoju, kad tokie pasitarimai yra naudingi.

Man asmeniškai visuomet yra didelis malonumas pasitarti su protingais žmonėmis. Aš nuolat viešai kartoju, kad VLIK-as pasigenda mūsų intelektualų paramos ta prasme, kad jie neparašo mums savo sumanymų, patarimų bei pasiūlymų, kaip mūsų darbą sustiprinti bei pagerinti. Mano nuomone, tas būtų pasiekta, jei

DR. KĘSTUTIS J. VALIŪNAS, New York, New York, VLIK-o pirmininkas.

mūsų intelektualai patys konkrečiai ir pozityviai įsijungtų VLIK-o veiklon.

— Kai JAV-se yra nemaža "veiksnių" ir bendro pobūdžio organizacijų, — ar VLIK-as negalėtų imtis derintojo, talkintojo misijos, suvesdamas žmones, kad jie išsiaiškinimo keliu sutartų konkrečių klausimų sprendimus, kuriuos jau kiekvienas galėtų vykdyti savom priemonėm?

— Jūs čia iškėlėte, mano nuomone, nepaprastai didelės svarbos mūsų veiklai turintį faktą. VLIK-as deda visas pastangas ir tikrai jau ėmėsi ne vieną kartą mūsų veiklos derintojo misijos. Tai yra vienas iš jo uždavinių. Šiais metais per veiksnių pirmininkų pasitarimą buvo padarytas labai konkretus žingsnis pirmyn. Veiksnių sudaromos komisijos, kurios paruoš pagrindinius referatus veiksnių konferencijai. tuos klausimus konkrečiai spręs, ir aš jus užtikrinu, kad VLIK-as šioje konferencijoje visu savo svoriu ir autoritetu sieks lietuvių veiklos JAV-se suderinimo, darbo sričių pasiskirstymo ir našumo.

— Eltos biuleteniams skiriama žymi VLIK-o biudžeto dalis. Jais iki tam tikro laipsnio pasinaudoja tik įtalų spauda, gi kitur ženklų veik nepasirodo. Ar nereiktų ekspertiškai patikrinti tų biuletenių naudą ir paieškoti naujų sprendimų? Pavyzdžiui, ar specialiais pranešimais spaudai ("press releases") Lietuvos laisvinimo klausimais nebūtų lengviau pasiekti informacijos tinklus: spaudą, radiją, televiziją?

— Eltos biuleteniais užsienio spauda pasinaudoja daugiausia ten, kur turime geriausius redaktorius. Kad juos pastatytume į visiškai profesionalinį lygį, reiktų daug lėšų. Tai ir vėl sugrįžtame prie to paties klausimo: kaip pasiekti kaip galima daugiau su turimais ištekliais. Mes turime daugiau pasiaukoti ir kuo daugiau mūsų turi įsijungti į darbą. Elta leidžia specialius pranešimus spaudai, bet, kaip žinote, didžioji spauda ir televizija daugumoj vaikosi sensacingų dienos įvykių. Tokie įvykiai ligi šiol pasitaikydavo ne per dažnai. Mes seniai kalbame apie aukšto lygio informacijos centro įsteigimą. Deja, netgi ir bendromis jėgomis su estais ir latviais dėl finansinių priežasčių tokio centro neturime.

— Padejuojama, kad jaunimas nesijungia į Lietuvos laisvinimo darbą. Daugelis jų turi gerus norus, bet nežino, iš kurio galo tą darbą pradėti. Ar VLIK-as neturėtų suorganizuoti specialius kursus, sakysime, Dainavoje ir trumpesnius seminarus atskirose vietovėse jaunimui praktiškai politinei ir visuomeninei veiklai paruošti?

— Sėkmingas politinis seminaras jaunimui įvyko 1969 metais

New Yorke. Sekantį organizavome Čikagoje, Toronte VLIK-o seimo metu; taip pat suruošėme seminarą jaunimui, kuris parodė didelį susidomėjimą VLIK-o darbais. Mano nuomone, jaunimas išeivijoje apie veiksnius žino mažai todėl, kad ligi šiol lietuviškose šeštadieninėse mokyklose nebuvo dėstomas visuomenės mokslas. Šį klausimą nekartą esu diskutavęs su Stasiu Barzduku, jam esant PLB valdybos pirmininku. Esu painformuotas, kad toks vadovėlis jau paruoštas, bet, deja, man jo neteko dar matyti. Būtų praktiška, kad partijos bei grupės per savo jaunimo organizacijas patys tokius politinius seminarus ruoštų. Mes visuomet visais būdais prie jų pasisekimo prisidėsime.

— Prieš porą metų, regis, VLIK-as oficialiai buvo pareiškęs, kad jam jokių reformų nereikią. Paskutiniame VLIK-o seime Toronto mieste (Kanadoje) pasirodė ženklų, kad į reformas linkstama. Juk, sakysime, popierinės grupės VLIK-e veiklų ne stiprina, bet stabdo. Aišku, Jūs vienas pats reformų pravesti negalite. Tačiau būtų labai įdomu išgirsti jūsų asmenišką nuomonę, kuria linkme VLIK-o reformos turėtų būti vykdomos?

— VLIK-as paskutinę mažai kam pastebėtą reformą padarė, kuomet buvo sutarta, kad VLIK-o valdyba nebus sudaroma "politinės matematikos" principu. VLIK-o pirmininkas į Valdybą gali laisvai pasirinkti sugebančius VLIK-o darbą dirbti žmones. Valdybos darbas yra sunkus ir labai daug laiko reikalaująs iš kiekvieno valdybos nario. Su malonumu tenka pastebėti, kad kai kurie valdybos nariai į beveik kas savaitę vykstančius valdybos posėdžius vykdavo net iš Bostono ir Philadelphijos.

Kalbant apie dideles VLIK-o reformas, aš galvoju, kad jos šiuo metu dar nėra visai pribrendusios, bet, kaip jūs žinote, šis klausimas yra nuolat svarstomas. Tačiau nereikia pamiršti, kad VLIK-o teisinė padėtis yra labai išimtina, ir ji būtinai turi būti išlaikyta.

— Kokie, Jūsų nuomone, yra svarbiausi VLIK-o dabartiniai uždaviniai?

— Tarptuatinėje veikloje mes turim išnaudoti vakariečių daugumos įsitikinimą, kad su Sovietų Sąjunga jokios rimtos *detente* būti negali. Turime išnaudoti kaip galima sėkmingiau rusų intelektualų pasisakymus prieš Sovietų Sąjungos kolonializmą, marksizmą ir ypatingai iškelti Solženitsyno ir Sacharovo raštus Kremliui ir Vakarų pasauliui, reikalaujančius Sovietų imperijos suskaldymo. Turime įtikinti Vakarų vyriausybes, kad toks suskaldymas yra ir jų interesuose. Lietuvių tarpusavinėje veikloje surasti vieningą, nuoširdų ir tikrai brolišką bendradarbiavimą. Mes

NAUJŲJŲ METŲ ISTORIJA

Ištrauka iš BIRUTĖS PŪKELEVIČIŪTĖS premijuoto romano "Naujųjų metų istorija"

REDAKCIJOS PASTABA. Keturi čikagiečiai nuvyksta į Aspenų slidinėti: daktaras Povilas Morkūnas, jo žmona Stefa, Edvardas Gedvila, draudimo agentas, ir Vilė Gedvilienė, buvusi šokėja. Vyrai "saunos", pirtyje pripuolamai sutinka lietuvį — turtingą statybininką Vincą Narą, kuris visus užkviečia Naujų Metų vakarui į savo namus. Šeimininkės nėra: ji išskridusi šventėms pas tėvus. Tik tiek Naras savo svečiams teprasitaria.
Ateina Naujieji Metai . . .

Šampanas laiko savo žodį: kamščiai šaudo į lubas, bonkų kaklais liejasi putos, sklidini stiklai tryška burbulais, kaip maži geizeriai.

— Už juos! Už Naujuosius Metus! — sušunka Vilė. — Susidaužkim, susidaužkim!

Pirmos šių metų minutės nervingos, intensyvios, jaudinančios. Žmonės lyg pasikeitę — žvalesni, apimti virpančio nerimo, pasidavę juos nešančiai srovei. Jie juda, kaip paskubintame filme: vienas kitą sveikina, linki laimės, spaudžia rankas, bučiuojasi, godžiai geria skaidrų gėrimą ir vėl prisipildo stiklus. Visi tuo pat metu ir sutartinai — veržiasi į alpinantį sielos katarsį, į išsiilgėtą, visą esybę persmelkiantį pakilimą. Į būseną, ant kurios ribos prasideda svajonės .išsipildymas. Lyg visas kambarys būtų pilnas saldaus drebulio, lyg ore plazdėtų tūkstančiai iliuzorinių drugių — į laimę, į laimę!

Taip sukoncentruotas yra visų bendras troškimas, jog valandėlei atrodo, kad laimė tikrai pasiekiama . . .

— Dar! — Vilė ištiesia stiklą. — Turim gerti, turim pasigerti!

— Tu, burbule, burbulėli . . . — pasilenkęs žiūri į savo šampaną Paulius, lyg bandydamas

---

turime siekti vieno stipraus pasaulinio lietuvių politinio fondo. Užtenka mums eiti takeliais. Pastatykime tiesų platų kelią ir visi juo žygiuokime Nepriklausomos Lietuvos atstatymo rytojun.

suprasti jo paslaptį. — Iš kur tu toks?

— Povilai! Gana! Atsimink, kad tu vairuoji! — šūkteli Stefa, bet ir pati nenustumia stiklo, kurį Edis vis papildo. — Jau penkis išgėrei!

ji juokiasi! Turim išgerti už šitą reikalą. Narai, kur tu? Eikš, brolau, aš tave apkabinsiu. Ir neliksiu tau skolingas už tą stebuklingą Stefutės metamorfozę. Ar dusulį gautum, ar hipofizinę kacheksiją, ar glomerunefritas tave

BIRUTĖ PŪKELEVIČIŪTĖ, Chicago, Illinois, rašytoja, aktorė, režisorė. Ištrauka iš jos "Draugo" premijuoto romano "Naujųjų Metų Istorija" duodama šiame numeryje.

— Stefute, širdele, neskaičiuok! Geriau man paaiškink, iš kur atsirado . . . burbulas? Pasaulis gimė iš chaoso, bet burbulas — iš ko?

— Cha-cha-cha! — garsiai nusijuokia Stefa. — Tu jau girtas, tu jau girtas!

— Mano žmona juokiasi! — pašoka Paulius. — Mano žmona Stefanija juokiasi! Girdit, girdit, suriestų, atvažiuok Chicagon, veltui tave gydysiu! Mano žmona Stefanija nusijuokė! Supranti, ką tai reiškia? Lyg gulbė būtų pragydusi! . . .

— O, tikrai! Tikrai, pons Narai, — Sako Stefa. — Jūs turit dabar mus aplankyti. Jums patiks Chicagoje . . . Pamatysit, jums patiks!

— Aš esu buvęs Chicagoje... — pradeda Naras, lyg norėtų kažką papasakoti, bet tuo metu Edis jį pertraukia.

— A, šampanas! Tie Galijos gaidžiai žino, ką jie fermentuoja. Kaune Prancūzijos pasiuntinybė kartą į metus ruošdavo priėmimą. Viskas, kaip pridera — su mūsų spaudos atstovais. Kuo girdys? Aišku, šampanu. Pasakojo man toks Žibka Virbickas, foto korespondentas: ateina lietuviai rimti, štyvi, iškrakmolyti marškiniai, ponas, net kaklus piauna; vaikšto, lyg mietus būtų prarijęs. Parkeriai kišenaitėse užkišti, užrašų knygutės paruoštos, spauda parengties stovyje! Iš karto tik "pardon", tik "je vous remercie", bet paskui, kai lietuvis, ant trejų devynerių užaugęs, prisisiurbia šampano, ponas! Tauta, aišku, kultūringa: prancūzo krištolinių kandeliabrų nedaužo, cukruotų kaštonų su triufelių koše nevalgo ir valstybei oficialios gėdos nepadaro. Bet kai po vaišių išeina į gatvę! Tada tas pasiutęs šampano burbulas net kiečiausią lietuvį parmeta ant menčių. Formaliai — užkutena! Anot Žibkos Virbicko: "Juokas ima, nors prasmek! Stovim ir juokiamės. Nežinom patys, iš ko tas juokas ima?..." Dviejų opozicinių laikraščių redaktoriai, labai principingi, labai užkietėję vyrai, kartą taip įsikvatoja, kad paskui išsibučiavo prie Žemės Ūkio rūmų, nesuprasdami, ko jie iki šiolei šnairavo vienas į kitą...

— Muzikos, muzikos! — sušunka Vilė. — Aš noriu šokti iki apalpimo! Pone Narai, sakiau, kad šoksiu su jumis. Einam, aš jus išmokysiu boogie-woogie!

Ji pašoka, pagriebia Narą už rankos ir traukia prie nišos, kur įmontuotas HiFi aparatas.

Naras pirty atrodė toks savim pasitikįs. Nors nieko ypatingai prašmatnaus nepasakė, bet žodžio kišenėj neieškojo ir aiškiai dėstė savo mintis, kaip žmogus, kuris gyvenime prasimušė, matė pasaulio ir susirinko gerokus patirties išteklius. Keista, kad savo namuose jis daug drovesnis. Ar jį varžo jo paties puikus dvaras? Gal ir taip, nes aišku, kad nei siūlo, nei krislo, nei šapo jis čia nepridėjo; nei mažiausio pėdsako neįmynė. Paklojo tik savo pinigus. Jis dabar atrodo netgi mažiau apsitrynęs, prastesnis... O gal jį taip sukaustė moterų kompanija? Vilė?...

— Ar tamsta esi didelis Wagnerio gerbėjas? — Vilė, ant žemės atsisėdusi, pirštais bėga per plokštelių albumų nugarėles. — Dėl Dievo meilės, čia, tur būt, pilnas komplektas! Net "Rienzi", net "Ritterorden in Koenigsberg"... Tamsta jų klausaisi? Tai juk sunkioji artilerija? Kas tas plokšteles supirko?

Naras lyg ir norėtų aiškintis, bet stovi nebylus priešais Vilę ir nesėkmingai bando susisegti paskutinę savo švarko sagą. Pagaliau saga ištrūksta ir nukrinta ant žemės. Kai jis pasilenkia sa-

gos pakelti, jo žvilgsnis sutinka Vilės akis.

— Jūsų žmonos . . . Jos?

Naras trukteli pečiais. Nei teigia, nei neigia — tik pasiteisina.

— A! — staiga Vilė linksmai pašoka, atradusi pramoginės muzikos plokštelę.

Pasigirsta vokiška daina apie jūreivį ir jo laukiančią mergaitę. Nors tai ne šokio muzika, bet Vilė, viena ranka atsirėmusi į nišą, dainos ritme dėlioja žingsnelius, spragsindama pirštais. Vienu metu ji staigiai apsisuka ir šonu atsiremia į Naro petį:

— Kodėl tamsta nevedei lietuvaitės? — pusbalsiu klausia ji.

Ar nuo nišos šešėlių krinta rausva šviesa, ar Naras tikrai... paraudo? Ne, negalėtų būti — toks stambus, didelis vyras, seniai peršokęs pusamžį . . .

— Aš jūsų klausiu . . . — Vilė dar daugiau prigesina balsą.

— Ponia Vilija, — Naras pasistumia arčiau prie valgomojo angos, lyg bėgdamas nuo atsakymo, kurį jam reikia duoti. — Jūs geriau žinot už mane . . .

— Aš? — Vilė juokaujančiai atmeta galvą. — Ką aš galiu apie jus žinoti?

— Kaip čia pasakius? — Naras atgauna pusiausvyrą. — Nebuvo mergaitės, kuri už manęs eitų. Taip sakant, kuri už manęs tekėtų . . .

— Pone Narai! — nustemba Vilė. — Kiekviena už jūsų tekėtų! Jūs esat toks puikus vyras: veržlus, gabus. Jūs turit tiek polėkių, jūs jaučiat Amerikos pulsą. Jūs turit viską, ko lietuviams vyrams stinga.

— Lietuvaitės merginos taip negalvoja . . .

— Vištos! — šūkteli Vilė ir vėl mažais žingsniais susitaiko su dainos ritmu. — Tikros vištos.

Dainos žodžiai baigiasi. Dabar akordeonistas kartoja refreną, kuriam pritardamas, Paulius ima švilpauti.

— Vis "Rosen und Matrosen", — nusijuokia Edis, — užaugo nauji vokietukai, o dainuoja panašiai, kaip ir mūsų laikais.

— "Und Aprikosen" . . . — Paulius atsilošia ir sudeda rankas už galvos. — Vis tiek, daug sentimentų pasiliko Vokietijai . . . Gal todėl, kad ten praleidom jaunystės metus. Pamenu, Regensburge pirmą kartą pamačiau žydinčius abrikosus.

Vilė, supdamasi pagal akordeono melodiją, eina prie gėrimų vežimėlio ir įsipila šampano. Ji geria lėtai. Gerdama pradeda suktis aplinkui, kita ranka raitydama ore bangas. Vis lėčiau, vis lėčiau, kol prisėda ant fotelio atramos.

Naras žengia kelis žingsnius į priekį ir susilaiko:

— Mano žmona yra vokietė . . . — sako jis.

Kodėl Naras tik dabar tą paminėjo? Gal dėl to, kad Paulius taip šaltai atsiliepė apie Vokietiją, o gal dėl to, kad Vilei pusiau prasitaręs, jis panoro daugiau paaiškinti apie savo vedybas.

— Aš, pons Narai, taip ir pagalvojau, — Stefa apsižvalgo. — Man atrodė, kad namų šeimininkė . . .

— Na, taip, — Naras sėdasi šalia Stefos, — nuvažiavau šešiasdešimt penktais metais į Vokietiją. Nuvažiavau biznio reikalais, bet, kaip jūs sakot, traukė mane ir prisiminimai. Aplankiau Stuttgartą, kur kadaise gyvenau. Aišku, ir Fellbachą, ir buvusius savo šeimininkus. Profesorius vėl dėstė Meno akademijoj, bet jis buvo labai susenęs: ponia paraližuota, prirakinta prie kėdės.

— Tai tamsta po karo gyvenai privačiai? — klausia Stefa. — Ne lageryje?

— A! — šypteli Naras. — Mane profesoriui įkėlė amerikonai. Geriau pasakius, vienas Amerikos lietuvis, majoras iš Philadelphijos, su kuriuo pripuolamai susipažinau. Ir įkėlė kaip karalių — še, gyvenk, kaip rojuj, ir ponauk ant nacių! Dieve mano, kaip gi aš skriausiu tokius aukštus žmones? Ir dar bėdoj: profesorius iš darbo atleistas, ponia vos paeina, tarnaitės negali nusisamdyti; Gusti dar pusmergėlė ir tokia bejėgė. Įsitausiau salkos kambarėlyje ir priešingai — bandžiau tiems žmonėms visaip pagelbėti. Ir malkų paskaldydavau, ir kilimus išdulkindavau, ir duonos atnešdavau. Kai atėjo vasara, sutaisiau bombos išgriautą namo kampą, užsodinau daržą . . .

— Vadinas, — Vilė paremia smakrą abiem rankom, — tamsta, užuot ant jų ponavęs, ėmei naciams bernauti.

— Naciams? Na, jei profesorius ką nors ne taip nupiešė ar kur nors ne taip pašnekėjo, ar tai jis karo nusikaltėlis? Aš jaunas, sveikas; jei žmonėms varge padedu, tai nereiškia, kad jiems bernauju. Juk aš savo valia, juk aš, taip sakant, niekieno neverčiamas . . .

Vilė gūžteli pečiais:

— Negaliu atsistebėti, kad jums sekasi biznyje su tokia galvosena.

— Biznis yra laimės dalykas! — nušvinta Naras, lyg jis būtų Vilę įtikinęs. — Daug, ponia Vilija, pažįstu žmonių, kurie ir save, ir savo skatiką tausodami, neturi sėkmės piniguose . . . O Fellbache taip ir užsilikau. Kai tvėrėsi lageriai, profesorius labai prašė, kad jų nepalikčiau.

— Žinoma! — palinguoja galva Stefa. — Tamsta buvai jų ramstis.

— Tapome, taip sakant, lyg viena šeima. O kai po daugelio metų vėl juos aplankiau, mergaitę vos pažinau. Kadaise vaišindavau ją šokoladu iš "Care" paketėlių, nuvesdavau į parką pasižiūrėti Kasperlės išdaigų, o dabar Gusti išaugo į moteriškę. Nors buvo vis tokia pat bejėgė, lyg ko išsigandusi . . . Praleidau jų namuose visą vasarą. O rudenį susituokėm.

— Atleiskit man už klausimą, — Stefa lyg delsia, — bet aš manau, nelengva buvo merginai apsispręsti. Jūs svetimšalis, smarkiai už ją vyresnis . . .

— Aišku, aišku, — Naras skėsteli rankom. — Aš ir pats stebėjausi. Atvirai šnekant, man pagelbėjo tėvai. Ypač profesorius. Ko čia, sako, Stuttgarte sulauksi? Mergina trisdešimt dviejų metų, drovi, prie jaunų žmonių sunkiai pritampa. Jai knygos, jai paveikslai, muzika . . . Profesoriaus vienturtė. Meniškai, sakyčiau, išauklėta. O aš taip gerbiu menininkus! Aš, taip sakant, širdį paklojau ant stalo . . .

— Sirdį? — Ironiškai nusijuokia Vilė. — Ne širdį, bet savo pinigus, štai, ką tamsta ant stalo paklojai! Ir senis mintyse apskaičiavo, kad jo apvytusiai dukteriai nieko nestigs. Žentas, kad ir "auslaenderis", bet, ačiū Dievui, turtingas.

— A, ponia Vilija! — Naras skaudžiai palaižo lūpas. — Nebuvo taip, kaip jūs galvojat. Argi profesorius, ponia, tai koks nors biržos makleris? Jie žmonės ne materialistai.

— You bet! — angliškai užkerta Vilė, lyg botagėliu.

— Jie ne dėl išskaičiavimo . . . Jie menininkai . . . — lyg bandydamas pats save įtikinti, Naras vis karščiau gina uošviją. — Malonūs, nuoširdūs žmonės. Geri žmonės . . .

"Į LAISVĘ" žurnalo 1974 metų paskutinis numeris išeis gruodžio mėnesį.

- **Tą numerį redaguoja Vytautas Volertas.**
- **Jo adresas yra šis:**

Mr. Vytautas Volertas
405 Leon Avenue
Delran, New Jersey 08075

— Be abejonės, — sako Paulius. — Yra gerų žmonių ir vokiečių tarpe.

— Bet taviškė žmona būtų geriau! — sušunka Vilė, aiškiai paketinusi Narui įgelti. — Kaip gi tamsta gyveni? Įžengęs pro duris, nepasakytum, kad čia gyvenama lietuvio? Jokio ženklo!

— Vile! — nori ją pertraukti Edis. — Ar tu girta?

— Palauk, leisk man pasakyti! — Vilė mosteli ranka Edvardo pusėn. — Vokietė pasigriebė tamstą ir prispaudė, a? Tik pinigus pasiglemžė, a? Kaip tamsta galėjai šitaip pasiduoti?

Visi nuščiūva. Net ir Vilė pajunta, kad ji bus perdaug įsibėgijusi. Tačiau neatrodo, kad Naras būtų įsižeidęs. Jis ilgai sukinėja rankoj stiklą, nieko nenugerdamas. Tarsi norėtų kažką pasakyti.

DR. PETRAS KISIELIUS NAUJOSE IR SVARBIOSE PAREIGOSE

Neseniai ateitininkija savo Federacijos vadu išsirinko dr. Petrą Kisielių. Padarytas labai tikslus žingsnis, nes tinkamesnį vadovą už dr. Petrą Kisielių būtų buvę ir prie geriausių norų sunku surasti.

Dr. Petro Kisieliaus darbo barai buvo ir yra labai platūs. Jis su nepaprastai dideliu kaupu atiduoda savo duoklę Lietuvių Bendruomenei, Lietuvių Fondui, Lietuvių Fronto Bičiulių sąjūdžiui, laisvojo pasaulio lietuvių katalikiškajai veiklai ir visai eilei kitų patriotinio nusiteikimo organizacijų bei vienetų. Visi pozityvieji lietuvių darbai bei užsimojimai yra sulaukę ir sulaukia iš dr. Petro Kisieliaus dešimtimis tūkstančių dolerių. Jei iškyla pozityvus ir gyvas reikalas, jis tik paklausia: "Kokios sumos jums reikia?"

Pagrindinės išeivijos jaunimo organizacijos yra ateitininkai ir skautai. Ir vieni, ir kiti nėra iki šiol pilnai supratę tremties misijos. Tiesa, ir vieni, ir kiti skiria daug dėmesio lietuvybės išlaikymui, bet pamiršta tinkamai paruošti ir įjungti tą jaunimą į pagrindines lietuvių organizacijas ir į Lietuvos laisvinimo darbą. Nepakanka mums tik lietuviškai kalbančio jaunimo. Mums reikia lietuviškai galvojančio, lietuviškais reikalais besisielojančio ir visuose lietuviško darbo baruose bedirbančio jaunimo. Visos lietuviškos veiklos ir darbo naštą iki šiol pakeldavo vyresniosios ir vidurinės kartos darbuotojai. Ir ateitininkai, ir skautai nepaprastai mažai tėra išauginę ir davę mums pilna to žodžio prasme darbuotojų. Reikalas nepaprastai pavėluotas, bet nėra beviltiškas.

Ateitininkų Federacijoje ir moksleiviai, ir studentai, ir sendraugiai turi savo vadovybes. Federacijos vadas yra veiklos derintojas, žadintojas bei inspiruotojas. Kiek teko jau patirti, dr. Petras Kisielius bando visą kitą savo veiklą apkarpyti ir pilną dėmesį skirti ateitininkijai.

Ko lauktume iš dr. Petro Kisieliaus Ateitininkų Federacijos vado pareigose?

(Nukelta į 105 pusl.)

Kairėje (kitame puslapyje): — DR. PETRAS KISIELIUS, Cicero, Illinois, medicinos gydytojas, visuomeninininkas, kalba LFB studijų savaitėje Los Angeles mieste. Nesenai jis buvo išrinktas Ateitininkų Federacijos vadu.

VIRŠUJE — LFB Los Angeles sambūrio suruošto politinių studijų savaitgalio (1974.I.26 - 27) rengėjai, pagrindiniai programos dalyviai ir svečiai. Pirmoje eilėje (iš kairės) — L. Valiukas, dr. A. Razma, J. Gaila ir dr. Z. Brinkis; antroje eilėje (stovi, iš kairės) — dr. F. Palubinskas, E. Arbas, Bern. Brazdžionis, J. Kojelis, P. A. Raulinaitis ir A. Kulnys.

KAIRĖJE — Iš dr. A. Razmos pagerbimo pietų — Rezoliucijoms Remti Komiteto pirm. L. Valiukas (dešinėje) dėkoja dr. A. Razmai už talką ir paramą rezoliucijų žygyje.

IDĖJA VIRSTA REALYBE

Ištrauka iš BERNARDO BRAZDŽIONIO kalbos, pasakytos dr. Antanui Razmai pagerbti pietuose, suruoštuose Rezoliucijoms Remti Komiteto vadovybės 1974 metų sausio mėnesio 26 dieną, Los Angeles Hilton viešbutyje. Pagerbimas buvo suorganizuotas LFB Los Angeles sambūrio suruošto politinių studijų savaitgalio proga.

BERNARDAS BRAZDŽIONIS

Besiklausant dr. Antano Razmos kalbos studijų programoje, negalėjau atsiginti minčių, rišančių jį su Lietuvių Fondu, naujos idėjos organizacija, neturinčia sau lygios mūsų visoje išeivijos istorijoje. Kai prieš virš 10 metų dr. Antanas Razma iškėlė lietuviškai kultūrai remti fondo mintį, jis ne vienam galėjo atrodyti nepraktišku Kolumbu, besirengiančiu leistis į mares, ieškoti naujo pasaulio, neturėdamas nei mažos eldijos, ne tik Santa Marijos, Pintos ar Ninos . . . nekalbant apie vyrų įgulą.

Razma buvo vienut vienas. Pats būdamas daktaras, jis fondo mintį metė daktarams, matydamas, kad jie yra pajėgiausi finansiškai ir tikėdamasis, kad jie neatsisakys pasekti daktaro Kudirkos, daktaro Basanavičiaus ir kitų pirmųjų mūsų daktarų patriotų pavyzdžiu. Tai buvo drąsus, bet nerealus, pionieriškas, be garantijos žygis, nes daktaro Razmos "žemė" nebuvo kur nors už vandenynų, jo "aukso kasyklos" ne Kalifornijos kalnuose, kuriuos priėjus teks atrasti, bet beeinant rinkti, prašyti, įtikinėti jų reikalingumą, belstis į sąžinę, gal net maldauti . . . Fondo minties realizavimas — tai buvo vizija, kažkur toli už horizonto, už daugelio mylių, už debesų, už nežinomybės. Bet lietuviai nuo amžių yra vizijų tauta, vizijų žmonės. Ar ne staugiančio vilko vizijoje Gediminui pasirodė šaunaus garso ir didžios šlovės miestas, Lietuvos sostinė Vilnius?! Lietuvą kaip viziją piešė

dailininkai Čiurlionis, Žmuidzinavičius: vienas karalių pasakoj, kitas pavidale Vyčio, kylančio iš pelkių, iš už girių, už neblaivaus horizonto. Laisvės vizija lydėjo "aušrininkus", žadinusius tautą, tos pačios vizijos pagautas šaukė Maironis ją, Lietuvą, "keltis" iš "amžių miego". Atskirų individų svajonės, siekiai sutartiniais visų darbais viziją pavers realybe. —

Ir šiuose išsibarstymų po platųjį pasaulį ir negandų metuose skausmingai reikėjo idėjos, buriančios visų duokles į vieną, kad išeivijoj išlaikytume lietuvybę, kad ne tik trupiniais "nuo sotaus stalo" (atkištinėmis aukomis) remtume savo kultūrininkus, kad pajėgiomis sumomis keltume lietuviškos kultūros iniciatyvą ir kūrybą.

Daktaro mesta mintis sujudino ne tik daktarus, bet ir kitų profesijų geros valios lietuvius. Galutinai suformulavus idėją, ji virto faktine organizacija, kurios nariu gali tapti ir pasiturįs profesionalas, verslininkas, ir menkai materialiai pasilaikąs pensininkas, kiekviena evangelijos "našlė" fondan gali įnešti savo "skatiką", tuo paverčiant fondą ne išrinktųjų privilegija, bet visų išeivių lietuvių būtinybe. —

Minties įkūnijimas — milijonas dolerių, iš kurio nuošimčių būtų remiami lietuviškieji darbai ir žmonės . . . Jo dar nėra. Jis eina prie galo. Bet už gautus nuošimčius, *netoli šimto tūkstančių*, remiamos lituanistinės institucijos, duodamos darbo stipendijos veikalams rašyti, leidžiamos knygos, remiamos mokyklos . . . —

Važiuodami automobiliu per Ameriką, jūs neretai pamatysite prie kelių užrašus: "Here work your taxes". Tai ženklas, kad už jūsų taksų pinigus taisomi keliai, čia "dirba jūsų taksos". Gal jūs ir nepastebėjote, kad Bostone, New Yorke, Chicagoje ir ne viename kitų miestų, net ir už Amerikos ribų, sėdi už stalo palinkęs lituanistas mokslininkas, istorikas, filosofas, kurdamas veikalą; nuvykstate į Clevelandą, į Los Angeles, į Cicero ar į bet kurią didesnę bendruomenę, dešimtys ir šimtai mokinių šeštadieniais knibžda klasių skruzdėlynuose, kur kitur stovyklauja, dar kitur skaito lietuvišką vadovėlį ar knygą, — tai vis lietuviški židiniai, remiami Lietuvių Fondo. Jeigu jūs esate įnešę bent mažiausią duoklę — šimtą dolerių, jūs su džiaugsmu galite mintyse skaityti: čia "dirba" jūsų įnašas! Ir neliaus dirbęs, nes milijonas yra nepajudinama suma, veikianti tik nuošimčiais. —

Tai taip realizuojasi daktaro Antano Razmos, prieš virš dešimtį metų konkrečiai susirūpinusio lietuvybės išlaikymu, vizija.

O, kad atsirastų daugiau tokių vizijos vyrų, kaip daktaras Antanas Razma!

VLIK-O REORGANIZAVIMAS

VLIK-o reorganizavimo klausimas buvo nagrinėtas LFB Los Angeles sambūrio suruoštame politinių studijų savaitgalyje, įvykusiame 1974 metų sausio mėnesio 26 ir 27 dienomis Los Angeles mieste. Skelbiame moderatoriaus ir simpoziumo pagrindinių pranešėjų įžanginės mintis.

Simpoziumo moderatoriaus JUOZO KOJELIO įvadinės mintys

Lietuvių Fronto Bičiuliai laisvės kovos rūpesčius kelia ir svarsto įvairiomis progomis: suvažiavimuose, stovyklose, politinių studijų savaitgaliuose. Pasiruošę svarstyti ir šiandien. Organizuojant šį simpoziumą, teko girdėti kritiškų balsų, kad, girdi, ne tokioje vietoje reikia vyriausios laisvinimo vadovybės likimą spręsti. Tikroji vieta esanti pačiame VLIK-e ir metiniuose VLIK-o seimuose. Organizatorių motyvai tokie: Lietuvių Fronto Bičiulių sąjūdis yra sudedamoji vyriausios politinės organizacijos, VLIK-o, dalis. Visos politinės demokratijos teisės ir tradicijos ne tik leidžia, bet ir įpareigoja sudedamąsias dalis rūpintis apjungiančios visumos gerove. Taigi, manome, kad mūsų kritikai atitrūkę nuo demokratinio gyvenimo praktikos.

Esama ir piktesnių įtarimų: girdi, frontininkai, nuolat keldami ir diskutuodami VLIK-o ir kitų veiksnių klausimus, motyvuose ir išvadose kartojasi ir nieko naujo nepasako. Tačiau nuolat prie tų pačių temų grįžta, nes reformų priedangoje nori VLIK-ą sugriauti. Mums atrodo, kad grįžimas prie tų pačių problemų rodo, kad tos problemos vis dar neišspręstos. Grįžti prie realių problemų ir kartais pasikartoti nėra taip labai peiktinas dalykas. Blogiau kartotis neveikloje, nepajėgume ir ignorancijoje. Mums labai miela, kad ir pats VLIK-as reorganizavimosi reikalą suprato ir pastarajame metiniame VLIK-o seime Toronte sudarė specialią komisiją VLIK-o statutui sudabartinti. Taip pat miela pranešti, kad į šias diskusijas įsijungia ir VLIK-o pirmininkas *dr. Kęstutis Valiūnas*, kuris atsiuntė trumpą raštą, pateikdamas savo sugestijas ir siūlymus.

Malonu man pristatyti simpoziumo pagrindinius pranešėjus, kurie visi yra pajėgūs, pozityvūs ir patyrę lietuviškų problemų sprendėjai. Jų iškeltomis mintimis bei pasiūlymais savo darbuose ir planuose galės pasinaudoti ir VLIK-as.

Dr. Vladas Juodeika — ekonomistas - mokslininkas, universiteto profesorius, nepriklausomybės karų savanoris, plataus mąsto ekonominių planų Lietuvoje kūrėjas ir vykdytojas, visuomenininkas.

Jonas Kuprionis — universiteto profesorius, miškininkas - mokslininkas, miškininkystės srityje didelių projektų vykdytojas, profesinės spaudos redaktorius, žurnalistas, visuomenininkas.

Dr. Petras Pamataitis — teisininkas, kriminologas, rezistentas — politinis kalinys I-je bolševikų okupacijoje, visuomenininkas.

Dr. Antanas Razma — gydytojas, Lietuvių Fondo sumanytojas ir vykdytojas, visuomenininkas.

P. Algis Raulinaitis — teisininkas, LFB delegatas VLIK-o seimuose, visuomenininkas.

VLIK-o pirm. dr. KĘSTUČIO VALIŪNO raštu pateiktos sugestijos

Mes visi, dirbą VLIK-o Valdyboje ir Taryboje, esame labai susidomėję VLIK-o stiprinimu, jo darbo našumo pakėlimu ir jo veiklos finansavimo užtikrinimu ateičiai. Kaip žinote, aš esu daug kartų pareiškęs savo kalbose ir pasikalbėjimuose su spauda, kad mes laukiame pozityvios mūsų darbų kritikos, kuri negriautų, o stiprintų ir gyvintų taip Lietuvai svarbios institucijos paveikumą, įjungiant daugiau jaunų intelektualų, besidominčių Lietuvos laisvės klausimais. Ir dabar taip pat kviečiu visus jūsų politinių studijų dalyvius pateikti mums konkrečių idėjų ir patiems asmeniškai bei per jūsų garbingą organizaciją išvystyti glaudesnį ryšį su VLIK-u.

Mes visi suprantame, kad VLIK-o veikla bei šios ypatingą teisinę padėtį turinčios institucijos svoris tarptautinėje plotmėje yra išimtinas, ir būtų didžiausias pasitarnavimas okupantui, jei mes savo rankomis VLIK-ą griautume.

Tai priimant kaip aksiomą, mūsų visų uždavinys yra kaip galima daugiau įsijungti į VLIK-o veiklą. O galimybės tam kiekvienam geros valios lietuviui tikrai atviros.

Aš asmeniškai galvoju, kad atėjo laikas suorganizuoti įvairiose vietovėse, kur turim pakankamai intelektualiai bei politiniai iškilių žmonių, komisijas arba pakomisijas specifiniams VLIK-o uždaviniams atlikti. Tos

komisijos turėtų būti sutartos su VLIK-o valdyba ir galėtų atlikti įvairius uždavinius, kaip, pvz., planuoti jaunimo politinį paruošimą ir įjungimą į VLIK-o darbus; organizuoti propagandos bei informacijų teikimą užsieniečiams politikams ir spaudai; ruošti informacinės bei istorinės reikšmės turinčius leidinius įvairiomis kalbomis; išvystyti Tautos Fondo organizaciją periferijose į daug paveikesnį lygį.

Tai tik kelios mintys, bet aš esu tikras, kad Jūs rasite daug kitų konkrečių uždavinių, kuriuos mūsų intelektualai turėtų ne tik planuoti, bet ir jų organizavimą vykdyti.

Baigdamas noriu paprašyti Jūsų visų nuoširdžiai prisidėti prie sunkaus VLIK-o darbo ir taip pat pagalvoti, kokiomis priemonėmis mes galėtume kaip galima greičiau padėti ALT-ai ir JAV Lietuvių Bendruomenei išlyginti tarpusavio nesklandumus ir vieningai dirbti Lietuvos labui.

Linkiu Jums skaidrios nuotaikos ir nuosprendžio dar stipriau įsijungti į VLIK-o darbą. Prašau pasveikinti visus dalyvius.

VLIK-AS NEGALI SUSTINGTI SENOSE FORMOSE

DR. VLADAS JUODEIKA

Lietuviai turi vyriausią Lietuvos laisvinimo organizaciją. Šis faktas, be abejo, parodo didesnį lietuvių tautos valstybingumo supratimą, kuriuo lietuviai pagrįstai gali didžiuotis ir kurio kitos tautos panašioj padėty gali pavydėti. Bet kaip kiekviena organizacija laikosi tol, kol joje pasireiškia veiklos dinamika bei dialektika, taip ir VLIK-ui negalima sustingti senose formose, jei nenori atrofuotis ir mirti. Jis turi nuolatos progresuoti, nuolatos demonstruoti savo aktyvumą, veržlumą ir jaunatvišką energiją. Šį tikslą gali jis pasiekti tik nuolatos atsinaujindamas savo organizacijoj, programoj ir savo veikloj.

Kitaip sakant, VLIK-as negali pasilikti toks pat, kaip jis buvo susiorganizavęs okupacijos sąlygose ir jose gavęs krašto mandatą. Tuomet jį sudariusi devynių partijų proliferacija neatspindėjo faktiškos Lietuvos politinės diferenciacijos, o buvo sunkių okupacijos sąlygų padaras. Tad, išnykus toms praeities sąlygoms, nebūtų tikslu dirbtinai laikyti tokią daugybę politinių partijų bei

sąjūdžių, juo labiau, kad juose likę tik menki likučiai buvusių narių, kurie, laikui bėgant, neišvengiamai nutrupa, o jaunajai kartai jie yra nesuprantami.

Tad atėjo laikas rimtai pažiūrėti tikrovei į akis ir imtis pagrindinio VLIK-o reorganizavimo. Pirmiausia tektų jį sudarančias penkiolika partijų ar grupių konsoliduoti į du ar tris stambesnius sąjūdžius ar partijas. Šic skaičiaus pilnai pakaktų, turint galvoje palyginti vienalytę Lietuvos visuomenės sudėtį ir vienalytę Lietuvos ūkio struktūrą. Taip pat nebūtų prasmės skaldytis į daugybę partijų pasaulėžiūros ir socialinių klasių bei sluoksnių pagrindais; religinių įsitikinimų, pasaulėžiūros bei socialinių ideologijų klausimus tektų palikti kiekvieno individo nuožiūrai ir religinėms bei kultūrinėms bendruomenėms. Kitaip sakant, išjungus pasaulėžiūrinius klausimus iš praktiškosios politikos, galima būtų konsoliduotis į du ar tris politinius sąjūdžius. Taip galėtų atsirasti trys politiniai sąjūdžiai: konservatyviai demokratinis, liberaliai tautinis ir radikalus (dešinysis ar kairysis). Šie sąjūdžiai remtųsi politine demokratija ir laisvo ūkio principais. Juose nebūtų vietos nei klerikalizmui ar ateizmui, nei socializmui ar kraštutiniam kapitalizmui. Būtų galima tikėtis, kad tremtyje atsiektoji politinių jėgų konsolidacija galėtų patarnauti prototipu ir būsimai laisvai Lietuvai.

Įvykdžius tokią politinių jėgų konsolidaciją, žinoma, galėtų iškilti klausimas, ar nenukentėtų VLIK-o, jo partijų bei kovos sąjūdžių Lietuvoje iš tautos gauto mandato tęstinumas? Neatrodo. Dabartiniams politiniams sąjūdžiams bei partijoms konsoliduojantis, jų gautas Lietuvoje mandatas automatiškai pereina naujiems politiniams junginiams; mandatas nesusilpnėja, bet, priešingai, jis atsiduria stipresnėse ir labiau dinamiškose organizacijose.

Pagaliau, esminiai tęstinumas, laikui bėgant, tapo labiau fikcija, o ne gyvenimo tikrovė. VLIK-o reikšmė ir pripažinimas ar nepripažinimas glūdi ne tęstinume ir ne jo formalinėj organizacinėj struktūroj, bet jo faktiškoje veikloje ir įtakoje, kurią jis turi savo tautiečiams ir svetimiesiems. Laiko pilnybėj, kai sąlygos bus palankios, VLIK-as ir bus pripažintas, kaip buvo pripažintas prancūzų vado de Gaulle "Laisvos Prancūzijos Komitetas", nors ir neturėjo jokio formalaus mandato iš prancūzų tautos.

Greta politinių jėgų konsolidacijos VLIK-e turi lygiagrečiai ir neatidėliotinai vykti naujų jėgų integracija bei įtraukimas į VLIK-o struktūrą. Visos kultūrinės - visuomeninės organizacijos, stovinčios už laisvą Lietuvą, turi būti organiškai įjungtos į

VLIK-ą ir jo darbus. O tokių organizacijų mes turime, k. t., ALT-a, Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, Profesorių Draugija, Lituanistikos Institutas, studentų draugijos, Lietuvos Vyčiai ir kt. Organizacijos, įeinančios į ALT-ą, galėtų VLIK-e veikti per ALT-ą. Tiek iš konsoliduotų politinių sąjūdžių, tiek iš kultūrinių organizacijų turi ateiti naujų, jaunų jėgų, kurios įsijungtų į laisvės kovą. Jaunoji karta įneštų naujos dvasios ir atneštų naujų kovos metodų.

Organizuota lietuvių visuomenė, įsijungusi į VLIK-o laisvės kovą, jaustų gilesnę prasmę ir savo egzistencijai, o VLIK-as, iš antros pusės, gautų naujo kraujo, be kurio jam gresia pavojus izoliuotis, atrofuotis ir mirti. Kultūrinė veikla, atjungta nuo kovos už laisvę, laipsniškai nustoja svarbiausio tikslo, nes tautinė kultūra tegali pilnutiniai prasiskleisti tik nepriklausomoj tautinėj valstybėj. Taigi, šia prasme VLIK-as tampa integrali visuomenės dalis, ir tos visuomenės aukščiausias siekimas pilnai sutampa su VLIK-o siekimais. Ši organiška vienybė turės tęstis ligi patekės Lietuvos laisvės saulė.

Su gaunamom ubagiškom sumom VLIK-as atlieka milžinišką darbą, nes dauguma žmonių dirba iš pasišventimo. Jei tokį darbą turėtų atlikti bet kuri amerikiečių įstaiga, ji išleistų ne 40,000 dolerių, bet mažiausia dešimt kartų tiek. Todėl tolimesnei VLIK-o veiklai išplėsti reikalinga daugiau pinigų. VLIK-as turi turėti našų ir gerai techniškai aprūpintą aparatą. Tad VLIK-o veiklos finansavimas tampa pirmaeiliu visuomeniniu uždaviniu. Ir,

PROF. DR. VLADAS JUODEIKA

mano manymu, šis klausimas nėra neišsprendžiamas. Esmiškai jis yra organizacinė problema. Jei kultūros reikalam sugebėjom sutelkti netoli vieno milijono dolerių Lietuvių Fonde, kodėl negalėtume įsteigti Laisvės Fondą ir jame sutelkti antrą milijoną? Pinigų pas žmones netrūksta, tik reiktų surasti kitą Razmą, o gal

ir to paties pečiams ši našta nebūtų nepakeliama?

Mūsų nepaliaujamas uždavinys yra skelbti pasauliui apie padarytą mūsų tautai neteisybę ir stengtis, kad ta neteisybė nevirstų teisybe. Mūsų mažoms jėgoms beveik neįmanoma palenkti masių nuomonę, kuri demokratiškuose kraštuose turi galingų potvynių ir atoslūgių pobūdį. Bet mes galime ir turime veikti į tuos asmenis, kurie formuoja viešąją nuomonę: tai laikraščių redaktoriai, kolumnistai, televizijos komentatoriai. Yra laikraščių, kurie turi "guest editorials" ir kuriais mes privalome pasinaudoti. Kai kuriuose kraštuose galima vedamuosius nupirkti. Visi laikraščiai talpina laiškus redakcijoms. Juos godžiai skaito milijonai žmonių. Radijas tapo mums prieinamas, ir ypač "public service" valandomis. Mums reikia organizuotai ir planingai veikti informacijos srityje ir naudotis esamomis galimybėmis.

Šiandien pasaulyje vyksta idėjų kova, kova už politines ideologijas, kurios siekia užvaldyti žmogaus sielą. Nelaimei mūsų tauta šiandien palenkta indoktrinacijai vienos politinės ideologijos, kuri ten skelbiama su religiniu fanatizmu. Marksizmo tezės ten dieną naktį kalamos į mūsų tautiečių galvas. Su apgailestavimu tenka konstatuoti liūdną faktą, kad ši nepaliaujama komunistų propaganda nelieka be pasėkmių. Jau dalis jaunosios kartos tiki į marksizmą kaip į naują apreiškimą. Susitikę su savo tautiečiais iš okupuotos Lietuvos, mūsiškiai dažnai nustemba matydami, kai anie yra išmiklinti marksistinėj dialektikoj. Mūsiškiai dažnai klauso ir tyli, nes, politiškai būdami nepasiruošę, nesugeba tinkamai atsikirsti. Todėl didelės svarbos reikalas marksizmo klausimu — patiems ansišviesti ir jaunimą apšviesti. Be to, įvairiomis komunikacijos priemonėmis, ypač per radiją, mes turime pasiekti mūsų tautiečius Lietuvoje ir stengtis laipsniškai sugriauti visas marksizmo tezes ir sustabdyti tą mūsų tautos sielos žalojimą. Mes turime sugriauti mūsų tautiečiams prievarta užmestą marksizmo pseudoreligiją. Mes negalime būti indiferentiški, kai mūsų tautiečius norima paversti dvasiniais robotais, paklusniai vykdančiais Maskvos "didžiojo brolio" įsakymus. Jei mes sugriautume marksizmo teorinius pagrindus, tuomet sovietų režimas Lietuvoje netektų ideologinio pagrindo, kuriuo jis remiasi. Netekęs ideologinio pagrindo, sovietų režimas taptų tik plika svetimos okupacijos jėga, kurią lietuviškam nacionalizmui nesunku būtų sugriauti.

Ką rytojus mums neša, nežinome. Paveikti staigių ir nelauktų pasikeitimų pasaulinėj scenoj, mes kartais pasiduodame pagundai tikėti, kad gal pasikeitimai

netrukus įvyks ir Rytų Europoj, ir kad laisvės aušra Lietuvai nebe už kalnų. Tiesa, Sovietų Sąjungoj senas revoliucinis patosas seniai išgaravo ir niekas jau jo nebesugrąžins. Į sceną išėjo naujas tarpsnis su neskaitlingais drąsuoliais ir didvyriais. Solženycinas, Bukovskis ir kiti drąsiai sako savo valdovams į akis tiesą, kad jie yra budeliai ir kriminaliniai nusikaltėliai. Valdančioji klika labai bijo naujai brėkštančios gadynės, kurios jau nebegali sulaikyti. Nežiūrint šių ženklų, geriau mums būti realistais ir tikėti, kad kova už laisvę dar gali užsitęsti. Nors pagal Osipą Mandelštamą sovietų liūtui dantys jau išbyrėjo, tačiau dar gali ne vieną auką praryti. Pasiryžę niekad nekapituliuoti, mes turime planingai organizuoti savo jėgas, būti vieningais ir ruoštis lemtingai kovai. Svarbiausia, mes turime išvengti kitų imigrantų likimo. Kai jie neteko tiesioginio kovos objekto, pradėjo kovoti tarpusavy ir sužlugo. Dėl kenčiančios tautos mes neturėtume sau leisti tokios prabangos. Gerbkime ir kitame žmoguje matykime tvarinį, turintį Dievo atspindį savo sieloj. Tas kitas žmogus šiuo atveju yra mūsų brolis lietuvis. Šiandieną jau nebe daug mūsų beliko pasaulyje. Todėl gerbkime ir mylėkime vienas kitą.

VLIK-AS ATSTOVAUJA MUMS VISIEMS

JONAS KUPRIONIS

VLIK-as yra svarbi institucija. Dideliais sunkumais jis buvo sukurtas. Jei jį sugriautume, vargu beįstengtume kitą sudaryti. Dabartinis VLIK-as, atlikdamas Lietuvoje pradėtą darbą, savo tęstinumu pakelia savo svorį. Jo veikla — politinė, tad gera, kad į jį buriasi politinės grupės ir politiškai interesuoti asmenys. Skeptiškai žiūriu į tai, jei VLIK-as ar ALT-a, neva bazei praplėsti, stengiasi į savo sąskaitą įtraukti organizacijas, nieko bendra neturinčias su politine veikla.

Pagal turimas sąlygas, ypač finansinius išteklius, VLIK-as rūpestingai atlieka bent svarbesniuosius reikalus, o dažnai imasi iniciatyvos kai kuriem įvykiam užbėgti už akių. VLIK-o vadovybėj visą laiką yra pajėgūs, rinktiniai asmenys, kaip ir dabar — Valiūnas, Audėnas, Nemickas ir kt.

Nežiūrint visa to, nuolat keliami VLIK-ui priekaištai, reiš-

kiamas nepasitenkinimas. Paskutinėj VLIK-o sesijoj Kanadoj jis pats nutarė sudaryti specialią komisiją statutui pakeisti. Tad ne tik svarbu, bet ir įdomu panagrinėti, kur yra to nepasitenkinimo šaknys. Neteko girdėti, kad VLIK-as būtų ko nors nepadaręs ar blogai padaręs. Svarbiausias ir gal būt pagrindinis nepasitenkinimas kyla dėl VLIK-o sudėties. Čia iškyla du motyvai: a) VLIK-as savo sudėtimi ne visiems atstovauja ir b) Kai kurios grupės neturi pagrindo ten būti.

Svarstant pirmąjį priekaištą, prisimenu, šioje pat salėje LB iniciatyva suruoštame simpoziume vienas iš kalbėtojų pareiškė, kad VLIK-e niekas jam neatstovaująs. Jis linkęs, kad Lietuvių Bendruomenė imtųsi to darbo, kuri, jo nuomone, atstovautų visiems, nors neparyškino fakto, kad ir Bendruomenei ne visi priklauso. Bet ir atstovavimą mes dažnai persiaurai aiškinamės. Pav., Lietuvos Nepriklausomybės Deklaraciją paskelbė Lietuvos Taryba, išrinkta 1917 Lietuvių Konferencijoje Vilniuje. Bet kas gi rinko atstovus į tą konferenciją? Man žinoma, kaip buvo Anykščiuose. Suėjo vaistininkas (Vienuolis - Žukauskas), klebonas, pora vietos mokytojų, viršaitis ir keli šviesesni vietos gyventojai ir tarėsi: gal tu gali važiuot, ar gal tu. Atsirado du, kurie sutiko ir važiavo. Tikriausia ir dauguma kitų tos konferencijos dalyvių panašiu keliu buvo parinkti. Bet gi niekam neateina galvon ginčyti, kad atstovai buvo nerinkti, visuomenei neatstovavo ir kad Nepriklausomybės aktas dėl to neteisėtas.

Visa bėda, kad dažnai linkę spręsti, ne kaip darbas atliktas, bet kas jį atliko. Pav., kongresinė rezoliucija (H. Con. Res. 416) kai kam nepatinka, ar ją laiko mažaverte, nes jam nepatinka Valiukas. Taip yra ir su atstovavimu VLIK-e. Jo sudėties diapozonas, imant nuo kairės iki dešinės, toks platus, kad vargu galėtų atsirasti toks, kuris VLIK-o sudėty nerastų savo vienminčių. Man ten daug kas atstovauja. Mano partija yra Ūkininkų Sąjunga. Lietuvos ūkininką vertinu aukščiausiai. Tai pirmas mano pasirinkimas. VLIK-e Ūkininkų Sąjungai atstovauja dr. K. Valiūnas, prof. B. Vitkus ir kiti. Išeivijoje ši sąjunga neturi sąlygų veikti, tad išeitų, kad čia atstovaujama tradicija arba idėja, kuri, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, neabejotinai vėl reikštųsi praktiškai. Be to, VLIK-e randu ir daugiau man priimtinų grupių. Pav., turiu senų sentimentų ir kitai ūkininkų atstovybei — valstiečiams liaudininkams, tautinės minties atstovams, Vilniaus srities, Mažosios Lietuvos atstovams — už juos aš balsuočiau. Esu tikras, kad kiekvienas iš čia esančių panašų pasirinkimą turėtų.

Savotiška padėtis susidarė, atsiradus naujai institucijai — Lie-

tuvių Bendruomenei. Ši institucija nėra grupė, kaip, sakysim, kitos politinės grupės. Jos uždavinys — apjungti visus tautiečius: ir politikuojančius ir nepolitikuojančius. Net ir visi ALT-os ir VLIK-o nariai yra Lietuvių Bendruomenės nariais. Nesusipratimai atsirado, kad lig šiol buvę LB vadovai nesuvokė Lietuvių Bendruomenės apimties ir jai priklausančio orumo. Jie Bendruomenės vaidmenį suprato kaip atskiros grupės vaidmenį ir kai kuriose srityse net ėmė konkuruoti su savo nariais, priklausančiais atskirom grupėm ir jau nuo seniau dirbančiais pasirinktose srityse. Ryškus to pavyzdys — JAV LB vadovybės konfliktas su ALT-os vadovybe. Prieš keletą metų viename net slaptame suvažiavime Kanadoje PLB vadovybė buvo nutarusi steigti politinį centrą, reiškia, — konkurentą VLIK-ui, nes nebuvo pasitarta su juo. Nežiūrint, kad Lietuvių Bendruomenei lig šiol dar nepavyko tapti tuo, kuo ji turi būti — apjungti visus lietuvius, ir nors dar daugelis jos atstovavimo nenori, vis tiek ji jau apima žymią išeivijos lietuvių dalį ir ji *turi* rasti formą glaudžiai santykiauti su VLIK-u ir ALT-a ir politinės srities veiklą derinti.

Gal labiausia realus nepasitenkinimas VLIK-u — tai pati jo sudėtis. Jame dalyvauja grupės, kurios neturi pagrindo ten būti. Į tai aš žiūriu iš dviejų pusių. Viena, į VLIK-ą ateina pozityvios asmenybės ir iš silpnesnių grupių. Atstovai atlyginimo negauna. Tad silpnesnių grupių dalyvavimas tiesioginiai VLIK-ui nėra kenksmingas. Tačiau viską lemia antrasis motyvas, kurio dažnai mes net nekeliame: grupių gausa yra didelė blogybė psichologiniu tautos auklėjimo atžvilgiu. Tai susismulkinimas. Konsolidacijos reikalą jaučiame, ypač laiko tėkmėje išsenkant jėgoms. Dėl susismulkinimo net mūsų korifėjai priekaištavo: "O tų partijų tarp mūsų priviso daugiau kaip pas šunį blusų" (Maironis);

PROF. JONAS KUPRIONIS

"Matai, pane, pasišlapino kiek ir jau nauja srovė, nauja partija" (Vaižgantas).

Niekas negali neigti partijų iš principo. Tai natūralu ir neišvengiama. Nėra valstybių, kurių santvarka nesiremtų partijomis. Juk ir Lietuvių Bendruomenėj reiškiasi grupinis ar partinis pasiskirstymas. Blogybė tik susismulkinime, susiskaldyme, ypač siekiant politinių bei idėjinių tikslų. Gėrimės anglosaksų partijų forma — nedaug jų.

Penkiolika politinių grupių VLIK-e — tai mūsų tautos susiskaldymo ekspozitūra. Psichologiškai imant, tai klaidingas tautos auklėjimas, blogo papročio skiepijimas. Juk tai žalingas pavyzdys — sugestija skaldytis ir visur kitur. Negi iš tikro turim pagrindo taip skaldytis. Nesunku įsitikinti, kad neturim. Štai, pav., VLIK-e yra Krikščionių Darbininkų Sąjunga ir Darbo Federacija. Abi dedasi atstovaujančios krikščionims darbininkams. Bet žinom, kad šiai pasaulėčiūrai iš vis nesiseka suburti darbininkų, kurie daugumoje nuėjo socialistų pusėn. Bet vis tiek atskiri asmenys, besidedą krikščionių darbininkų vadais, nors ir be narių, dėl asmeniškų ambicijų tarpusavy susiožiavę, susiskaldė į atskiras grupes. Ir tas susiskaldymas norima reprezentuoti vyriausioj mūsų institucijoj — VLIK-e. Neisiu toliau, bet tokių ir panašių pavyzdžių VLIK-e rastume visą eilę. Čia net ir mirusiom dūšiom randama reikalo atstovauti. Čia ir yra pagrindinės mūsų nepasitenkinimo šaknys. Šis reikalas būtinai turi būti taisomas. Sakyčiau, pirmai pradžiai grupių skaičius VLIK-e turėtų būti sumažintas nors iki 10.

Kiti dalykai, kaip VLIK-o autoriteto iškėlimas, jo darbų praplėtimas, daug nepriklauso nuo statuto redakcijos, o labiau nuo VLIK-ą atstovaujamų asmenų ir visuomenės atsinešimo. Svarbiausia, dirbantiesiems turime reikšti daugiau pagarbos ir neieškoti vien tik priekabių ir viską neigti, kai patys dažnai tingime ir pirštą dėl visuomeninio reikalo pajudinti. Anie žmonės dirba be atlyginimo, aukoja laiką, energiją ir lėšas. Antra, tai neturėtume tapti bavarais, kurie tą pačią karvę ir melžia, ir į ratus bei plūgą kinko. Kaip mūsų VLIK-as operuoja finansiškai? Gi jo metinė sąmata tik 40-50,000 dolerių. Juk tai ubagiška suma. Laimingu sutapimu, VLIK-o pirmininkas dr. Valiūnas po pasaulį važinėja savo lėšomis, kartu atlikdamas ir VLIK-o reikalus.

VLIK-o lėšos (remiantis 1972 metų daviniais) ateina iš šių šaltinių:

1. JAV lietuviai betarpiškai ir per LB sudeda 17,500 dol.; 2. ALT-a iš Vasario 16 aukų skiria 15,000 dol.; 3. Kanados lietuviai surenka 15,000 dol.; ir 4. Australijos lietuviai atsiunčia 3,000 dol.

Čia metasi į akis ALT-os el-

gesys. Atrodo, kad jos pagrindinis uždavinys būtų kaupti lėšas politinei veiklai. Pagrindinis politinis darbas vyksta VLIK-e. ALT-a per metus surenka apie 40,000 dol. 1973 metais turėjo 44,000 dol. Atrodo, kad pusę ar du trečdalius surenkamų sumų ALT-a turėtų atiduoti VLIK-ui. Ak, visos tos sumos yra tik katės ašaros, bet kai toks lėšų trūkumas, svarbu jas bent racionaliai paskirstyti. Aplamai, Tautos Fondą turėtume stipriau paremti. Viena vyriausia politinė vadovybė — mūsų pasididžiavimas. Jei dar pavyktų ją sustiprinti, būtų didelis laimėjimas.

VLIK-AS TURI EITI SU GYVENIMU

DR. PETRAS PAMATAITIS

Nebe pirmą kartą tenka dalyvauti Lietuvių Fronto Bičiulių organizuojamuose politinių studijų savaitgaliuose ir viena kita sava mintim prisidėti prie keliamų klausimų bei problemų narpliojimo. Bent du ar tris kartus spaudoje buvo skelbtos tuose svarstymuose prieitos išvados. Būtų atskiras klausimas, ar tos išvados turėjo kokio poveikio mūsų laisvinimo institucijų veiklai; ir norint į tą klausimą atsakyti, tektų giliau jį pastudijuoti, tačiau kaskart tie politinių studijų savaitgaliai ir juose prieitos išvados rasdavo gyvo atgarsio mūsų spaudoje ir tuo būdu lietuvių visuomenėje aktualindavo lietuviškų uždavinių problematiką.

Kad tie svarstymai neliko tyruose šaukiančiu balsu, patvirtina ir tas faktas, kad pastarajame Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto seime Toronte buvo prieita išvados, jog jo statutas reikalingas peržiūrėjimo ir pritaikymo šių dienų sąlygoms.

Religinės bendruomenės, politinės sistemos ir šiaip jau kiekviena žmogiškoji organizacija yra linkusi į pastovumą, į struktūros užkonservavimą, į *status quo* išlaikymą. Kad pastovumo elementas organizacijoje, nežiūrint jos apimties, yra reikalingas, dviejų nuomonių būti ir negali. Tačiau perilgas užsikonservavimas, kaip gyvenimo praktika yra pilnai įrodžiusi, dažnai esti ir labai nuostolingas. To ėjimo su gyvenimu, atvirumo laiko problemoms, neapgaudinėjimo patiems savęs iliuzijomis ypatingai reikia mums, kuriems istorinė lemtis uždėjo sunkias, gal mūsų pečiams ir persunkias, pareigas. Jas patenkinamai atliksime tik eida-

mi į darbo dirvonus gera valia, atvira dvasia ir viso turimo potencialo tikslingu panaudojimu. Todėl man kartais sunku suprasti žmones, kurie tokias lietuviškų klausimų svarstybas, kokios vyksta čia, priskiria prie kažkokių slaptų planų Lietuvos laisvinimo organizacijoms sugriauti. Yra norinčių mūsų vykdomą laisvinimo darbą sugriauti. Tai tiesa. Tačiau jų reikia ieškoti ne ten, kur vyksta pasitarimai, kaip tą darbą sustiprinti.

Šio simpoziumo organizatorių esu paprašytas pateikti konkrečių minčių ir siūlymų Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto autoritetui, darbo našumui ir jo veiklumui pakelti. Kvietimą priėmiau, nes man buvo aišku, kad organizatoriams rūpi vyriausią laisvinimo veiklai vadovaujantį organą sustiprinti, o ne nusilpninti. Manau, kad to paties buvo paprašyti ir kiti šio simpoziumo dalyviai.

Pasiūlymų VLIK-o reorganizavimui gali būti nemaža ir įvairių, todėl aš apsisprendžiau apsiriboti trim VLIK-o problemom, kurios vertos pirminio dėmesio ir kurias turėtų apsvarstyti pats VLIK-as ir padaryti konkrečias išvadas:

1. Būtinai turėtų būti patikrinti VLIK-o struktūriniai pagrindai. Apie tai jau seniai kalbama, bet pats VLIK-as tą klausimą ignoruoja. Ar realu mūsų vyriausioje politinėje vadovybėje turėti 15 grupių? (Tiesa, rodos, vienos — Lietuvos Laisvės Kovotojų VLIK-o vadovybei nebepasisekė surasti ir šiuo metu ten esama 14 grupių). Ar iš tikro šitaip mūsų lietuviškoji visuomenė išeivijoje yra diferencijuota? Kai iškeliamas VLIK-o sudėties reorganizacijos klausimas, paprastai VLIK-o struktūros neliečiamumas ginamas kontinuiteto argumentu. Girdi, mes turime išlaikyti tą patį organą, kuris mandatą gavo krašte iš pačios tautos. Bet nacių pogrindyje veikęs VLIK-as turėjo 9 narius. Man atrodo, jei tęstinumas nebuvo pažeistas, kai pridėjome 6 naujus narius, tai nebūtų pažeistas ir tada, kai keliais nariais sumažėtų.

Neturiu jokių slaptų kėslų iš VLIK-o eliminuoti kurias nors grupes. Tad kaip pavyzdį noriu nurodyti tą VLIK-e šiuo metu atstovaujamą grupę, kuriai aš pats priklausiau, prie kurios įkūrimo esu prisidėjęs ir dirbęs jos vadovybėje. Tai Lietuvių Rezistencinė Santarvė. Ji buvo priimta į VLIK-ą (1964), kai jau kaip organizacija buvo nustojusi egzistuoti.

Tokių nebeveikiančių, net ir narių nebeturinčių, bet vis VLIK-e mūsų visuomenei atstovaujančių grupių yra ir daugiau Visa eilė jų nebejstengia apsi mokėti juokingai mažo 100 dol. nario mokesčio.

Štai kodėl manau, kad statute turėtų būti aptartos VLIK-o na-

rio kvalifikacijos ir tų kvalifikacijų neturinčios grupės turėtų gera valia iš VLIK-o eliminuotis.

2. *VLIK-o veiklos finansavimas turėtų būti nepriklausomas nuo jokių kitų organizacijų malonės.* Tautos Fondas, kuris telkia VLIK-ui lėšas, savo organizacinį tinklą turėtų išplėsti į visas laisvojo pasaulio lietuvių bendruomenes. Blogą įspūdį daro, sakysim, toks praėjusią vasarą spaudoje skelbtas faktas: VLIK-o atstovai Čikagoje pasitarimuose su Amerikos Lietuvių Taryba pripažįsta jai vyriausios politinės vadovybės Amerikoje autoritetą; ir čia pat dedama nuotrauka, kaip VLIK-o atstovas iš ALT-os atstovo priima kelių tūkstančių dolerių čekį, tarsi, už tokio susitarimo pasirašymą. Atrodo, kad kairė neturėtų žinoti, ką daro dešinė, kai finansuojama vyriausios rezistencinės institucijos veikla.

3. *Metiniuose VLIK-o seimuose pilnateisiais atstovais turėtų dalyvauti ne tik paties VLIK-o grupės, bet ir visos VLIK-o statute definuotos gyvosios lietuviškos pajėgos.* Tą mintį prieš savo mirtį "Dirvoje" iškėlė prof. St. Žymantas, ir aš ją pilnai remiu. VLIK-ą sudarančios grupės yra nuolatiniame ryšy su VLIK-o vadovybe, ir metiniuose seimuose ką nors naujo pasiūlyti nebepajėgia. Naujų minčių ir idėjų iškelti ir siūlymų padaryti galėtų į VLIK-ą neįeinančių organizacijų ir sąjūdžių veikėjai, pav., studentų, neolituanų, ateitininkų, skautų, Lietuvių Bendruomenės, Amerikos Lietuvių Tarybos, Su-

DR. PETRAS PAMATAITIS

sivienijimų, laikraščių ir žurnalų redaktoriai ir t.t. ir t.t. Tuo būdu į lietuviškų problemų sprendimą būtų įjungtos plačios išeivijos masės. Tegu tokiuose seimuose padaryti nutarimai formaliai VLIK-o ir neįpareigotų, tačiau iškeltomis mintimis ir sumanymais tikrai galėtų pasinaudoti.

PUSĖ VLIK-O NARIŲ TURĖTŲ ATEITI Į JĮ RINKIMŲ KELIU

DR. ANTANAS RAZMA

1943 pogrindinis VLIK-as Lietuvoje, susiorganizavęs partijų pagrindais, Lietuvoje ir išeivijoje atliko daug svarbių darbų politiniame kovos už laisvę sektoriuje. Jo dėka 1949 buvo paskelbta Lietuvių Charta, kuri į gyvenimą išvedė demokratiniais pagrindais sukurtą Pasaulio Lietuvių Bendruomenę. Bet dabar susiduriame su keistu paradoksu: nuo pat įsisteigimo pradžios Lietuvių Bendruomenė auga, stiprėja, susilaukdama jaunų jėgų, demokratiškų rinkimų keliu ateinančių į organizuotą lietuvių bendruomenę. Lietuvių Bendruomenė yra tapusi šiandien stipriausia ir pajėgiausia lietuvių organizacija, kurioje sutelpa visokio plauko, įvairaus amžiaus ir išsilavinimo lietuviai. Tuo tarpu VLIK-as, PLB gimdytojas, silpnėja, jaunajai ir vidurinei kartai svetimėja. Kodėl taip įvyko? Norėdami būti sau atviri, turime pripažinti, kad užsisklendimas partinėje struktūroje yra pagrindinė VLIK-o silpnėjimo priežastis. Jaunosios jėgos todėl nebemato prasmės žengti į vlikinę veiklą. Be jaunų jėgų ir naujo kraujo VLIK-as ir toliau menkės. Partijos atliko savo rolę praeityje laisvoje Lietuvoje, bet dabar jau didesnei išeivijos daliai pasidarė nebesuprantamos, nebeaktualios, o jaunajai kartai — tik archyvinė medžiaga.

VLIK-as, neprogresuodamas su gyvenimu ir nepersiorganizuodamas, prarado daugumoje viduriniąją ir visiškai jaunesniąją išeivijos kartą, kuri pasuko Lietuvių Bendruomenės link. Jaunesnieji, norintieji dirbti lietuvių politinį darbą, nerado kito kelio, kaip eiti į jį per Lietuvių Bendruomenę, nors ir rizikuodami, kad rinkimuose galima ir pralaimėti. Neleisti jiems dirbti politinio darbo per Lietuvių Bendruomenę būtų didelis nuostolis lietuviškiems reikalams dabar, o dar didesnis ateityje, kada pats laikas vyresniuosius išstums iš aktyvios veiklos.

Jaunesnioji ir vidurinė karta, panašiai kaip VLIK-o, laikosi ir Amerikos Lietuvių Tarybos atžvilgiu.

Laisvinimo veiklai suaktyvinti ir išeivijos jėgoms planingiau ir tiksliau panaudoti, VLIK-as ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenė turėtų apsijungti. Į šią apsijungimo schemą galėtų įeiti ir Amerikos Lietuvių Taryba, nors ji

veikia tik Jungtinių Amerikos Valstybių ribose.

Kai prieš trejus metus JAV Lietuvių Bendruomenei vadovauti atėjo rašytojas Vytautas Volertas, VLIK-ui — dr. Kęstutis Valiūnas ir ALT-ai — dr. Kazys Bobelis, buvo susidariusios labai palankios sąlygos vieningai Lietuvos laisvinimo vadovybei sudaryti, nes visi trys pirmininkai buvo artimo amžiaus, išsimokslinimo, visi trys — naujieji ateiviai ir tos pačios ideologijos žmonės. Tiesa, tuo metu Pasaulio Lietuvių Bendruomenei vadovavo kiek vyresnio amžiaus dabartinis PLB garbės pirmininkas Stasys Barzdukas, bet jis buvo didelis apsijungimo šalininkas. Bet, mūsų visų nusiminimui, apsijungimas neįvyko. Jei šie keturi centrinių organizacijų vadovai to būtų siekę ir atsiekę, net jei kitų didesnių darbų būtų nepadarę, būtų atlikę istorinės reikšmės darbą ir išeivijos istorijoje įrašę savo vardus, kaip tolimos vizijos vyrai. Tačiau po paskutiniųjų JAV LB Tarybos ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės rinkimų tarporganizaciniai plyšiai yra pagilėję, ypač su ALT-a, tad ir apsijungimo sąlygos bent keleriems metams pablogėjusios.

Centrinių veiksnių apsijungimą galėtų pagreitinti pati visuomenė, jei lygiai visiems paskirstytų Vasario 16-sios aukas, ir tos aukos būtų panaudotos tik laisvinimo darbams vykdyti. Dabar kai kurios organizacijos savo reikšmę bando iškelti gautų aukų skaičiais, nors daugeliu atvejų aukotojui yra paneigiama laisvo apsisprendimo teisė. Laisvas apsisprendimas turėtų būti visų pripažintas principas ir praktikuojamas visuose Vasario 16-sios minėjimuose, nežiūrint kas tuos minėjimus organizuotų. Panaikinus varžymąsi dėl pinigų, atpultų varžymasis ir dėl kompetencijos ribų, nes sunkiuosius darbus dirbti pasiliktų tik idealistai darbuotojai. Taip vadinami "didieji veikėjai" tyliai pasitrauktų.

Laisvo apsisprendimo aukų prasme principas iššauktų natūraliai sveiką konkurenciją tarp šių organizacijų, nes joms tektų visuomenei prisistatyti atliktais darbais, o ne kitų veikimo laisvę stabdančiais reikalavimais. Vėliau visos tos organizacijos praregėtų, kad tarpusavė trintis nereikalinga, ir apsijungimas taptų neišvengiama būtinybe.

Dar vienas kelias atsiekti koordinaciją politinėje veikloje būtų — sėsti visiems kaip lygiems partneriams prie derybų stalo ir drąsiai pažiūrėti realybei į akis. Vienybės reikalaudami iš visuomenės, pirmiausia pavyzdį turėtų parodyti centrinių organizacijų vadovybės.

VLIK-o atsinaujinimui ir sustiprėjimui daug padėtų organizacinės struktūros reformavimas ta prasme, kad pusę narių paskirtų

partijos, o kita pusė būtų išrinkta rinkimų keliu arba juos deleguotų Lietuvių Bendruomenė. Nesiryžtant reformoms ir laikantis senos struktūros, VLIK-o sustiprėjimo laukti negalima.

VLIK-o (ir ALT-os) sustiprėjimui daug padėtų tų problemų viešas ir atviras diskutavimas mūsų spaudoje. Atvirose diskusijose atrandama tiesa, iššaukiamas progresas, tad nevengtina skelbti ir kontroversinių pasiūlymų. Mūsų dienraščiai ir savaitraščiai nuo tokių temų gerokai užsisklendę. Toks uždarumas kenkia pačiai spaudai ir, aišku, aplamai lietuviškai veiklai.

BŪTINA POLITINIŲ GRUPIŲ KONSOLIDACIJA

PRANAS ALGIS RAULINAITIS

Kai kurioje mūsų spaudoje yra įsigalėjusi tendencija frontininkuose įžiūrėti uodegas ir ragus. Esu tikras, daug kas pastebėjote, kad, išrinkus į septynių asmenų valdybą du frontininkus, pasigirsta gūdūs korespondentų įspėjimai: "frontininkai perėmė" tos ir tos organizacijos valdybą. Taip pat, jei kuris iš Fronto Bičiulių iškelia kurio nors veiksnio perorganizavimo klausimą — pasipila užmetimai: "frontininkai griauna, nori sugriauti"; o jei korespondentas kiek bailesnis, tai — "jau ir sugriovė" tą ar kitą veiksnį. Tad, prieš pradedant šias svarstybas, pavadintas "VLIK-o reorganizacija", noriu visus užtikrinti, kad neturime jokio tikslo sugriauti VLIK-ą, bet tik sekame VLIK-o seimo, įvykusio Detroite 1971 metų gruodžio mėn. 4 - 5 dienomis, nutarimą, kuris skamba: "Seimas paveda VLIK-o valdybai paruošti iki sekančio seimo VLIK-o praplatos projektą, kuris apimtų ir jaunimo įjungimą į VLIK-o organizaciją bei Lietuvos laisvinimo darbą".

VLIK-o valdyba tam nutarimui vykdyti sudarė vadinamą "Praplatos komisiją", kuri 1972 metais lapkričio mėn. Clevelande padarė tuo klausimu pranešimą, taip pat ten ir LFB atstovai pasisakė tuo klausimu, įnešdami konkrečius pasiūlymus. Deja, viskas taip ir liko gražiais žodžiais. Bet VLIK-o seimo atstovai ir toliau sielojosi šiuo klausimu ir, štai, 1973 metų seime Toronte vėl buvo priimtas nutarimas, kuriuo VLIK-o valdybai ir tarybai pavesta sudaryti VLIK-o statuto pakeitimo komisiją ir kitam seimui pristatyti konkrečius projektus. LFB ir vėl Toronto

seimui įteikė savo konkrečius pasiūlymus VLIK-o reorganizavimo klausimu.

Tad, kaip matote iš to trumpo įvado, šios svarstybos neturi tikslo VLIK-ą griauti. Norima jas panaudoti kaip vieną iš priemonių paryškinti visuomenės nuomonę šiuo svarbiu klausimu. Tad, galime pradėti šias svarstybas, priimdami pagrindinę premisą, kad VLIK-as yra Lietuvos valstybingumo tęsėjas ir pabandykime trumpai, prabėgomis paliesti jo atsiradimo ir gyvavimo istoriją.

Po 1926 metų perversmo Lietuvoje visa valstybinė galia pamažu buvo sutelkta Respublikos prezidento rankose. Jis skyrė ir atleido ministerius pirmininkus, jis skelbė ir atšaukė sustiprintos apsaugos arba valstybės gynimo metą, jis sprendė mobilizaciją, karą, taiką, skyrė ir atleido pasiuntinius kitoms valstybėms. Visos čia išvardintos (šis sąrašas toli gražu nėra pilnas) Respublikos prezidento prerogatyvos, numatytos 1938 metų konstitucijoje. Nežiūrint šių visų beveik absoliutinių galių, 1940 metų birželio įvykiai užklupo Lietuvą neparuoštą, ir pats prezidentas pasitraukė iš Lietuvos. Deja, tas jo pasitraukimas nebuvo politiškai išnaudotas Lietuvos labui. Nebuvo pareikšti regimi protestai, nebuvo sudaryta vyriausybė, ir Lietuvos valstybingumo tęstinumas laikinai nutrūko. Kiek vėliau vyriausybės vietoje susidarė Tautinis Lietuvos Komitetas, pirmininkaujamas Ernesto Galvanausko, savo laiku buvusio Didžiojo Vilniaus Seimo nario, Informacijos biuro Paryžiuje (1919 m.) organizatoriaus, Taikos konferencijos 1919 delegato, tris sykius buvusio ministeriu pirmininku ir vedusio ne vieną ministeriją. Be E. Galvanausko

P. ALGIS RAULINAITIS

į šį komitetą įėjo ir keturi diplomatinės Lietuvos tarnybos nariai.

Kiek vėliau, 1940.XI.11, Berlyne plk. K. Škirpos suorganizuojamas Lietuvių Aktyvistų Frontas, iš kurio išsirutuliojo Lietuvių Frontas ir po to Lietuvių Fronto Bičiuliai. LAF ėmėsi organizuoti

rezistencinio sąjūdžio tinklą krašte ir suvaidino didelį vaidmenį Lietuvos istorijoje, suplanuodamas ir pravesdamas 1941 m. birželio mėnesio sukilimą prieš rusiškąjį okupantą. Tas sukilimas atstatė Lietuvos suverenumo vykdymą, krašto vadovybės priekyje pastatydamas Laikinąją vyriausybę. Nuo 1941.VII.5, vokiečių okupacinei valdžiai sustabdžius Laikinosios vyriausybės veikimą, Lietuva grįžo į panašią padėtį, kuri egzistavo Respublikos prezidentui pasitraukus, be jokių apčiuopiamų pastangų Lietuvos valstybingumui pratęsti. Valstybingumo tęstinumas perėjo į visuomeninę plotmę.

Pogrindyje atsidūrusios veikliosios grupės susirikiavo į senąsias partijas ir į naujai atsiradusius rezistencinius sąjūdžius. Šios partijos ir grupės 1942 m. viduryje susiorganizavo į du centrus: Vyriausią Lietuvių Komitetą, susidedantį iš laicistinių grupių — socialdemokratų, valstiečių liaudininkų, tautininkų, nacionalistų ir laisvės kovotojų; ir Tautos Tarybą, kurią sudarė katalikiškos grupės — krikščionys demokratai, Darbo Federacija, Lietuvių Frontas ir Vienybės Są- Sąjūdis.

Pogrindžio veikla buvo plati ir efektinga, bet politiniai vadovai vis nepajėgė susitarti ir įsteigti vienos bendros vadovybės. Ta apgailėtina padėtis tęsėsi iki 1943 metų vidurvasario, kada prasidėjo rimti pasitarimai. Pagaliau buvo susitarta, kad centrinį pogrindžio organą sudarys politinės partijos, turėjusios demokratiniuose seimuose savo atstovus, ir kovos organizacijos, pasireiškusios savo veikla. 1943.XI.25 virš minėtų devynių organizacijų atstovai susirinko pirmo posėdžio. Šie vyrai suprato turį visos tautos įgaliojimą ir, kaip revoliucinė organizacija, galį veikti valstybingumo tęstinume. Kitame posėdyje buvo parinktas vardas — Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas — ir išrinktas prezidiumas, kuriam pirmininkavo Steponas Kairys. 1944.II.16 VLIK-as paskelbė savo deklaraciją, kuri ir dabar dar nustato organizacinius principus ir veiklą. 1944 m. balandžio mėnesį gestapas iššifravo VLIK-o sudėtį ir suėmė daugumą jo narių. Į jų vietą grupės paskyrė naujus atstovus ir veikimas vyko toliau. Matydama, kad bolševikai artinasi, VLIK-o valdyba paskyrė delegatūrą Vokietijoje, į kurią įėjo prel. M. Krupavičius, R. Skipitis ir V. Sidzikauskas, ir taip pat išleido atsišaukimą, ragindama nesitraukti iš krašto. Deja, pati VLIK-o vadovybė šio savo atsišaukimo nepaklausė ir pasitraukė. Krašte liko tik Lietuvių Fronto atstovas, o kiti pasitraukę atkūrė VLIK-ą Vokietijoje, kur jis pradėjo reikštis 1945 m. gegužės pradžioje.

Nuo savo atsikūrimo tremtyje VLIK-as yra perėjęs sunkų kelią ir dalinai nustojo savo pirmykš-

tės santvarkos, įsileisdamas kai kurias grupes, sudarytas geografiniais pagrindais arba grynai aritmetinio grupių santykio tikslais.

Kaip ten bebūtų, šiandien turime tik vieną valstybinio tęstinumo organą, VLIK-ą, ir turime dėti visas pastangas jį išlaikyti. Dalis šių pastangų turi būti nukreipta į VLIK-o reorganizavimą, tuo jį sustiprinant.

Čia bandysiu paduoti keletą gan palaidų minčių šiam VLIK-o sustiprinimui atsiekti. VLIK-ą sudarančios grupės turėtų skirti daugiau dėmesio darbo planavimui ir Lietuvos laisvinimo politinės akcijos išvystymui; savo tęstinumo išlaikymui turi rūpintis jaunų pajėgų įtraukimu į organizaciją ir to prieauglio paruošimu politiniam lietuviškam darbui. Matome, kas darosi. Neseniai dar VLIK-e buvo 15 grupių, o šiandien jau tik 14, nes viena grupė užsidarė, nebeturėdama jokio prieauglio. Taip pat matome, kad kai kurias grupes turi atstovauti kitų grupių žmonės, nes jos pačios jau nepajėgia atsiųsti savo žmonių į VLIK-o seimus, tarybą ar valdybą.

LFB atstovai VLIK-o seime Clevelande ir Toronte siūlė, kad būtinai reikia nustatyti minimalines kvalifikacijas grupei pasilikti ar tapti VLIK-o nariu. Štai tos kvalifikacijos: 1) Organizacijos skyrių egzistavimas — kai kurios dabartinės VLIK-o grupės neturi nei vieno skyriaus ir greičiausiai visame pasaulyje nesurastų 10-ties narių; 2) Reguliariai renkami organizacijos centriniai organai, kurie turėtų teisę paskirti atstovus į VLIKą (šiuo metu kai kurios grupės turi centrinius organus, egzistuojančius popieriuje, o kitos net ir to neturi ; 3) Mokėjimas nario mokesčio VLIK-ui: yra grupių, kurios jau keli metai neįstengia sumokėti minimalaus $100.

Iš 14 VLIK-ą sudarančių grupių gal tik kokios šešios aktyviai ir savanoriškai reiškiasi, bet ilgainiui ir tos grupės išseks ir, negaudamos naujų jėgų, visai išnyks. Nereikia labai gilaus svarstymo, kad pamatytume, jog atsiduriame į tą patį mūsų dažnai linksniuojamą jaunimo klausimą.

Įtraukti jaunimą į lietuvišką darbą nėra lengva, o į politinį veikimą beveik neįmanoma. Tam yra daug priežasčių: jaunimas pilna to žodžio prasme visai nėra matęs Lietuvos, ir jam Lietuva yra tik "my folks coutry"; apie ją jie tik žino iš savo tėvų pasakojimų, šeštadieninių mokyklų (kurias labai nenoromis lanko), stovyklų ir retas kuris dar iš lietuviškos spaudos. Šis jaunimas yra išaugęs dviejų politinių partijų sistemoje ir jam yra nesuprantama, kam reikia tokio smulkaus susiskaldymo į 14 grupių. Ir, tikrai, pažiūrėkime, koks skirtumas tarp Darbo Federacijos ir Krikščionių darbininkų sąjun-

gos. Galėčiau smulkiau nušviesti, kaip tautininkų valdymo metais policinėmis priemonėmis spaudžiama Darbo Federacija pakeitė savo vardą į Krikščionių Darbininkų Sąjungą ir vėliau VLIK-e, iškilus grupinės aritmetikos klausimui bei asmenybių konfliktui, atsirado dvi grupės. Bet nei viena, nei antra neturi žmonių. Turime VLIK-e Ūkininkų partiją ir Ūkininkų sąjungą, — abiejų grupių atstovai tokie pat ūkininkai, kaip ir aš. Tiesa. vienas iš jų Lietuvoje turėjo gražų dvarą, kuriame ir man teko būti, bet argi nebūtų galima ūkininkus, jei jų dar tremtyje yra, paskirstyti į dešiniuosius ir kairiuosius, o gal dar keletą palikti viduryje drauge su kitų grupių žmonėmis?

Iliustracijos dėliai papasakosiu tikrą, nors ir anekdotiškai skambantį, atsitikimą, kurį gan dažnai pasakodavo mano a. a. tėvas. Savo laiku jis buvo demokratinių Lietuvos seimų narys ir aktyviai dalyvaudavo rinkiminėse kampanijose. "Prieš III-jojo seimo rinkimus nuvykau į mažą bažnytkaimį ir sekmadienį po mišių mitinge drožiau karštą kalbą, ragindamas gerą būrį susirinkusių gaspadorių balsuoti už Darbo Federacijos sąrašą. Baigus kalbą, vienas iš gaspadorių, kiek pasityčiodamas, klausia — Pasakyk, ponaiti, jei jau tu toks kytras, koks skirtumas tarp social-demokrato ir valstiečio liaudininko? — Žinai, dėde, — atsakiau, — jei kalė atsiveda du rudus šuniukus, kurių negalima viens nuo kito atskirti, tai vienam gaspadorius nukerta uodegą. Toks tad ir skirtumas tarp social-demokrato ir valstiečio liaudininko — viens su uodega, o kitas be".

Būtinai reikia konsoliduoti grupes, nes skirtumai tarp jų maži. Tuo būdu jos pačios sustiprės, sustiprins ir VLIK-ą, turėdamos tvirtesnį ir didesnį užnugarį, ir tuo pačiu bus daug lengviau patraukti jaunimą į jų sudėtį.

Dauguma jaunimo stovi nuošaliai nuo bet kokios lietuviškos veiklos ir todėl jo tarpe pastebima daug nesiorientavimo. Todėl būtina jaunimą ruošti politiniam veikimui. Tokia grupių konsolidacija gali tik padėti, sustiprindama grupes ir jaunimo tarpe išsklaidydama dalį nesupratimo apie susiskaldymą. Jaunimą reikia supažindinti su politine veikla, rengiant politinius seminarus ar simpoziumus, kursus, įvedant atitinkamas pamokas šeštadieninėse mokyklose vyresnių klasių mokiniams. Tada jis susipažins su pagrindiniais Lietuvos istorijos bruožais, su okupuotos Lietuvos gyvenimu, su nepriklausomybės laikotarpių atsiekimais, su tarptautine byla ir Lietuvgs padėtimi tarptautinėje arenoje. Tik taip apšvietus jaunimą, bus galima jį įtraukti į VLIK-o grupių sudėtį.

JAUNIMO PARUOŠIMAS IR ĮJUNGIMAS Į LIETUVOS LAISVINIMO DARBĄ

LFB Los Angeles sambūrio suruoštame politinių studijų savaitgalyje, įvykusiame 1974 metų sausio mėnesio 26 ir 27 dienomis Los Angeles Hilton viešbutyje, buvo skirta virš poros valandų temai — JAUNIMO PARUOŠIMAS LIETUVOS LAISVINIMO DARBUI IR JO ĮTRAUKIMAS Į TĄ ŽYGĮ. Čia duodama simpoziumo minėta tema moderatoriaus ir pagrindinių dalyvių įvadiniai žodžiai bei mintys.

JAUNIMAS LAISVINIMO DARBUI NEBUVO IR NĖRA RUOŠIAMAS

Simpoziomo moderatoriaus JUOZO GAILOS, JAV-bių LB Krašto valdybos pirmininko, įvadinis žodis.

Nėra abejonės, kad ateinančios mūsų kartos kritiškai vertins lietuvių išeivijos darbus. Poros dalykų jos negalės mums prikišti, — tikrai dirbome ir dirbame su savo jaunimu ir tikrai neleidome ir neleidžiame jam nutausti. Dėjome nepaprastai daug pastangų išlaikyti mūsų jaunimą lietuvišką ir tautiniai susipratusį. Tiesa, šiandieną dažnai skundžiamės jo nutautėjimu. Čia turime tuoj pagalvoti, kas būtų įvykę, jei nebūtumėm turėję lituanistinių mokyklų ir jaunimo organizacijų. Gi, antra vertus, ir to jaunimo nutautėjimas nebūtų toks drastiškas, jei lietuvybės kriterijum nelaikytumėm tik lietuvių kalbos žinojimo. Nelietuviškai kalbančiam jaunimui neturime vietos savo bendruomenėje ir jis automatiškai nurašomas į nuostolius. Manau, kad atėjo pats laikas šį klausimą rimtai apsvarstyti. Ar mes ir toliau galime sau leisti šią prabangą ir nesiskaityti su realybe?

Jei šiandieną kalbame apie jaunimo paruošimą Lietuvos laisvinimo darbui, tai jau prisipažįstame, kad jis nebuvo ir nėra ruošiamas tam darbui. Gyvenant nepriklausomoje Lietuvoje ir normaliose sąlygose, jaunimas ideologinėse organizacijose būtų tiesioginiai ar netiesioginiai nukreiptas į vieną ar kitą iš politinių partijų. Išeivijoje ideologinės jaunimo organizacijos niveliavosi ir supanašėjo: pvz., religinis momentas ar krikščioniškasis pradas beveik tiek pat pabrėžiamas ateitininkuose, kaip ir skautuose. Ateitininkų studentų, skautų akademikų ar neolituanų veikla remiasi daugiau socialiniu bendravimu, o ne pasaulėžiūros ugdymu. Mažėjant ideologiniams skirtumams, sumažėjo ir tarporganizacinė trintis, kuri buvo įgavusi gana aštrias formas pirmaisiais imigracijos metais. Nurimus ideologinių organizacijų kovai, nurimo ir Studentų Sąjunga, nors ji oficialiai ir reprezentuoja, ir atstovauja mūsų akademiniam jaunimui politiniame organe (ALte).

Neparuošė jaunimo laisvinimo darbui nei jaunimo organizacijos, nei mūsų politinės grupės, vienetai bei sąjūdžiai. Visos politinės grupės bei vienetai maža prieauglio tegavo iš viduriniosios kartos, gi dabartinis jaunimas beveik nieko nežino apie tuos vienetus ir į juos nekrypsta. Tiesiog ironiška, kad jaunieji, besireiškią laisvinimo darbe, nėra mūsų politinių partijų ar grupių auklėtiniai.

Prieš keletą metų džiūgavome, kad mūsų jaunimas išėjo į gatves protestuoti dėl Kudirkos, Kalantos, Simokaičių ir kitų. Deja, tai buvo tik momento demonstracija. Juk būtų buvę tiesiog nesuprantama ir nežmoniška, jei mūsų jaunimas būtų likęs pasyvus savo brolių tragedijos dienose. Tačiau laisvinimo darbas nesiremia vien tik spontaniškom, vienkartinėm demonstracijom, o reikalauja tam darbui pasiruošimo, veiklos plano, ištvermės ir energijos.

Šio simpoziumo pagrindiniai dalyviai yra jaunosios kartos atstovai, aktyviai besireiškią JAVbių lietuvių veikloje:

1. *Arimantas Arbas*, baigęs 1973 metais Kalifornijos universitetą (San Diego mieste), įgydamas bakalaureatą biologijoje; planuoja studijas tęsti, siekdamas aukštesnio laipsnio fiziologijoje. Aktyviai dalyvauja lietuvių jūrų skautų veikloje, užimdamas vadovaujantį postą.

2. *Elena Bradūnaitė*, baigusi Čikagos universitetą 1970 metais, įgydama bakalaureatą antropologijoje; 1973 metais įsigijo magistro laipsnį folklore ir mitologijoje Kalifornijos universitete (Los Angeles mieste); studijas tęsia Kalifornijos universitete (UCLA), siekdama doktorato. Aktyviai dalyvauja ateitininkų veikloje.

3. *Linas Kojelis* studijuoja Kalifornijos universitete (Los Angeles mieste) istoriją ir ekonomiją; įsigijęs bakalaureatą, planuoja studijuoti teisę. Vadovauja to universiteto (UCLA) lietuvių studentų klubui; aktyviai dalyvauja LB ir ateitininkų veikloje.

4. *Jūratė Pažėraitė* yra bebaigianti Kalifornijos valstybinį universitetą (California State University — Los Angeles); studijų šaka — zoologija. Aktyviai dalyvauja LB ir skautų veikloje. Šiuo metu vadovauja skautams akademikams Los Angeles mieste.

PASIRUOŠIMAS LAISVINIMO DARBUI IR JO PERĖMIMAS IŠ TĖVŲ

ARIMANTAS ARBAS

Lietuvos laisvinimo darbui turėtumėm skirti visą dėmesį ir į tą žygį pilnai įsijungti. Turime padėti pavergtai Lietuvai nusikratyti vergijos jungo. Tas darbas yra sunkus ir gali dar eilę metų užsitęsti. Mūsų pastangų ir darbo rezultatų dalis lietuvių išeivijos gali ir nesulaukti.

Vyresnioji karta yra daug padariusi Lietuvos laisvinimo darbe, bet toli gražu ne viską. Vyresniųjų akys krypsta į jaunimą. Ar jaunoji karta pajėgs tą darbą perimti iš tėvų, jį tęsti ir realizuoti? Atsakymas turi būti be jokių klaustukų ir teigiamas!

Mano įsitikinimu, išeivijos lietuvių darbai Lietuvos laisvinimo žygyje turėtų būti šie:

1. Laisvojo pasaulio opinijos formavimas Lietuvai palankia prasme;

2. Lietuvos bylai draugų ieškojimas kitataučių tarpe ir jų įjungimas į laisvinimo darbą; ir

3. Visomis išgalėmis prisidėjimas prie laisvojo pasaulio pastangų spausti Sovietų Sąjungą, kad pasitrauktų iš Lietuvos, sudarant ten lietuviams sąlygas atgauti laisvę ir nepriklausomybę.

Šiuo metu išvardinta linkme veikia VLIK-as, PLB, ALT-a, Rezoliucijoms Remti Komitetas ir kiti vienetai. Šis darbas suintensyvintinas ir plėstinas, įtraukiant į jį vis daugiau ir daugiau jaunimo.

Jaunoji karta pažįsta Lietuvą tik iš knygų: ji, taip pat, nėra pakėlusi rusų - komunistų vergijos. Mums, jaunajai kartai, jungtis į Lietuvos laisvinimo darbą yra žymiai sunkiau, negu kad mū-

sų tėvams — viduriniajai ir vyresniajai kartai.

Vyresnieji gali mus laimėti Lietuvos laisvinimo darbui, nuolat ragindami mus į tą žygį jungtis ir duodami patys gerą pavyzdį. Jaunimo įtraukimui į tą darbą daug gali padėti lituanistinės mokyklos ir jaunimo organizacijos.

ARIMANTAS ARBAS

Jaunoji karta gali pradėti reikštis Lietuvos laisvinimo darbe vidurinėse ir aukštosiose amerikiečių ir kitų kraštų mokyklose. Tam galimybės yra neribotos. Mūsų jaunimas gali steigti mokyklose savo klubus ir gauti iš mokyklų net piniginės paramos; gali jungtis į šimtus egzistuojančių grupių tose mokyklose ir nariuose formuoti opiniją Lietuvai palankia linkme; mokinių ir studentų tarpe gali platinti literatūrą Lietuvos bylos reikalu. Lietuvių jaunimas, veikdamas šiais ir panašiais būdais, gali laimėti Lietuvos reikalui labai daug mokslus einančio laisvojo pasaulio jaunimo ir mokomojo personalo.

Svarbu mūsų jaunimui iškilti kiek galima aukščiau savo pasirinktose srityse. Mes negalime pasitenkinti antraeilėm pozicijom. Kuo daugiau pasirodysime pasauliui savo pastangomis ir darbais, tuo daugiau turėsime įtakos ir tuo pačiu galėsime laimėti Lietuvai draugų ir jos bylos kėlėjų bei gynėjų. Mes turime atiduoti pilną duoklę savo kraštams, kurių esame piliečiai, ir kartu gyventi Lietuvai. Vienas iš mūsų jaunimo negalavimų, — tai stoka užsidegimo ir ištvermės Lietuvos reikalams. Mūsų jaunimas galėtų daug pasimokyti iš JAV-se ir kituose kraštuose veikiančių aktyvistų grupių: žydų JDL, arabų "Black September", airių IRA, amerikiečių SDS-weathermen ir kitų. Nebandau pritarti tų grupių veiklos metodams ar būdams, o tik noriu pabrėžti tų grupių narių užsidegimą ir veržlumą, siekiant savo tikslo. Panašaus užsidegimo, veržlumo ir ištvermės reikia ir lietuvių jaunimui.

Lietuvių Bendruomenės parama jaunimui turėtų būti mora-

linė ir finansinė. Jaunimui reikia paskatinimo ir pritarimo jo darbams. Antra, su konkrečia finansine parama Lietuvių Bendruomenė galėtų ateiti tiems studentams, kurie reiškiasi politiniame ir Lietuvos laisvinimo darbe. Parama galėtų būti stipendijų forma. Lietuvių Bendruomenė galėtų įsteigti specialų fondą, kuris apmokėtų įvairių demonstracijų išlaidas bei skelbimus amerikiečių ir kitų kraštų spaudoje (reklamuojant vieną ar kitą Lietuvai svarbų įvykį). Svarbesnių įvykių progomis reikia apmokamų skelbimų radijo ir televizijos programose. Minimas fondas tuos skelbimus irgi turėtų apmokėti.

Mes, jaunimas, turime mokytis ir dirbti, o jūs, vyresnieji, — mus paskatinti, paraginti ir paremti.

UŽAUGINIMAS IR PARUOŠIMAS KOVINGAI NUSITEIKUSIO JAUNIMO

ELENA BRADŪNAITĖ

Šio simpoziumo tema buvo suskaldyta į kelis pagrindinius punktus, ir man buvo paskirtas šis: *Jaunimo pasiekimas ir suįdominimas Lietuvos laisvinimo darbu* — (a) *būdai ir priemonės tai atsiekti;* (b) *PLB vadovybės pastangos šiame darbe ir rekomendacijos ateičiai.*

Pirmiausia, reikia stabtelti ir gerai pažvelgti į tą mūsų jaunimą Kas jis per paukštis? Norint jaunimą paveikti, būtina suprasti jo vertybes, norus, nusiteikimus bei bendrą pasaulėžiūrą. Aišku, sunku suvesti viską į kategorijas, nes išimčių visuomet ir visur buvo ir bus. Tačiau, manau, kad perdaug nesuklysiu, jei savo išvadas pagrįsiu tuo, ką esu pastebėhusi savo draugių bei draugų tarpe, jaunimo stovyklose, organizacijose ir šeštadieninėse mokyklose.

Būtina įsidėmėti, kad šių dienų mūsų jaunimas puikiai pritampa prie amerikiečių visuomenės. Lietuvis jaunuolis gali rasti amerikiečių tarpe viską, kas jam reikalinga jo asmeniškam pasitenkinimui ir lavinimuisi socialinėje, mokslinėje ir kultūrinėje srityje. Gimnazistas ar studentas gali įsijungti į įvairiausias organizacijas, dramos bei literatūros mėgėjų būrelius savo mokykloje, kolegijoje ar universitete. Vyresnieji turėjo ir turi tuo tenkintis tik savųjų tarpe. Taigi, nesistebėtina, kad lietuvių jaunimas, paragavęs

amerikiečių ar bendrai tarptautinės kultūros, nenoriai lankosi lietuvių parengimuose, nevengdamas jiems kritikos: *atsilikę, senoviški, neįdomūs* ir pan. Čia iškyla kita įdomi tema — kaip mums išlaikyti savo kultūros aukštą lygį, kad visi, drauge ir jaunimas, galėtų ja didžiuotis. Ši tema turėtų būti nagrinėjama atskirai, — šį kartą nėra laiko į tai išsamiau pažvelgti. Pakaks tik pastebėti, kad jaunimo ir vyresniųjų skonis dažnai skiriasi. Skiriantis skoniui, įvyksta ir jaunimo atitrūkimas nuo lietuvių kultūrinės veiklos, kas dažnai eina ranka rankon su nesidomėjimu bet kokiu lietuvišku klausimu.

Vyresniojoje kartoje tėvynės meilės ir tautiškumo jausmas labai stiprus, o JAV-se (ir kituose laisvojo pasaulio kraštuose) jaunime tautiškumo sąvoka labai silpna. Mokyklose (ir kitur) giedama apie lygybę, apie bendrą žmogiškumą, apie pasaulio susivienijimą, net ir suvienodinimą. Bet koks fanatiškas politinis tautiškumas peikiamas ir rodomas, kaip nieko gero neduodąs pasaulio taikai.

Yra tačiau kitas įdomus reiškinys, kuris tautiškumą sugretina su savo kultūros veido pažinimu ir kartu jos vertinimu. Angliškai kalbantieji kraštai vadina tai "ethnic consciousness", gi išvertus į mūsų kalbą šis terminas skambėtų — tautiškumo sąvokos supratimas ir įsisąmoninimas. Šis sąjūdis yra nepaprastai gyvas juodukų, meksikiečių ir indėnų tarpe. Pamažu pradeda ir kitos grupės šia linkme judėti. Visa tai gali būti tik mados reikalas ir baigtis geru vėjo pūstelėjimu. Bet kaip ten bebūtų, vis dėlto lietuviams reiktų šį reiškinį pilnai išnaudoti. Turėtumėm įsidėmėti, kad šis sąjūdis pagrindinai pabrėžia bet kokios kultūros palikimo pasigrožėjimą. Kiek tai (tautiniai šokiai, tautiniai drabužiai, gintaras, margučiai ir kit.) padėtų iššaukti jaunimo susidomėjimą laisvinimo darbu, neaišku. Man atrodo, kad rezultatai būtų menki. Priešingai, tai Lietuvos laisvinimo darbui galėtų net pakenkti. Mat, jaunuolis, išstatęs savo liaudies meno parodėlę šalia kitų kraštų (italų, graikų, norvegų ir kit.) eksponatų, gali manyti, kad tai jau padaręs viską. Tas mūsų jaunuolis (ar jaunuoliai) gali pamiršti, kad jo kitataučių draugų ainiai savanoriškai ir jau seniai yra atvykę į šį kraštą, visi tie kraštai yra laisvi. Tiems studentams nėra jokio reikalo nei galvoti, nei kalbėti apie savo kraštų laisvinimą. Žodžiu, neapsigaukime ir nemanykime, kad JAV-se šis tautybių mozaikos pasigrožėjimas gali mums daug padėti. Pagrindiniam mūsų reikalui — tautos išsilaisvinimui — gali padėti labai mažai.

Kokiu būdu galėtumėm įdiegti jaunime pasiryžimą įsijungimui į Lietuvos laisvinimo darbą? Čia vėl verta pažvelgti į amerikiečius, kurių tarpe egzistuoja įvai-

riausių "laisvinimo" ir "išsilaisvinimo" vienetų bei judėjimų. Tiesa, amerikiečiuose yra daug pasyvumo, bet, taip pat, daug ir užsidegimo "laisvinimo" kova ("liberation movements") — ir moterys, ir juodukai, ir vienlyčiai ir kiti pasiryžę "išsilaisvinti". Tarp mūsų laisvinimo darbo ir anų amerikiečių išsilaisvinimo yra didelis skirtumas: tie amerikiečiai laisvina tik *save* (tikriau, jausdami ar bent įsivaizduodami, jog jie suvaržyti); gi mūsų jaunimas yra prašomas rūpintis laisvinimu ne *savęs*, bet tų, kurie yra likę kažkur už jūrių marių mėlynųjų. Vyresniajai ir vidurinei kartoms tai labai aišku, bet tik ne jaunimui. Jei jaunimas pilniau ir geriau suprastų dabartinę Lietuvos padėtį (išsamiai ir konkrečiai — visose dabartinio ten gyvenimo plotmėse), reikia manyti, jiems paaiškėtų, kodėl reikalinga kalbėti apie pavergto tėvų krašto išlaisvinimą. Pirma, jaunimas beveik nieko nežino apie dabartinę padėtį Lietuvoje ir ten egzistuojančią politinę struktūrą (ir vyresniųjų žinios čia yra gana ribotos). Mūsų jaunimas neturi beveik jokio vaizdo apie pavergtoje Lietuvoje veikiančias komunistines jaunimo organizacijas, mokyklų struktūrą bei mokslą jose ir kit.; dar mažiau jaunimas pažįsta bei seka pavergto krašto literatūrą, meną bei muziką. Kodėl mūsų šeimose ir mokyklose nebūtų galima paanalizuoti, kas pavergtame krašte daroma, rašoma ir kalbama ir kodėl? Nėra abejonės, kad ta priespauda, apie kurią taip dažnai kalbame, bet nepakankamai įrodome, taptų žymiai realesnė ir jaunuoliui daug geriau suprantama. Mūsų jaunime nestokoja įžvalgumo, ir jis galėtų matyti, kas parašyta ir tarp eilučių, ir kas kartais visiškai nutylėta ir kodėl.

ELENA BRADŪNAITĖ

Nebūtinai reikia ieškoti subtilumų, nes šiuo metu pasiekia mus eilė nuogų faktų iš pavergto krašto, pvz., Bažnytinė kronika, peticijos su tūkstančiais parašų, atsišaukimai, laiškai ir kit. Skan-

dalinga, kad jaunimas apie tai beveik nieko nežino. Dirbu šv. Kazimiero parapijos (Los Angeles mieste) šeštadieninėje mokykloje ir pedagoginiuose kursuose. Savo klasėse (vyresniosiose!) turiu apie 30 mokinių. Iš jų tik vienas yra susipažinęs su "Drauge" jau keletą kartų duotomis ištraukomis iš minėtos *kronikos*. Mokytojai manėme, kad tėvai atkreips vaikų dėmesį į tai. Nei tėvai, nei organizacijų vadovai tai nepadarė. Be abejo, mes, mokytojai, turime dabar tai atlikti. Turėtumėm skirti daugiau dėmesio ir tiems įvykiams, kurie sukrečia šalia mūsų esantį pasaulį, pvz., Solženycino protestai ir jo ištrėmimas bei rusų mokslininkų atsišaukimai. Net ir JAV-bių ružavieji liberalai, atrodo, pradeda nusivilti komunizmu, pamatę ir supratę Sovietų Sąjungoje vykdomą intelektualų priespaudą. O kodėl lietuvis jaunuolis apie tai nežino? Jei kiek ir žino, tai tik amerikiečių pastangomis. O kiek galėtų tėvai ir mokytojai laimėti, bandydami šią ir panašias temas panagrinėti su vaikais ar mokiniais, sugretindami su lietuvių pavyzdžiais pavergtame krašte! Mūsų jaunimas susirūpins Lietuvos padėtimi tik tuo atveju, kai jis geriau pažins ir supras, jog ir dabar skriauda yra daroma ir pavieniam asmeniui, ir kartu visai tautai.

Jaunime visad yra gyvas idealizmo jausmas — noras kitiems padėti, pagerinti nuskriaustųjų padėtį. JAV-se nemažas skaičius ir baltųjų demonstravo bei žygiavo už juodukų teises, nemažas skaičius jaunimo kartu su žydais rašė protesto laiškus JAV-bių vyriausybei prieš bendradarbiavimą su Sovietų Sąjunga. Kolegijų bei universitetų studentai gana noriai jungiasi į "pasaulio gerinimo" sąjūdžius ir tai daro altruistiniais sumetimais. Gal svetimtaučių užuojautą mums būtų kiek sunkiau iššaukti, bet savuosius minėtu būdu būtų galima išjudinti.

Kokiais konkrečiais būdais bei priemonėmis sudominti, uždegti ir paruošti mūsų jaunimą Lietuvos laisvinimo darbui? Išvardinsiu čia tik keletą būdų ir priemonių.

Būtų ir tikslu, ir naudinga suruošti specialius kursus ar seminarus šeštadieninėse mokyklose, stovyklose ar didesnėse lietuvių bendruomenėse tik jaunimui. Tuose kursuose ar seminaruose jaunimas turėtų būti supažindinamas su padėtimi dabartinėje Lietuvoje. Čia turėtų būti paliečiamos visos sritys, o ne vien tik politinė padėtis. Reikia manyti, kad po tokių kursų, seminarų ar simpoziumų jaunimas vėliau pats sugebėtų sekti visą pavergtos Lietuvos gyvenimą. Tokius kursus ar seminarus galėtų pravesti vyresnieji studentai, talkinami vidurinės ar net vyresniosios kartos mūsų darbuotojų.

Kitas konkretus siūlymas — tai suruošimas vienos ar poros savaičių specialių vasaros stovyklų, kuriose būtų akcentuojamas mokslinis, o ne pramoginis elementas. Dabartinės jaunimo stovyklos yra viena į kitą panašios: jaunimas suvažiuoja į jas, kur padūksta ir pasilinksmina, bet nieko konkretesnio iš jų nepasisemia. Jei bent viena iš mūsų jaunimo stovyklų skirtų dėmesio moksliniam išsilavinimui, jai būtų gal ir galima gauti piniginės paramos iš amerikiečių organizacijų — *National Endowment for Humanities, Social Science, Foreign Culture Studies* ir kit. Į tokias stovyklas ar kursus reiktų sutraukti mūsų jaunimo elitą. Suprantama, kad tokioms stovykloms ar kursams būtini geri vadovai ir kartu moksliniai šaltiniai. Gal būtų tikslu tokius kursus suorganizuoti Jaunimo centre Chicagoje, kur prieinami archyvai ir knygos, o ne kur nors gamtos užkampyje. Tokiems kursams būtų reikalingi geriausi mūsų pačių ir amerikiečių protai.

Jaunimas jungsis į Lietuvos laisvinimo darbą, kai jis supras už ką kovojama ir kodėl. Jei tik jaunimas tuo darbu bus sujdomintas ir tam tinkamai paruoštas, rezultatų tikrai bus. JAV-se, Kanadoje ir kituose laisvojo pasaulio kraštuose užaugęs jaunimas yra žymiai veržlesnis už senesniuosius. Mūsų jaunimas, tinkamai paruoštas, tikrai išeitų į plačiuosius Lietuvos laisvinimo vieškelius.

LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ TURI PARUOŠTI JAUNIMĄ LIETUVOS LAISVĖS KOVAI

LINAS KOJELIS

JAV-bių Lietuvių Bendruomenės plati veikla yra esminė išeivijos lietuviams. Toji veikla turi trūkumų. Vienas trūkumas yra įsidėmėtinas ir ateityje jis gali būti labai nuostolingas. Tas trūkumas — Lietuvių Bendruomenė nėra paruošusi jaunimo tęsti Lietuvos laisvės kovą ir, kiek bent aš žinau, neturi jokių planų visą tą reikalą įstatyti į tinkamas vėžes.

Lietuvių Bendruomenė yra gana gerai aprūpinusi lietuvių jaunimą reikiama informacija: LB išlaikomos ar remiamos mokyklos, ruošiami parengimai ir parama jaunimo organizacijoms

daug padėjo ir padeda jaunimui pažinti Lietuvos istoriją, jos kultūrą ir dabartinę padėtį pavergtame krašte. Lietuvių Bendruomenė padarė tą klaidą, kad ji, išaiškinus jaunimui Lietuvos problemą, neparuošė jo, kaip tą problemą spręsti. Jaunimas turi

LINAS KOJELIS

būti paruoštas, kad sugebėtų perimti vyresniųjų vadovaujamas laisvinimo institucijas ir efektingai tęsti kovą dėl Lietuvos laisvės.

Praktiškam darbui jaunimas turi būti paruoštas trijose srityse: 1) laisvinimo techniškuose darbuose; 2) JAV-bių politinėje veikloje (Ir kitų laisvojo pasaulio kraštų politinėje veikloje. Red.); ir 3) JAV-bių (ir kitų laisvojo pasaulio kraštų) visuomenės — spaudos, televizijos ir radijo santykiuose (public relations).

Techniški darbai yra laisvės kovos pagrindiniai įrankiai. Tų darbų yra įvairių ir daug: paruošimas ir platinimas informacijos Lietuvos bylos ir lietuvių reikalu laisvojo pasaulio masėse; rašymas laiškų kraštų politinio ir visuomeninio gyvenimo vairuotojams; laiškų rašymas dienraščių, žurnalų bei savaitraščių redaktoriams; ruošimas viešų demonstracijų; ir kit. Šiuos ir kitus darbus labai mažas jaunimo skaičius (žinoma, ir senimo) gali pakenčiamai atlikti. Čia reikia tinkamo pasiruošimo.

Jaunimas turėtų susipažinti su savo gyvenamų kraštų politine sistema. Tai neturėtų būti tik teoretinis pasiruošimas, bet įsijungimas į JAV-bių ir kitų kraštų politines organizacijas ir jų veiklą. Mūsų vyresniojoje ir vidurinėje kartoje yra lietuvių, kurie yra dirbę ir dirba savo gyvenamų kraštų politinėje veikloje. Jaunimas turėtų pasinaudoti jų patirtimi. Antra, jaunimas neturėtų vengti jungtis į savo gyvenamų kraštų politinių partijų veiklą. Iš savo patirties žinau, kad politinėse partijose nėra pakankamai gerų darbininkų, ir prasiveržimas lokaliniuose partijų vienetuose gali būti nuostabiai greitas ir sekmingas. Į tai turė-

tų atkreipti dėmesį tie, kurie planuoja prasiveržti į savo gyvenamųjų kraštų politinio gyvenimo viršūnes. Lietuviams šioje srityje trūksta veržlumo, ir čia mes (visi — ir senimas, ir jaunimas) esame nepaprastai atsilikę. Ar mes turime savo žmonių miestų tarybose, steitų legislatūrose, nekalbant jau apie savo gyvenamųjų kraštų kongresus ar parlamentus? Nors ir nedidelio skaičiaus savo žmonių pravedimas į išvardintas pozicijas mums nepaprastai daug padėtų Lietuvos laisvinimo darbe.

Trečioji sritis — paruošimas mūsų jaunimo, kaip prieiti prie laikraštininkų, laikraščių redaktorių, televizijos ir radijo komentatorių ir iš jų išgauti tai, ko mes norime. Galima visomis svarbesnėmis progomis išgauti straipsnius iš laikraštininkų, išgauti įžanginius (editorials) dienraščiuose ar žurnaluose, gauti laiko ir vietos mūsų reikalui televizijos ir radijo programose. Lietuviuose turime tos srities specialistų. Jie galėtų ir turėtų paruošti mūsų jaunimą tam darbui.

Kaip jaunimą paruošti tam darbui? Kas turėtų to žygio imtis? Lietuvių Bendruomenė turėtų skirti tam visą galimą dėmesį. Ji turėtų suorganizuoti ir iki aukšto laipsnio finansuoti specialias žiemos ir vasaros stovyklas jaunimui. Į šio pobūdžio kursus ar stovyklas reiktų sutraukti tuos, kurie norėtų ir galėtų tam darbui pasiruošti ir jo vėliau imtis.

Kodėl mūsų veiksniai neturi tinkamų centrinių įstaigų, kuriose dirbtų to darbo specialistai? Jei visų veiksnių centrinės įstaigos tinkamai funkcijonuotų, jose vasaros metu nemažas skaičius mūsų jaunimo galėtų dirbti, įgyti praktikos ir, žinoma, užsidirbti vieną ar kitą skatiką. Tai praktikuoja JAV-bių politinio ir visuomeninio pobūdžio organizacijos, net steitų legislatūros ir JAV-bių Kongresas.

DR. P. KISIELIUS . . .

(Atkelta iš 71 pusl.)

Daug pasimetimo, sustingimo ir snaudulio jaučiama sendraugiuose. Jų veikla suaktyvintina ir pasuktina konkretesnio lietuviško darbo linkme.

Daug vilčių esame sudėję į savąjį jaunimą. Ateitininkų moksleivių ir ateitininkų studentų visas auklėjimas ir visa veikla perkratytina iš pagrindų. Mums reikia gerų lietuvių katalikų ir kartu, pilna to žodžio prasme, darbuotojų pagrindinėse lietuvių organizacijose ir veiksniuose. Tikime, kad dr. Petras Kisielius, pasikvietęs talkon visus geriausius lietuvių katalikų protus, paruoš ateitinikijos veiklai išbalansuotą planą ir jį stengsis įgyvendinti.

JAUNIMO PARUOŠIMAS PRAKTIŠKIEMS LIETUVOS LAISVINIMO DARBAMS

JŪRATĖ PAŽĖRAITĖ

Išeivijos lietuvių jaunimo organizacijos bando jaunime įskiepyti lietuviškumą bei paruošti jį Lietuvos laisvinimo darbui. Tai, žinoma, nėra lengvas darbas, ir tų pastangų ir darbo rezultatais nesame pilnai patenkinti. Ypač šlubuojame jaunimo paruošime Lietuvos laisvinimo darbui.

Aktyviai dalyvauju skautų veikloje. Mūsų pastangos šioje organizacijoje paruošiant jaunimą Lietuvos laisvinimo ir visuomeniniam darbui yra man pilnai žinomos. Nesuklysiu sakydama, kad panaši padėtis yra ir kitose organizacijose — ateitininkuose, Lietuvos Vyčiuose, LB jaunimo sekcijoje ir kit.

Skautuose (ypač, Los Angeles mieste!) matosi konkrečių pastangų jaunimo paruošime politiniam ir visuomeniniam darbui. Jaunuosiuose skautuose (paukštytėse ir vilkiukuose), be abejo, mūsų pastangos yra ribotos, nes jie per jauni (6 - 11 metų amžiaus) tą reikalą pasisavinti ar imtis kokių nors konkretesnių darbelių Lietuvos laisvinimo žygyje. Mes, skautai, to amžiaus jaunimą suburiame, įkvepiame jiems lietuviškos dvasios per visą savo veiklą bei laipsnių programas. Ir mažiukai įgyja patirties ganizacijos vadovavime. Skautams (11 - 17 metų amžiaus) ir vyresniems skautams (17 metų ir senesniems) Lietuvos laisvinimo darbas pilniau įkandamas. Mūsų organizacinėje veikloje šis jaunimas supažindinamas su Lietuvos istorija ir dabartine padėtimi krašte. Kolegijas ir universitetus lankantieji buriasi į akademikus skautus. Ne paslaptis, kad skautams priklausąs jaunimas ruošiamas tik skautų veiklai. Skautuose kitai lietuviškai veiklai teskiriamas nežymus dėmesys. Be didesnių pastangų būtų galima įtraukti bei įjungti skautus į Lietuvos laisvinimo ir kitą mūsų visuomeninį darbą.

Lietuvių Bendruomenė turėtų šioje srityje — jaunimo paruošime Lietuvos laisvinimo darbui — paruošti tinkamą planą ir imtis žygių jį įgyvendinti. Reikalas yra jau gerokai pavėluotas, bet, kaip kad žmonės sako, geriau vėliau, negu niekad.

Nors paukštytės ir vilkiukai yra dar labai trapūs sutvėrimai, bet ir jų veikloje būtų galima skirti daugiau dėmesio Lietuvos praeičiai ir dabarčiai. Mano nuomone, asmeniškų ryšių palaikymas su okupuotoje Lietuvoje gyvenančiomis giminėmis, ypač jaunimu, galėtų būti skatinamas. Vyresnieji skautai turėtų pilniau susipažinti bei būti supažindinti su pagrindinėmis mūsų organizacijomis ir jų siekiais. Sueigose būtų galima turėti paskaitėles bei diskusijas Lietuvos laisvinimo klausimais. Be abejo, turėtumėm surasti gerų paskaitininkų ir juos į savo sueigas kviesti. Reiktų paruošti skautams (ir kitoms organizacijoms) tam tikrą planelį Lietuvos laisvinimo darbui ir stengtis jį įgyvendinti. Čia skautai neturėtų vengti pašaliečių ekspertų talkos bei paramos. Reiktų periodiniai ir kritiškai pažiūrėti į tuos planelius ir jų vykdymą ir įnešti kasmet naujų papildymų. Vyresnės skautės ir Vyčiai galėtų tikrai pilniau įsijungti į Lietuvos laisvinimo darbą. Jie, kaip ir visas kitas mūsų jaunimas, stokoja šiuo klausimu ir žinių, ir praktikos. Jų akiratį būtų galima praplėsti paskaitomis, simpoziumais bei diskusijomis. Bręstančiam mūsų jaunimui, su viena ar kita išimtimi, trūksta intelektualinio bei gilesnio Lietuvos bylos bei lietuviško reikalo pažinimo bei supratimo.

Skautam akademikam (ir to amžiaus kitam jaunimui) reikštis Lietuvos laisvinimo darbe galimybės yra neribotos. Šis jaunimas, be abejo, turėtų praplėsti savo horizontus visais galimais būdais — privačiomis studijomis bei gilesnio pobūdžio paskaitomis ar simpoziumais. Šis jaunimas galėtų ieškoti būdų, kaip pasiekti pavergtuosius Lietuvoje modernios Vakarų kultūros pavyzdžiais, pristatyti savo lankomose kolegijose bei universitetuose Lietuvos bylą tinkamoje šviesoje, atitaisyti randamas klaidas mokslinėje ir viešojoje literatūroje (laikraščiuose, žurnaluo-

JŪRATĖ PAŽĖRAITĖ

AKTYVUS DALYVAVIMAS JAV-BIŲ POLITINĖJE IR VISUOMENINĖJE VEIKLOJE IR NAUDA LIETUVAI

LFB Los Angeles sambūrio suruoštame 1974 metų sausio mėnesio 26 ir 27 dienomis Los Angeles Hilton viešbutyje politinių studijų savaitgalyje vienas iš simpoziumų buvo skirtas temai — LIETUVIŲ AKTYVUS DALYVAVIMAS JAV-BIŲ POLITINIAME IR VISUOMENINIAME GYVENIME IR NAUDA LIETUVOS BYLOS REIKALUI. Čia duodami minėto simpoziumo pagrindinių dalyvių įvadiniai pareiškimai.

Simpoziume nagrinėti temos punktai ir pagrindiniai simpoziumo dalyviai

Simpoziumo laikas buvo ribotas (2 val.). Tai ir buvo pagrindinė priežastis, dėl kurios politinių studijų savaitgalio organizatoriai apkapojo ir pačią temą. Buvo nusistatyta ir su simpoziumo pagrindiniais dalyviais iš anksto susitarta teliesti tik šiuos temos punktus: 1. Lietuvių aktyvus dalyvavimas amerikiečių politinėje veikloje; 2. Lietuvių aktyvus dalyvavimas amerikiečių visuomeninėje veikloje; 3. Lietuviai amerikiečių aukštojo mokslo institucijose (kaip dėstytojai bei profesoriai); ir 4. Lietuvių mokslininkų ryšiai su amerikiečių ir kitų kraštų mokslininkais. Kiekvienu atveju pagrindinis klausimas buvo — *ko-*

---

se, knygose ir pan.), ruošti seminarus Lietuvos ir lietuvių klausimais ir aktyviai dalyvauti kitų grupių ruošiamuose parengimuose, kuriuose tik gali iškilti mūsų reikalas.

Ekspertų Lietuvos laisvinimo darbe perdaug neturime. Visos jaunimo organizacijos turėtų artimai bendradarbiauti ir tų ekspertų išmintimi bei patirtimi dalintis. Dirbdami kartu ir planingai, tikrai sulauktumėm apčiuopiamesnių rezultatų ruošiant jaunimą ir jį įjungiant į Lietuvos laisvinimo darbą.

kia galima iš to nauda Lietuvos bylos reikalui?

Simpoziumo pagrindiniai dalyviai buvo:

1. Dr. Jonas S. Žmuidzinas, fizikas - matematikas, Kalifornijos Technologijos Instituto *Jet Propulsion* laboratorijos vyr. mokslininkas (senior scientist), JAV-bių LB Tarybos narys ir Rezoliucijoms Remti Komiteto valdybos vicepirmininkas;

2. Dr. Feliksas Palubinskas, universiteto profesorius (State University — Long Beach, California), aktyviai dalyvaująs ateitininkų veikloje;

3. *Dr. Antanas Razma,* medicinos gydytojas, Lietuvių Fondo sumanytojas ir įgyvendintojas, JAV-bių LB Tarybos narys, aktyviai dalyvaująs savo vietovės medicinos gydytojų veikloje;

4. *Juozas Gaila,* chemikas, JAV-bių LB Krašto valdybos pirmininkas, užimąs atsakingą postą amerikiečių industrijoje.

RYŠIAI SU MOKSLININKAIS IR JŲ PANAUDOJIMAS MŪSŲ SIEKIAMS

DR. JONAS S. ŽMUIDZINAS

Priimu kaip aksiomą, kad mūsų pagrindiniai tikslai yra Lietuvos nepriklausomybės atstatymas, lietuvių tautos gyvybės išlaikymas bei stiprinimas ir Lietuvos lietuvių teisių gynimas. Tiems tikslams siekti turime įvairių priemonių. Mano įvado paskirtis yra pristatyti ir trumpai apžvelgti vieną iš tų priemonių, būtent, ryšių tarp lietuvių ir amerikiečių mokslininkų panaudojimą mūsų siekiams.

Iškyla trys klausimai:

1. Kokie tie ryšiai?
2. Kokios veiklos formos yra galimos ir naudingos?
3. Kas siektina?

Bandysiu atsakyti į šiuos klausimus vienur atskirai, kitur bendrai.

Pirma, ryšiai yra dvejopi: asmeniniai ir organizaciniai. Asmeniniai ryšiai dažniausiai liečia mokslą, rečiau būna socialiniai. Kadangi mokslas yra tarptautinis, mokslininkams ypatingai dažnai tenka susitikti su kitų tautų atstovais. Taip ir atsiranda lietuviams mokslininkams progų informuoti kitataučius apie padėtį Lietuvoje arba bendrai apie Lietuvos padėtį ir apie lietuvių siekimus. Kiek peržengdamas savo įvado temos ribas, pažymėsiu, kad man yra tekę Lietuvos rei-

kalais kalbėtis su amerikiečiais, ceiloniečiais, indais, izraelitais, japonais, kanadiečiais, kiniečiais, prancūzais, švedais, vengrais, vokiečiais ir kitais mokslininkais. Šiuose informacinio pobūdžio pokalbiuose svarbu kiek galima geriau įžvelgti paskiro svetimtaučio psichologiją ir pri-

DR. JONAS S. ŽMUIDZINAS

statyti logiškai *argumentuotą* savo nuomonę Lietuvos bylos reikalu. Kokia iš tų pokalbių nauda? — Sunku spręsti, kaip kad ir bendrai sunku yra įvertinti informacinės veiklos efektingumą.

Veiklos laukas yra daug platesnis, naudojant *organizacinius* ryšius tarp mokslininkų. Turiu mintyje lietuvių mokslininkų veiklą amerikiečių arba net tarptautinių mokslo organizacijų rėmuose. Paminėsiu kelis veiklos būdus.

Pirmas būdas — tai laiškų rašymas apžvalginiams mokslo žurnalams (*Science, Physics Today, Bulletin of Atomic Scientists* ir kit.), iškeliant, sakysim, žmogaus teisių pažeidimų atvejus pavergtoje Lietuvoje. Labai svarbu turėti *konkretų* atvejį, liečiantį kurį nors lietuvį mokslininką (pvz., Algis Statkevičius — patalpintas psichiatrinėje ligoninėje; Donatas Butkus — nubaustas už budizmo tyrinėjimus, ir pan. — ELTA). Iškeliant persekiojimus laiškuose, galima ir bendrai nušviesti sunkią Lietuvos padėtį.

Antras veiklos būdas — tai tiesioginis kreipimasis į JAV-bių mokslo institucijas, kaip *National Academy of Sciences*, sužinojus konkretų lietuvio mokslininko persekiojimo atvejį, prašant jų intervencijos. Šitoks spaudimas buvo išvystytas Sakharovo atveju. Amerikiečių mokslininkų spaudimas buvo labai atviras, tiesus ir trumpas: *jei verginsite Sakharovą, tai mes atsisakysime dalyvauti bendrose amerikiečių - sovietų mokslo programose.*

Trečias veiklos būdas sumaniai ir efektyviai naudojamas žydų. Gal būtų tik galima šį būdą kiek papildyti mums pageidaujama linkme. Žydai kelia triukš-

mą dėl savo tautiečių mokslininkų persekiojimų Sovietų Sąjungoje. Kodėl mes negalėtume į jų atsišaukimus reaguoti, jiems pritarti ir tuo pačiu iškelti savo tautiečių priespaudą, — ne tik mokslininkų, bet visų lietuvių? Kodėl negalėtumėm akcentuoti, kad žydų emigracijos varžymai yra tik dalis gilios ir skaudžios problemos, egzistuojančios rusų - komunistų imperijoje?

Lietuvių mokslininkų veikla žygyje dėl Lietuvos laisvės, naudojant ryšius su amerikiečiais mokslininkais, būtų žymiai svaresnė, gyvesnė ir planingesnė, jei lietuviai mokslininkai susiorganizuotų. Lietuviai gydytojai, inžinieriai - architektai ir kiti turi savo organizacijas, gi mokslininkai — ne. Tikiu, kad artimoje ateityje ši padėtis pasikeis teigiama linkme.

LIETUVIŲ PROFESORIŲ MISIJA AMERIKIEČIŲ UNIVERSITETUOSE

DR. FELIKSAS PALUBINSKAS

Vis didesniam ir didesniam lietuvių skaičiui pasirenkant profesijas JAV-bių ir kitų laisvojo pasaulio kraštų mokslo institucijose, kyla klausimas — *kokia gi nauda iš to Lietuvos bylos reikalui?*

Paminėsiu keletą galimybių, kurias lietuviai dėstytojai bei profesoriai amerikiečių ir kitų kraštų universitetuose galėtų puoselėti, keliant ir ginant lietuvių ir Lietuvos reikalus:

1. Asmeniškų ryšių palaikymas su įtakingais žmonėmis. Tai yra nepaprastai svarbu: žymiai lengviau kelti ir judinti lietuvių ir Lietuvos klausimą per asmenis, kurie vairuoja kraštų politinį, ekonominį, kultūrinį ir komunikacijos gyvenimą.

2. Žodžio "lietuvis" ar "lietuviai" kaip galima platesnis paskleidimas kitataučių tarpe ir jų su tuo žodžiu supažindinimas. Kol apie lietuvius pasaulis dar žinos, tol galės jų reikalais rūpintis bei reaguoti ir jiems padėti. Kai laisvasis pasaulis mus pamirš, mirs ir Lietuvos reikalas. Šį uždavinį gali atlikti tik laisvojo pasaulio lietuviai. Pavergėjai tėvynėje esantiems neleidžia savo tautos vardu kalbėti.

3. Lietuvą ir lietuvius liečiančios spaudos (knygų ir žurnalų) užsakymas mokslo bibliotekoms. Tai sudaro (ir sudarytų) galimybių studentams ir mokomajam personalui pilniau pažinti mūsų reikalus bei siekius. Antra, eilė amerikiečių galėtų tą literatūrą

panaudoti — rašydami mokslinius darbus.

4. Atitaisymas klaidingų žinių apie lietuvius ir Lietuvą spaudoje.

5. Lietuvą ir lietuvius liečiančių klausimų iškėlimas, ruošiant mokslinius darbus ar skaitant paskaitas studentams.

6. Siūlymas studentams darbų temų, kuriose būtų galima paliesti Lietuvos ar lietuvių klausimus.

7. Kolegoms profesoriams ir studentams šaltinių nurodymas, kurie tiktų jų rašomiems darbams ir kartu liestų Lietuvą ar lietuvius. Paminėtina, kad yra būtinas reikalas sudaryti temines bibliografijas. Antra, yra gyvas reikalas paruošti ir išleisti daugiau knygų svetimomis kalbomis lietuvių ir Lietuvos klausimais.

8. Lietuvių ir Lietuvos reikalų kėlimas mokslo institucijų spaudoje (studentų!). Progų tam yra labai daug!

9. Amerikiečių profesorių ir studentų tarpe yra šiuo metu didelio susidomėjimo kelionėmis į Sovietų Sąjungą. Reikia manyti, kad tas susidomėjimas minėtomis kelionėmis ateityje nė kiek nemažės. Tų asmenų neatkalbinėti nuo vykimo, o tik paminėti tai, į ką jie turėtų atkreipti dėmesį. Tegul tie asmenys patys pamato ir patiria tiesą — įspūdis bus žymiai stipresnis. Paminėsiu vieną pavyzdį. Vienas gana rausvas amerikietis nuvyko į mokslinę konferenciją Maskvoje. Jo ten patirti įspūdžiai sukėlė jame rimtų abejonių sovietų sistema. Iš Maskvos jis pasuko į savo gimtąjį kraštą — Lenkiją, kur daug jo jaunystės draugų užima pirmaujančius postus valstybės aparate. Ir ten jo pergyvenimai buvo neigiami, ir jis grįžo politiniai "išbalęs".

Grįžusius iš kelionių Sovietų Sąjungoje verta paklausinėti apie tai, ką jie ten matė ir kodėl vieno ar kito dalyko nematė. Toks priėjimo būdas gali labai paryškinti sugrįžusio įspūdžius.

Galbūt net verta organizuoti patiems studijines keliones į Sovietų Sąjungą. Vietoj praleidžiant daug laiko Maskvoje ir Leningrade, kaip kad reikia daryti dabar, būtų galima pervežti grupes per pavergtąsias respublikas ir autonomines sritis, parodant jų tautinius - kultūrinius lobynus ir iškeliant jų istorinę praeitį. Tokiu būdu ir Lietuva būtų dažniau pastebima.

Organizuojant tokias grupes ir jų ekskursijas, būtų lengviau klausti rūpimus klausimus bei paaiškinti ir interpretuoti kitiems tai, kas yra matoma ir sakoma. (Pavyzdžiui, kai vadovas, paklaustas apie butus, atsako, kad jie butais esą labai patenkinti, nes dideli ir turį net po 45 kvadratinius metrus grindų pločio, kuriame jie gyvena trys — jis, jo žmona, maža dukrytė ir

žmonos tėvai . Paaiškinimas: 400 kvadratinių pėdų gyvenamos vietos penkiems asmenims. Amerikeičiams tai padarytų slegiantį įspūdį).

Keliant Lietuvos klausimą svarbu neprarasti "objektyvumo aureolės, nes asmens, kuris, kaip kad amerikiečiai sakytų, turi "an ax to grind", niekas nenori klausyti, ar jo teigimus labai nuvertina. Taigi, neverta pulti komunizmo bendruose rėmuose, o geriau yra iškelti specifines jo neigiamybes. Neverta pulti komunizmo tiesioginiai ir vieną, o geriau sugretinant su kitomis šių dienų neigiamybėmis ir pasisakant prieš jas. Neverta menkinti Sovietų Sąjungos ekonominių laimėjimų, o geriau iškelti jų nežmoniškumą praktikoj. Verta iškelti ir akcentuoti skirtumą tarp Sovietų Sąjungos konstitucijos paragrafų ir kasdieninės jų praktikos: — pvz., asmens paniekinimą bei priespaudą ir tautų genocidą. Reiktų reikalauti sovietinės konstitucijos vykdymo!

Bendrai, reiktų Lietuvos klausimą kuo dažniau . kelti kategorijų rėmuose. Ryškinant vieną ar kitą sovietų padarytą Lietuvai skriaudą nesudaryti vaizdo, kad šis kraštas yra tik vienas izoliuotas atvejis. Savo tikslą pilniau atsieksime parodydami, kad sovietų imperialistiniame kolonializme be lietuvių kenčia ir kitos tautos ir jas išvardinkime: latviai, estai, baltgudžiai, ukrainiečiai, armėnai, Volgos vokiečiai, Kaukazo ir Uralo tautelės ir dešimtys kitų grupių. Šis priėjimo būdas praplatins Lietuvos klausimo perspektyvą ir, reikia manyti, suras naujų draugų viso šio klausimo kėlimui ir gynimui.

Sovietų padarytų Lietuvai skriaudų kėlimui ir gynimui ga-

Prof. Dr.
FELIKSAS PALUBINSKAS

lime panaudoti eilę būdų bei priemonių. Paminėsiu tik keletą:

1. Keldami kolonializmo klausimą Afrikoje (apie ką dabar yra labai populiaru kalbėti!), galime paminėti apie Lietuvos okupaciją ir ten esantį sovietų kolonializmą.

2. Kalbant apie kinų - sovietų sienų klausimus, yra puiki pro-

ga iškelti sovietų sienų klausimą vakaruose ir pietuose (paminint Lietuvos ir kitų kraštų okupaciją).

3. Kai kalba nukrypsta į autonomijos ir nutautinimo klausimus, yra gera proga užsiminti apie sovietų vykdomą priverstinį tautinių grupių maišymą ir net tautinių komunistų partijų infiltraciją rusais.

4. Diskutuojant apie koncentracijos stovyklas ir genocidą, sovietus galima prilyginti naciams (kurie lietuviams yra, taip pat, padarę baisių skriaudų, sunaikindami daug intelektualų ir net vieną ištisą tautinę mažumą — Lietuvos žydus).

5. Smerkiant cenzūrą ir ginant spaudos laisvę, yra gera proga iškelti sovietų spaudos priespaudą pavergtoje Lietuvoje, naudojant Solženycino ir lietuvių pavyzdžius.

6. Gvildenant politinės laisvės ir opozicijos galimybių klausimus, verta paminėti sovietinius pavyzdžius — opozicionierių ir kitamin čių gniuždymą beprotnamiuose; priėmimą į aukštąsias mokslo institucijas, remiantis ištikimybe partijai.

7. Liečiant susirinkimų ir išsireiškimo laisvės klausimą, paminėtinos Kauno demonstracijos ir jų pasekmės.

(Nukelta į 135 pusl.)

LIETUVOS BYLOS IŠNEŠIMAS Į LAISVOJO PASAULIO MASES

DR. ANTANAS RAZMA

Mūsų tremties misija yra labai aiški — tai lietuvybės išlaikymas ir visa mūsų galima talka pavergtiesiems lietuviams nusikratyti rusiškos - komunistinės vergijos. Laisvajame pasaulyje gyveną lietuviai yra pajėgūs ir turėtų tą jiems tautos uždėtą ir patikėtą misiją atlikti.

Mūsų pačių ir pavergto krašto laimei, išeiviją iki aukšto laipsnio sudaro mokyti ir kūrybingi lietuviai, sugebėję laisvajame pasaulyje ekonomiškai pajėgiai įsikurti ir išauginti patriotiško nusiteikimo jaunąją generaciją. Visos trys tremties kartos — senoji, vidurinė ir jaunoji — jau eilę metų pavieniai ir organizuotai beldžiasi į laisvojo pasaulio sąžinę, kviesdamos ir kartu ragindamos laisvąjį pasaulį padėti Lie-

tuvai nusikratyti vergijos ir atgauti pilną laisvę ir nepriklausomybę. Be abejo, mes kovojame ne tik dėl Lietuvos, bet ir visų kitų pavergtų kraštų laisvės.

Mūsų tremties misija nėra sudėtinga, bet milžiniškos apimties. Šiam žygiui reikia visų mūsų darbo rankų ir protų. Nė vienas laisvojo pasaulio lietuvis — senas ar jaunas — negali trauktis iš kovos lauko dėl Lietuvos laisvės ir jos gerovės. Nemažai išeivių bando dažnai teisintis dėl savo neprisidėjimo prie mums visiems skirtos misijos; — tai nesanti jo sritis, jis nesąs politikas ar visuomenininkas ir pan. Ne paslaptis, mūsų tarpe yra ir tokių, kurie pasineria savo profesijose ir pasitenkina tik vieno ar kito dolerio numetimu lietuviškai veiklai ir mūsų visos misijos finansavimui. Anot jų, jie sąžiningai dirbą savo profesijose, skrupulingai moką valstybinius mokesčius, skirią daug dėmesio šeimoms, prižiūrį savo sveikatą. Ne vienas iš jų klausia: *ko dar iš mūsų norite?* Jokio pateisinimo tokiam galvojimui ir tokiam lėkštam atsinešimui į mūsų misiją! Tik egoistas, savanaudis, siaurų pažiūrų lietuvis gali užmerkti akis ir nesijungti į visiems mums skirtą ir patikėtą misiją, o tik rūpintis sau turtų krovimu! Toks asmuo nė neturėtų savęs laikyti lietuviu! Jis tikrai nevertai naudojasi Vakarų laisva civilizacija, jos laimėjimais.

Kenčianti Lietuva įpareigoja kiekvieną lietuvį laisvajame pasaulyje — nežiūrint amžiaus, išsilavinimo ir profesijos — būti visuomenininkais, laisvės pavergtam kraštui šaukliais. Visi be išimties turime jungtis į Lietuvos laisvinimo darbą, panaudodami turimas pozicijas bei įtaką amerikiečių (ir kitų kraštų piliečių) tarpe ir nepagailėdami nei pastangų, nei laiko, nei darbo, nei pinigo. Būtinybė įtraukti į šį žygį jau tremtyje baigusį aukštąjį mokslą jaunimą!

Kokios gi yra praktiškos galimybės padėti pavergtai Lietuvai nusikratyti jai užmesto jungo ir atgauti laisvę ir nepriklausomybę? Jų yra tikrai daug ir visų jų panaudojimo laukia kenčianti tauta!

Laisvinimo darbo pilnas finansavimas. Nestinga mums laisvinimo darbe nei gerų planų, nei pajėgių darbuotojų. Didesni užsimojimai bei žygiai neįgyvendinami centais, o reikia apčiuopiamų sumų. Jei kuris iš mūsų (tokių yra labai daug!) dėl vienos ar kitos priežasties negalime skirti laiko mūsų visuomeninei veiklai, tai tuo atveju turime "išsipirkti" pinigais, skirdami kasmet lietuvybės išlaikymui ir Lietuvos laisvinimo darbui šimtines ar net tūkstantines. Tūkstančiai išeivijos yra baigę aukštąjį mokslą, turi gerus darbus ir yra ekonomiškai puikiai įsikūrę. Kur jie? Jei visi jie įsijungtų į lietuviškų

darbų finansavimą, visas lietuviškas gyvenimas pajudėtų nepaprasta sparta ir tuo pačiu mūsų įtaka gyvenamuose kraštuose padidėtų. Mums pavyzdžiu turėtų būti žydai! Jie nepaprastai sumaniai ir planingai nukreipia savo kūrybines, ekonomines ir organizacines jėgas į amerikiečius (ypač, politinio ir ekonominio gyvenimo vairuotojus), ir JAV-bių vyriausybė išeina be jokių rezervų ginti Izraelio valstybės teisių.

Lietuvos bylos išnešimas į laisvojo pasaulio mases. Labai nedaug skiriame dėmesio laisvojo pasaulio opinijos formavimui Lietuvos bylos klausimu palankia prasme. Be abejo, reikia tam organizacijos. Tikiu, kad veiksniai pajudės šiame darbe pilna sparta. Visi mes turėtumėm tapti to didžiulio informacijos biuro nariais — jungtis darbu ir prisidėti pinigine parama. Reikia pakankamai ir tinkamų bei svarių leidinių lietuvių ir Lietuvos klausimais laisvojo pasaulio kraštų mokslo institucijų ir viešosioms bibliotekoms. Mases turime siekti per spaudą, televiziją ir radiją. Ar mes išnaudojame kun. Kazimiero Pugevičiaus sugebėjimus ir profesionalumą šioje srityje? Turime ir eilę kitų ekspertų. Gyvename ekspertų amžiuje ir atiduokime šį darbą ekspertams.

Pilnai ir nuoširdžiai visi jungdamiesi į lietuvybės išlaikymą ir kovą dėl Lietuvos laisvės, pateisinsime savo pasitraukimą iš tėvynės ir įnešime didelį indėlį į laisvojo pasaulio sąžinės pabudinimą pavergtųjų reikalui.

KITATAUČIŲ ĮJUNGIMAS Į LIETUVOS LAISVĖS ŽYGĮ

JUOZAS GAILA

Visi tie, kurie dar judame lietuviškoje veikloje, sutinkame, kad yra nepaprastai svarbu turėti gerų ryšių bei kontaktų įtakingų amerikiečių tarpe. Tie ryšiai ir kontaktai neatsiranda spontaniškai: jų užmezgimas ir palaikymas pareikalauja daug pastangų, laiko ir, žinoma, pinigo. Lietuviškas darbas tiek mus išsemia, kad dažnai ir jėgų ir laiko trūksta minėtam reikalui; o tam turėtumėm skirti daug pastangų.

Iniciatyvos šiame užsimojime turėtų imtis mūsų veiksniai. Deja, jų pastangos čia iki šiol buvo nepaprastai ribotos, ir rezultatų kaip ir nesimato. Lietuvių Bendruomenė Lietuvos laisvinimo darbe žengia pirmuosius

žingsnius. Planų ir pastangų bei jų realizavimo būta praeityje; planų šioje srityje turime ir dabar. Rezultatų yra, bet toli gražu negalime būti jais patenkinti. Gerą pradžią yra padaręs Rezoliucijoms Remti Komitetas, įtraukdamas į savo žygį šimtus pačių įtakingųjų JAV-bių politinio bei visuomeninio gyvenimo vairuotojų. Šio vieneto vadovybė galėtų perduoti savo patirtį veiksniams ir kitoms grupėms.

Pradėkime kiekvienas nuo savęs. Nebūtų jau taip sunku aktyviau dalyvauti bent vienoje amerikiečių politinio bei visuomeninio pobūdžio organizacijoje. Tai vienas iš būdų užmegzti ir palaikyti ryšius su įtakingesniais amerikiečiais. Be didesnių pastangų galime beveik kiekvienas iš mūsų palaikyti artimus ryšius su savo kongresmanu ir su savo steito abiem senatoriais JAV-bių Senate. Kodėl negalėtume palaikyti ryšių su savo steito legislatūros nariais (legislatūros žemųjų rūmų nariu ir aukštųjų rūmų — senato — nariu)? O kaip su apskričių (counties) ir miestų tarybų nariais? Galimi ryšiai ir su gubernatoriais bei miestų burmistrais. Tai būtų politinio gyvenimo vairuotojai. Turime šimtus lietuvių dėstytojų bei profesorių amerikiečių aukštojo mokslo institucijose. Kodėl jie negalėtų turėti artimesnių bei tampresnių ryšių su savo universitetų prezidentais ar fakultetų dekanais ir juos išnaudoti Lietuvos bylos reikalui? Kiekvienoje vietovėje yra palankių pavergtiesiems laikraštininkų ir radijo bei televizijos komentatorių. Su jais galima sueiti į artimesnį kontaktą ir juos laimėti saviems reikalams.

Išeivijos vyresniajai kartai gal tai yra kiek sunkiau atsiekti. Tai neturėtų būti jokia problema viduriniajai ir jaunajai kartoms. Vidurinės ir jaunosios kartos atstovai turėtų sau kalte įsikalti į galvas, kad tai visų mūsų pareiga ir darbas. Kitataučių įtraukimui į Lietuvos laisvės žygį "pateptųjų" nėra. Žinoma, direktyvų mums visiems reikia. Jų turėtų ateiti iš veiksnių ir per spaudą. Vidurinės kartos atstovus reikia tik kiek pastūmėti ta linkme, ir didelė jų dalis padarys daug. Kiek vargo yra su jaunosios kartos atstovais. Pas juos norų yra daug, jie tik nežino, kaip vieno ar kito darbo imtis. Pagrindinių organizacijų (ateitininkų, skautų ir kit.) vadovybės gali daug padėti, suruošdamos politinius seminarus, skirdamos tam daugiau dėmesio stovyklų programose ar net suorganizuodamos specialius kursus (vadų kursuose ar vasaros stovyklose). Ne vienas iš jūsų galite klausti — *o kaip su Lietuvių Bendruomene?!* Tam tikrų planų turime, jų turėsime dar daugiau. Be abejo, bandysime juos realizuoti.

Gražios iniciatyvos Kalifornijoje ir kitur parodo LFB sąjū-

(Nukelta į 135 pusl.)

DARBAI IR ĮVYKIAI

LAISVŲJŲ IR PAVERGTŲJŲ LIETUVIŲ DARBŲ IR ŽYGIŲ APŽVALGA

PAVERGTOJE LIETUVOJE

- Bolševikų vykdomas Lietuvos niekinimas
- Okupanto pastangos pažeminti Lietuvos menininkus

VEIKSNIUOSE IR VEIKLOJE

- Kas svarbiau: paskelbti rezoliucijas ar rūpintis jų įvykdymu?
- Be magikos ir varpų
- Keistas kultūrininkų atrinkimas atžymėjimui

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ GRETOSE

- Išeinantieji ir ateinantieji Bičiuliai

BOLŠEVIKŲ VYKDOMAS LIETUVOS NIEKINIMAS

Niekinimo pastangos

Sovietų Sąjungos bolševizmas, rusų ekspansijos įrankis, neslepia pavergtų tautų rusinimo pastangų. Gyventojų maišymas ir priverstinas rusų kalbos mokymas yra gana sėkmingos fizinės priemonės. Joms daug padeda pasalus psichologinis spaudimas. Nors tautoms savitumu žaisti yra leidžiama, tačiau tautinės savybės yra verčiamos muziejiniais eksponatais, skirtais ne gyvenimui, bet konservacijai, kad iš jų nesusidarytų imperijai pavojaus. Balzamuota tauta, uždaryta stiklinėje spintoje, reiškia ne daugiau, kaip žemėmis užkasta tauta.

Paviršutiniai visai nekaltai atrodąs suniekinimas taip pat naudojamas šiame tautų virškinimo procese. Rusas skaitlingas, stiprus, pažangus, viskuo mažutėlius toli pralenkęs, bet nusižeminantiems leidžiąs artyn prieiti. Nekelkite galvų, prisipažinkite esą beverčiai, tad galėsite vergauti . . . Tautų niekinimo pavyzdžių apstu praeity, jų nestinga ir šiandien.

1970 metais okupuotoje Lietuvoje mirė Juozas Mikuckis, viena iš primityviškiausių asmenybių, užgožta pataikavimo, bailumo ir egoizmo. Buvęs savanoris, Kauno miesto komendantas, Kauno aps. policijos vadas ir net pakenčiamas poetas, prieš mirtį gyręsis, kad bolševizmui šnipinėti ryžosi jau 1940 metais. Būdamas skurdžiaus dvasios, dėl įtartos žmogžudystės anksti išėjo pensijon bičių auginti. Po II pasaulinio karo atsirado JAV-se, Baltimorėje dėl geresnės materialinės padėties susinešė su mūsų vyresnės išeivijos raudonaisiais, pagaliau apie 1964 metus grįžo į pavergėjo glėbį.

Neseniai okupuotos Lietuvos spauda pranešė apie jo paliktus atsiminimus, kurie būsią greitai išleisti. O *"Gimtasis kraštas"* (1974.II.7) paskelbė ištraukėlę. Ten randame ir šiuos Mikuckio samprotavimus apie Nepriklausomą Lietuvą: "Štai vieną jos gabalą atplėšusi ponų Lenkija, kitą — virškina Hitlerio Vokietija. Tai, kas likę, seniai išdalyta tarp belgų, prancūzų ir kitokių koncesionierių. Lieka blizgučiai, vėliavos, paradai, ir šiltos, gerai apmokamos kėdės, ir didžiulė klero įtaka. Ir — Lietuvai — vienos labiausiai Europoje atsilikusių valstybių likimas".

Kadangi Mikuckis mirė prieš ketverius metus, būtų galima net suabejoti, ar šie žodžiai jo pačio ar redaktorių. Bet šitai nėra svarbu, — samprotavimai turėjo tilpti partijos rėmuose, kitaip apie atsiminimų paskelbimą nebūtų kalbos. Pagaliau nesvarbu, ką jis parašė, užsimename tik todėl, kad Lietuvos (tuo pačiu ir lietuvių tautos) žeminimas nesiliauja, kad ši istorijėlė rišis su toli-

mesniais svarstymais. Kurie matė Lietuvos okupaciją 1940 metais, žino rusų ir jų valstybės "pranašumą". Žino ir šiandieniniai Lietuvos valdovai, skaudžiai išgyvendami. Užtenka paskaityti vakariečių korespondentų pranešimus iš kelionių po SSSR, ir akių užmerkti nebus galima. Lyg sutartinai rašoma, kad, iš Rusijos į Pabaltiją atvažiavus, atsiveria skirtingas pasaulis, kuriame žmonės kitaip atrodo, gražiau elgiasi, elegantiškiau dėvi. Šiuos faktus žino ir sovietinės galvos bei pavergtos Lietuvos gyventojai, matą okupantą savo žemėje, matą jį Rusijoje, nes ne vienam tenka Maskvon pavažiuoti. O asmeninis palyginimas yra labai svarbus nuomonei susidaryti.

Melas į akis nėra sėkmingas. Nepriklausomos Lietuvos jau daug kas nepamena, ją teršti yra lengviau, tačiau gyvam žmogui įrodyti, kad jis jau nekvėpuoja, nesiseka. Gal būtų naudingiau okupantą praaugusį žmogų sulyginti su rusu, vietoje jį nuolatos žeminus? Kai galvos esąs to pačio charakterio ir tų pačių savybių, nustos pagrindo didžiuotis. Atrodo, kad šiuo keliu einama. Tas matosi ir okupuotos Lietuvos literatūroje.

Nuo caro iki dabar

Charakteris glaudžiai rišasi su lemtimi, ir galima spėti, kad Rusijos likimas yra jos žmonių vaisius. Rusas yra nekomplikuotas, jo psichologija lengvai perprantama. Tarp gerų ir blogų savybių (jų yra visose tautose) negali pasislėpti jo pasyvumo ir lengvapėdiškumo bruožai. Stipresniam ar rėksmingesniam jis nusilenkia, atspariai neša vargą, daug nesiekia, su kliūtimis nekovoja. Dažnai atsisako savo planų — kam plėšytis, jei gyvybę galima palaikyti ir be didelių pastangų . . .

Čia nekalbame apie ruso emocijas, jo kartkartinį geraširdiškumą ir žiaurumą. Nekalbame ir apie aukštuosius rusų sluoksnius, miestuose išaugusius. Valdžia, mokslas, civilizacija ir didmiestis visų tautų žmones pakeičia ir suvienodina, — išstumtų pirmykščių bruožų vietoje įspraudžiami mechanizacijos elementai, visur bendri.

Rusas kaimietis, caro laikų baudžiauninkas ir šiandieninis kolūkietis, savo charakterį išlaikė. Tuo įsitikinti galima, skaitant Gogolį, Tolstojų, Dostojevskį ir šiandien pasirodančius rusų prozos veikalus. Tiesa, anksčiau vargęs su neprišertu arkliuku, šiandien jis kankinasi su menkai prižiūrimu traktorium; prieš šimtmetį lankstęsis menkiausiam valdininkėliui, dabar pataikauja partijai. Bet namuose — jis grynas Rusijos kaimietis. Mėnesiais taupys kapeikas vaikui batus nupirkti, o sutikęs bičiulį, jas praleis degtinei ir dar įsiskolins. Blaivus alps iš meilės šeimai, išsigėręs ją apstumdys. Kai nemato viršininkai, tinginiaus ir be sąžinės graužimo po skvernu slėps jam nepriklausomą daiktelį. Rusų klasikinės ir dabartinės literatūros kaimietis — nuostabiai vienodas!

Lietuvis yra skirtingas. Jis turi gerą ir blogą užsispyrimą, gerą ir blogą atkaklumą, nors naujenybėms, atsargiai su jomis susipažinęs ir gerokai uždelsęs, pasiduoda. Todėl, kaip rašo Europos ar JAV korespondentai, jis yra vakarietis žmogus. Lie-

tuvis netingėdamas vykdo savo susidarytus planus, todėl pavergtoje Lietuvoje tuojau galima pastebėti tvarką, nors smulkmeniškumas mums trukdo plačiau žvalgytis ir lėtina pažangą, kurios vis dėlto jis noriai siekia. Kai Rusijoje, kur kolūkių sistema buvo seniai įsigyvenusi, po karo siautė badas, Lietuvoje darbštumo dėka (nors kolektyvizacija kuriam laikui visai sugriovė ankstyvesnį žemės ūkio našumą) duonos užteko sau, iš SSSR atklydusiems medaliuotiems karo herojams ir Prūsijos vokiečiams, kąsnio ieškantiems.

Bet, štai, kai kurie okupuotos Lietuvos rašytojų darbai, šviežiai atspausti, nepaprastai stebina. Kai piešiamas miesto gyvenimas, galima visko rasti, kaip visur ir visada miestuose buvo. Tačiau kaimo vaizdai gąsdina, — tarsi juose matytume ne lietuvį, bet rusą.

Girėnai

Iliustracijai paimkime Vytauto Rimkevičiaus 1971 metais pasirodžiusį pasakojimų rinkinį *"Girėnus"*. Čia autorius sakosi kalbąs apie savo gimtą kaimą ir jam pašvenčia 20 novelinių vaizdų, nors pabrėžtinai įspėja, kad veikėjai neturi jokio ryšio su tikraisiais žmonėmis. Ir štai kokius matome paveikslėlius (Vytautas Rimkevičius, *"Girėnai"*, Vilnius, 1971, Vagos leidykla):

"Brigadininkui buvo aišku, ką veikia vyrai, tiktai jis dairėsi, kur jie veikia. Prie Dagio sodybos, eglaičių gyvatvorėje blykstelėjo cigaretė. Tenai. Jis paliko Blindą, kuris baigė išsėti savo sterblę, ir patraukė link gyvatvorės. Tenai, patogiai įsitaisę, ant samanos gulėjo traktorininkas Dagys ir Zelniukas. Mėnesienoje blizgėjo butelio šonas". (Pusl. 6)

"—Einam pas mane, — kvietė Kančauskas. — Pakortuosim, paūturiuosim. Mano žmona, juk žinote — cidabro varpelis, o ne žmona.

— Einam! — tuojau sutiko Mingaila. — Einam pakortuot aviną.

Mingaila gimė su kortomis rankose. Einikis ir Šnitkus taip pat sutiko." (Pusl. 29)

"Kitas, pats tykiausias, tik pamatęs kortas, pasiunta ir pasirodo turįs tokią gerklę, kaip pavasarį girios ožys. Kito rankos taip dreba kad kortų nenulaiko . . ." (Pusl. 31).

"Ant vieno vežimo, į kurį buvo pakinkyti arkliai, sėdėjo trys vyrai ir kvatojosi. Einikio nesimatė. Lyg ir nekortuojama. Kortuojama, kaipgi! Kai priėjo, pamatė ant dugninės gulinčias kortas. Kažkur kniaukė.

— Kur Einikis? — paklausė ji. Vyrai dar stipriau nusikvatojo, ir ji pamatė savąjį, palindusį po vežimu". (Pusl. 41).

"— Aš esu nužiūrėjęs, Petruk, čia šalia yra sukrauta gal dvidešimt metrų. O jeigu mudu žyb-žybt ir kokią porą nurenkam nuo viršaus. Ar patrauks?

— Galima, — atsakė Petras. — Už vogtus — po du rublius. Rizikuoju ir aš". (Pusl. 109).

"— Prašau! — mostelėjo kalvis slenksčio pusėn. Ant varstoto tarp replių, dildžių, varžtų, kūjų ant laikraščio stovėjo butelis, gulėjo duonos gabalas ir lašinių šmotas. Vaikinas nusivedė eržilą, kuris vis žengė lyg nesava koja. Kalvis prisipylė stiklelį: — Sveiki, vyrai!" (Pusl. 120).

"—Gal vyno išgertum, turiu užpernykščio, — pasakė ji.

— Išgerčiau, kodėl neišgerčiau.

Jinai atnešė iš klėties vyno, du stiklelius, sūrio. Pati nugėrė vištos gurkšnį". (Pusl. 131-132).

"Trys draugai sustojo po kaštonu ir atkimšo butelį. Gėrė iš eilės, užvertę galvas, žiūrėdami į žalius kaštonus". (Pusl. 147).

"Užsakė ir jam šimtą gramų. Šnitkus susigraudino. Į alaus stiklinę nukrito ašara.

— Našlaitis likau dabar aš. Mirė mamytė, žmonelė ligoninėje. Vienas kaip akmuo prie kelio . . .

— Tegul brolis perka grabą! — neatleido Linkus. — Nesileisk šitaip.

— Tegul, — sutiko Šnitkus. — Gal tu ir teisybę kalbi. Aš mamytei paminklą pastatysiu, granitinį. Tegul brolis. Ir taip jis mane uja kiekvieną dieną. Išgerkim už mano mamytę.

Jie išgėrė. Kadangi restorane jiems daugiau nedavė, nuėjo prie turgaus pas pažįstamą. Ten susirinko daugiau tokių — visi užjautė Šnitkų, kuris susigraudinęs bučiavosi ir verkė. Ir visi gėrė už jo mamytės atminimą" (Pusl. 160).

Panašių citatų galime rasti po kelias visose Rimkevičiaus novelėse. Ir kyla siaubas: kolūkio lietuvis sutingo, apsileido, nei paprastą nei šventą dieną neišsiverčia be degtinės (net moterys ją mėgsta), vyrai darbo metu griebiasi kortų, kiekvienas čiumpa, vaginėja, kas jam nepriklauso, dvasinė kultūra, jei nors kiek jos yra likę, apmaukšlinta vargšo ruso baudžiauninkėlio vergiškais skarmalais . . .

Trys gamilybės

Gyvenimo aplinka žmogų veikia, jo vertybes naikindama arba grūdindama. Kiekviena liga, net trumpa, palieka žymių. Tačiau molio ir granito formas pakeisti reikia skirtingų pastangų. Visi šie "Girėnuose" randami, lietuviui prisegti, bruožai yra, žinoma, rusų užnešti, bet kaita tokia didelė ir staigi! Mūsų tauta pamėgdžiojimams nebuvo linkusi, todėl ir tradicijas išlaikė. Ji ypač nesekė ruso. (Kalbama apie tautinę visumą, ne apie atskirus žmones). Iš jo lengvai pasišaipydavo, jo savybių bodėjosi, jų vengdavo, ir staiga toks nelauktas sekimas . . .

Čia tuojau prisimename visas vakariečių žurnalistų pastabas apie okupuotą Lietuvą ir nustembame jų prieštaravimais Rimkevičiaus nupieštam žmogui. Bet tie keliautojai matė vien miestus, tad gal kaimas kitoks . . .

Ar šis didžiulis skirtumas yra galimas?

Lietuvos kaimo žmogus, net didesnių mokslų nelietęs, pasižymi logiška nuojauta, santūrumu. Caristinės Rusijos izoliuotas nuo pasaulio, nepasimetė, išlaikydamas tvarkingumą, dorą, darbštumą. Be to, mūsų miestai yra nedideli, jie pripildyti daugiausia iš kaimo atkilusiais, ir, kaip informuoja dabartinė spauda, vasaros laiku vėl kiekvienas skuba į paežerius ar miškus. Tad griežtos ribos negalima tikėtis, ir Rimkevičiaus sudarytas vaizdas bus iškreiptas.

Lietuviui rašytojui, sukaustytam partijos reikalavimų, yra sunku likti savitu stilium ir charakteriais. Skirtingi keliai (net veikėjų psichologijoje) nuo ruso kūrėjo šviesios ateities nežada. Jei Rimkevičius beatodairiniai į priekį veržiasi, jis galėjo ryžtis kopijuoti dabartinių Rusijos

prozaikų tipus. Ką užtinkame "Girėnuose", tą rasime kiekviename bolševikinio rusų rašytojo darbe, liečiančiame kolūkius. Tuo atveju Rimkevičių tektų laikyti žmogum be nugarkaulio.

Gal visai priešingai: autorius, nepakęsdamas mūsų žmones veikiančios žalingos įtakos, tyčiomis ryškina blogus ženklus, kad nedelsdamas skaitytojas jais pasišlykštėtų ir stengtųsi šių ligų išvengti. Tada Rimkevičius yra doras vyras.

Bet tautų niekinimo taktika, pačioje pradžioje minėta, J. Mikuckiui įsakyta, negali būti lengvai nuneigta. Lietuvoje ji iššaukė visais kirtingas pasėkmes — didžiavimąsi prieš okupantą. Todėl ar nebandoma ją keisti priverstinės tapatybės metodu? Apsižvalgykime: galvojame kaip rusai, elgiamės kaip rusai, tad kodėl mums bėgti patiems nuo savęs ir nelikti rusais? Bergždžiai priešindamiesi, iš savo odos neišsinersime. Jei taip Rimkevičius tyčiomis...

Rusų ekspansijos atkaklumas per paskutinius du su viršum šimtmečius ir bolševikinės klastos pinklės stengiasi gromuluoti tautas visomis priemonėmis. Lietuvių geriausia atspirtis — vidiniais bruožais galimai greičiau tolti nuo okupanto.

Simas Prancinkus

OKUPANTO PASTANGOS PAŽEMINTI LIETUVOS MENININKUS

Putino romane "Sukilėliai" sukilimo vadas Sierakauskas už klausia kunigą Mackevičių:

"Ar tau teko, brolyti, patirti didelį, skaudų pažeminimą, tokį pažeminimą, prieš kurį būtų maištavusi visa tavo žmogiškoji prigimtis, nuo kurio tau širdis krauju ir tulžim pasrūtų, o tačiau jaustumeis bejėgis ištarti bent vieną protesto žodį, parodyti kad ir mažiausią nepasitenkinimo gestą?" Ir toliau priduria: "... aš tokioj būsenoj išgyvenau kelerius metus".

Lietuvių tauta tokį skaudų pažeminimą kenčia ne kelerius, bet jau virš trisdešimt metų. Savarankiški ūkininkai paversti valstybinių dvarų tarnais; mokslininkams, išskyrus lituanistus, nebeleidžiama lietuvių kalba savo veikalų spausdinti; menininkai prievartaujami pasidaryti komunizmo "statybos" ir okupacinio režimo talkininkais.

Kultūrinio bendradarbiavimo priedanga okupuotos Lietuvos menininkus okupantas laikas nuo laiko grupėmis atgabena pas užsienio lietuvius, kad išstatytų juos naujam pažeminimui. Nepriklausomybės laikais, pav., solistų grupės, išvykę gastrolių į užsienį, dainuodavo geriausiose salėse, susilaukdami garsių kritikų įvertinimo, visuomenės dėmesio ir užsienio lietuvių pasididžiavimo. Dabar gi okupantas pirmaeilius dainininkus, talentingus instrumentalistus ir teatralus grupelėmis atgabena į užsienį, politrukai už virvelių prisirišę pavedžioja po

KAS SVARBIAU: PASKELBTI REZOLIUCIJAS AR RŪPINTIS JŲ ĮVYKDYMU?

Buvo laikai, kai dėl rezoliucijų konferencijose, seimuose, kongresuose ar suvažiavimuose būdavo karštai ir ilgai diskutuojama, kartais dėl vienos frazės ar net žodžio. Dabar gi dažnai rezoliucijas jau po įvykio pavedama surašyti prezidiumui, valdybai ar šiaip darbštesniam asmeniui, nes apie jų vykdymą jau nebegalvojama. Ypatingai lengva rezoliucijas surašyti tokioms organizacijoms, kurios "išvalytos" nuo bet kokios opozicijos. Viskas ten praeina gražiai ir vieningai: išklausoma garbingų žmonių sveikinimų, išskaičiuojami visi tos organizacijos laimėjimai (pradedant, sakysime, nuo 1940 m.), narsiai pamosikuojama kardais prieš Lietuvos okupantą ir dar narsiau prieš kritiškai nusiteikusią tos organizacijos atžvilgiu išeivijos dalį, pasismilkoma sau patiems ir išsiskirstoma metiniam snauduliui. Apie praėjusių metų rezoliucijas ir jų vykdymą niekas neinformuoja ir niekas neklausia. Rezoliucijos surašomos, pasinaudojant buvusių rezoliucijų pavyzdžiais.

Tokias rezoliucijas kepa organizacijos, kurios vandens paviršiuje laikosi tik tradicijos pliūdžių pagelba, nes išvidinė laivą varančioji energija yra išsekusi.

Gyvose organizacijose rezoliucijos svarstomos, dėl jų priėmimo diskutuojama, o kai priimamos, tampa pagrindiniu vykdomųjų organų veiklos orientyru.

---

didmiesčius ir paskui leidžia pasirodyti čikagiškės "Mildos" lygio salėse ir susilaukti "Vilnies", "Laisvės" ar "Vienybės" "kritikų" įvertinimo. Asmenišką atvykusiųjų laisvę politrukai varžo iki to, kad neleidžia pas artimiausius gimines apsigyventi ar net pernakvoti. Tokio paniekinimo žmogus nėra patyręs nuo civilizacijos pradžios.

Daugeliui čia atvežtų lietuvių menininkų dėl to skaudaus pažeminimo "širdis krauju ir tulžim pasrūva", tačiau jie yra bajėgiai pareikšti protestą. Protestą reikšti yra laisvųjų lietuvių pareiga. Bėgiodami po okupanto organizuojamus koncertus, reiškiame ne protestą, bet okupanto užmačioms pritarimą.

Dr. R. Petrošius

Nutarimai Toronte

Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto seimas, posėdžiavęs Toronte, Kanadoje, 1973 gruodžio 1 - 2 d. d., klausimus svarstė, nuomones diskutavo, visą eilę pasiūlytų rezoliucijų modifikavo. Svarstymų išvadas nebevadino rezoliucijomis, o nutarimais.

Be įvairių "prašymų", "skatinimų", padėkų ir sveikinimų — vengtinos,

bet gal ir neišvengiamos biurokratijos apraiškų organizaciniame gyvenime — nutarimuose užtinkama ir viltingų prošvaisčių. Viena iš pagrindinių — kad VLIK-as praregėjo save kaip pagrindinę vadovaujančią instituciją, kuriai "tenka pareiga burti visas mūsų jėgas, telkti išteklius, kad jų užtektų ilgai kovai". Tas nutarimas išplaukė iš reikalo "mūsų išeivijai turėti vieningas orientacines gaires, o visiems Lietuvos laisvinimo veiksniams ir veikėjams — vieningą veiklos programą ir vieningą Lietuvos laisvinimo darbų vykdymą bei finansavimą".

Šiuose nutarimuose ryškiai atspindi seimo metu pakartotinai kelta mintis išsivaduoti iš finansinės priklausomybės Amerikos Lietuvių Tarybai, kurios ambicijos ir racionalumo stoka, derinant lietuviškų uždavinių vykdymą, yra atvirkščiai proporcinga jos pajėgumui.

Registruotini dar trys seime padaryti pozityvūs nutarimai:

a. "Lietuvos gyvenimo sekimas ir objektyvus jo vertinimas yra vienas iš svarbesnių Vliko valdybos uždavinių laisvinimo kovos bare";

b. "Svarstyti įvairius būdus ir rengtis Lietuvos bylos iškėlimui tarptautinėse organizacijose". (Tai turėjo jau seniai būti daroma).

c. "Prašyti Vatikaną, kad būtų periodiškai skelbiamos maldos dienos už komunizmo persekiojamus krikščionis".

Tačiau vienas iš svarbiausių nutarimų liko neįtrauktas į oficialiai paskelbtų nutarimų sąrašą. Tai sudarymas komisijos VLIK-o statutui pritaikyti prie pasikeitusių sąlygų. Viešа paslaptis, kad VLIK-e esama pajėgiančių daug kalbėti, tik labai ribotas skaičius pajėgiančių dirbti. Ir padėtis nepasitaisys, kol nebus sudarytos sąlygos pajėgiantiems dirbti VLIK-e produktyviai reikštis.

Jei šie nutarimai nepaliks negyvomis raidėmis ir apie pastangas juos įgyvendinti ir apie pasiektus rezultatus VLIK-o valdyba sekančiame seime turės ką pranešti, posėdžiai Toronte nebus veltui praleistas laikas.

Rezoliucijos Chicagoje

Amerikos Lietuvių Tarybos metiniame suvažiavime 1973 lapkričio 17 - 18 d. d. Chicagoje, kaip ir kitais metais vykusiuose suvažiavimuose, atlikti darbai kritiškai nebuvo vertinami, ateities veiklos planai nebuvo diskutuojami. Nutarimuose, jei tokių iš vis buvo, ir pritarimuose pasireiškė absoliuti vienybė. Suvažiavimo vardu paskelbtos ilgos rezoliucijos, kurias ALT-os valdybos bendradarbis J. Prunskis, plačiai aprašinėjęs tą suvažiavimą, reziumavo taip:

"Padėkoti prez. Nixonui už JAV nepripažinimą okupacijos. Prašyti, kad saugumo konferencijoje būtų iškeltas Lietuvos klausimas ir kad būtų daromi žygiai, jog Lietuvoj nebūtų laužomos piliečių teisės.

Sveikinami broliai tėvynėje, Sibire. Linkima ištverti kovoje už laisvę. Reikalaujama okupanto pasitraukimo. Prašo aukoti laisvinimo reikalams. Altą sudarančios organizacijos prašomos savo padalinius įjungti į Altą, o kur nėr Altos skyrių, juos steigti. Sveikinami latviai, minį nepriklausomybės sukaktį. Reiškiama padėka Altos vadovybei". ("Draugas", 1973.XI.21).

Veltui ieškotum tose "rezoliucijose" ženklų, kad Amerikos Lietuvių

Taryba būtų praregėjusi savo prasmę ir vietą kovos dėl Lietuvos laisvės linijose.

Labai įdomu, kad rezoliucijų rašėjai tylomis praleido tos organizacijos nusipelnusio vadovo ir garbės pirmininko Leonardo Šimučio siūlymą spausti Amerikos vyriausybę vykdyti Amerikos Kongreso priimtą Pabaltijo valstybių reikalu rezoliuciją. Mat, kai kuriems tos organizacijos veikėjams Rezoliucijoms Remti Komitetas tos rezoliucijos Kongrese nesąs pravedęs, o jei ir būtų pravedęs, tai ji vis tiek nevertinga.

Šiame ALT-os suvažiavime būta ir tam tikrų naujumų. Vienas jų, — kad šį kartą masiškai buvo atžymėti nusipelnę tos organizacijos veikėjai. Kadangi ALT-a skelbiasi turinti politinės veiklos monopolį ir ji esanti vienintelė, kuri tą darbą "jau virš 30 metų sėkmingai vykdo" (o visi kiti, kurie šioje srityje parodo savo iniciatyvą, esą tik kenkėjai), tai šiame suvažiavime apdovanotus "nusipelniusius veikėjus" tektų laikyti pačiais iškiliausiais Amerikos lietuvių kovos dėl Lietuvos laisvės darbuotojais. Skelbiame jų sąrašus, kad būtų žinomi ir "Į Laisvų" skaitytojams.

Apdovanojimai buvo dvejopi. Žemesnio rango įvertinimus — "atžymėjimo lapis" gavo 24 "Altos skyrių veikliejі lietuviai": kun. A. Stašys, Alg. Pužauskas, J. Račko, A. Pakalniškis, O. Biežienė, E. Vilimaitė, T. Kuzienė, M. Andrikytė, Pr. Polteraitis, Kr. Austin, M. Baronienė, M. Naujokas, P. Jokubka, E. Bučinskienė, V. Mankus, A. Gabalienė, R. Staniūnas, J. Valaitis, O. Ivinskaitė, E. Pakalniškienė, kan. V. Zakarauskas, dr. J. Genys, J. Pakalka, I. Blinstrubienė.

Aukštesnio rango "nusipelnę Altos centriniai veikėjai ir skyrių vadovai" apdovanoti Lietuvos laisvės statulos bareljefais. Tokių buvo 35: T. Blinstrubas, L. Dargis, dr. K. Šidlauskas, dr. J. Valaitis, inž. A. Rudis, dr. Vl. Šimaitis, V. Abraitis, J. Skorubskas, adv. St. Bredes, A. Čaplikas, V. Yucius, A. Aleksis, inž. E. Bartkus, A. Devenienė, M. Gudelis, E. Mikužiūtė, E. Paurazienė, M. Pranevičius, adv. Grigalius, R. Šarka, inž. A. Pautienius, A. Sukauskas, A. Vinikas, kun. J. Gasiūnas, J. Kasputis, Stonie, V. Tursa, A. Grigaliūnas, A. Skirius, Grimaila, kun. V. Karaveckas, V. Kažemėkaitis, P. Šemas, Katilius, K. Jurgėla.

Toks apdovanojimas tam tikra prasme gal ir naudingas: jei ne darbai, tegu žmones puošia bent ordinai, nors Lietuvėlei dėl to nei šilta, nei šalta. Tik kažkaip nutiko, kad ALT-os valdyba kai kurių "nusipelniusių veikėjų" (Grimailos, Katiliaus, Stonie) net vardų nažinojo. Bet gerai, kad žinojo nors pavardes.

Pakitimų nuo praėjusio suvažiavimo įvykę ir ALT-os sudėtyje. Šiemet plebėjų - narių sąraše pasirodė dvi naujos organizacijos: Lietuvos Atgimimo sąjūdis ir Vilniaus Krašto Lietuvių sąjunga. Iki šiol buvo skelbiama, kad VLIK-ui priklausančių organizacijų ALT-os statutas į ALT-ą neįleidžiąs. Lietuvos Atgimimo sąjūdis VLIK-e dalyvauja, vilniečiai ten dalyvauja Rytų Lietuvos Rezistencinio sąjūdžio vardu. Bet ir čia nieko nauja: ALT-os lordai su savo statuto paragrafais niekad nesiskaitė.

Dviem naujais, nors statutiškai ir nelegaliais nariais ALT-os valdybos pirmininkas suvažiavime pa-

BE MAGIKOS IR VARPŲ

Labai dažnai staigus džiaugsmas virsta nusivylimu. Taip atsitiko visai neseniai.

Paskaitę 1974.II.20 "Dirvą", ne vienas pašokome: pagaliau ir mes šio to verti! Sujaudino sekanti straipsnelio antraštė: "ALTo delegacija pas prezidentą Nixoną". Toliau buvo rašoma: "ALTo delegacija, kurią sudaro dr. Kazys Bobelis, pirmininkas ir dr. Jonas Genys, ATL atstovas Washingtone, vasario 19 d. bus priimti prezidento Nixono. Tą dieną, 2 val. 30 min. p.p. Washingtone vyks etninių grupių vadovų konferencija . . ." Šioje vietoje kiek atslūgome. Ką priims: dr. Bobelį su dr. Geniu, ar etninių grupių vadovus? Bet nuotaiką palaikė pranešimo šaltinis: "ALT Inf". Taigi žinia iš ALT-os turi būti tikra.

Praėjus vasario 19 d., į mūsų daugelio namus atėjo vasario 23 d. "Draugas". Jame užtikome, kad etninių grupių vadovų susirinkimas buvo. Buvo ir jiems priėmimas pas prez. Nixoną. "Iš lietuvių dalyvavo Amerikos Lietuvių Tarybos pirm. dr. K. Bobelis iš Čikagos ir dr. J. Genys iš Washingtono, Liet. Kat. susivienijimo pirm. Th. Mack iš Wilkes Barre, Pa., K. Oksas iš Chicagos ir dr. A. Novasitis, LB centro valdybos vicepirm., iš Philadelphijos. Dr. K. Bobelis ir dr. J. Genys prezidentui įteikė specialiai paruoštą memorandumą". (Kaip įteikė? Per pasiuntinius ar tiesioginiai?)

Taigi, etninių grupių vadovų susirinkime lietuviai turėjo keturias delegacijas: ALT-os, LRKSA, lietuvių respublikonų ir JAV LB. Bet kaip su ALT-os delegacija pas prezidentą?

Pranešimų, kaip tasai "ALT Inf." "Dirvai" duotas, mūsų spaudoje būna dažnai. Ir tai ne laikraščių kaltė, bet "žinių agentūrų", kuriomis redaktoriai pasitiki. Aišku, informacijos šaltiniai retkarčiais gali apsirikti ir būti priversti vėliau savo pranešimus patikslinti ar visai atšaukti. Tačiau patyčių klaidinimai yra grynas melas. Kalbant apie planus, sunku pramatyti, kaip seksis su jų įgyvendinimu, todėl jų optimistinis skelbimas ir vėliau pasėkmių stoka visuomenę apvilia. Bet pranešimai apie įvykius, aiškiai žinant, kad jie negali būti realizuoti, visuomenę įžeidžia. Mūsų tarpe panašių reiškinių būna (ne vien iš ALT-os pusės), nes institucijos dar vis kažkodėl galvoja, kad lietuvių išeivija nesusivokia, nesiorientuoja, yra lengvapėdė neišmanėlė. Gal taip

---

sidžiaugė, palaikydamas tai organizacijos stiprėjimu, tačiau nutylėjo, kad kažkur pradingo kitų dviejų organizacijų — lietuvių studentų ir santariečių - šviesininkų atstovai.

Visi ženklai rodo, kad prasmingesnės veiklos Amerikos Lietuvių Taryboje ir 1974 metais laukti negalima.

Fab. Žirgulis

buvo prieš šimtą metų, kai angliakasys mažai paskaitė ar, dvylika valandų požemy išbuvęs, dėl nuovargio nepajėgė skaityti. Tada jis tikėjo kiekvieno šviesesnio žodžiu. Tačiau (ne paslaptis!) pasitaikydavo apgavimų, ir žmonės tapo atsargesni. O šiuo metu pusgyves anteles skraidinti — vienas juokas.

Išeivijos nykimo priežastis sunku išvardinti, ir gal jos visos net ne žinomos. Tačiau pasitikėjimo stoka tikrai nepadeda; ir, tur būt, praeity dėl to atkrito dalis mūsų vyresniosios išeivijos, ypač daugiau prasilavinusios. Šiandien šviesesnieji iš ALT-os pranešimo ne tik pasijuoks, bet mos ranka į pačią ALT-ą (ir į kitas institucijas, panašiai besielgiančias). Tai kokias kovas, šią taktiką naudojant, galima laimėti?

Kyla įtarimas: kai kurių institucijų vadovybės (o gal kai kurios institucijų vadovybės) nepaiso, kas dėsis po jų. Tegul tvanas, ugnis, maras . . . Svarbu šiandien išsilaikyti ir kai ką atsiekti, net kreivu keliu pasinaudojant. Nebūtais dalykais pasigirsime, kai kas laikinai užkibs, susižavės ir mus parems. O kad rytoj tas pats rėmėjas, teisybę sužinojęs, šonan gręšis, kas tokio . . . Pagaliau, lai gudresnis tesupranta, lai jis tepyksta ar iš mūsų tesišaipo, gal net įsižeidžia, o iš lengvabūdžių ateis nauda.

Kreiva taktika jau seniai atgyveno, o mūsų veikla nesibaigia šiandiena. Visuomenė be ateities nė vieno nedomina, ir jos atstovų prezidentai nepriimdinės. Tautiniai sambūriai, šviesesnius savo narius paneigę, išbyrės, kaip smėlis be indo.

Lietuvių išeivijos statistika Amerikoje (šimtas tūkstančių vienon ar kiton pusėn) nėra pirminės reikšmės, nes žinome, kiek yra dirbančių ar visuomeniniu darbu besidominčių. Šimtai tūkstančių gali būti vertingi tik ypatingais atvejais — gerais ar blogais, — kaip teko patirti po Kudirkos įvykių. Tada spaudoje matėsi daug lietuvių kilmės autorių laiškų, ateidavo nelauktos finansinės paramos ir užklausimų, kaip į lietuviškąją visuomenę sugrįžti. Bet kasdienos darbe yra svarbūs tik tie, kurie juda. Jų nustojus niekas nesužinos ir apie tuos ypatingus atvejus, galinčius pusgyvį pažadinti. Impulsais pasitikėti yra žalinga, nes gyvybę palaiko tik nuolatinis budėjimas, kuriam masė nebūtinai reikalinga. Užtenka pasiryžusiųjų būrio.

Bet kas šį būrį laiduoja?

Yra nelogiška — prašyti paramos, o vėliau, jos susilaukus, tą geradarį pajuokti. Negalima jo ir neišmanėliu laikyti. Visuomeniniam gyvenimui, ypač mažose tautose, etika yra privaloma; ir ne tik žodžiuose, bet ir veiksmuose. Suktai išgauti laimėjimai yra laikini; vėliau tenka skaudžiai už juos užmokėti.

Jau seniai atėjo laikas visuomeniniame darbe atsisakyti magikos, dvilypės moralės, atsitiktinumų, varpais skambinimo, kur reikia susigėdus tylėti. Kuri institucija šito nesupranta, ilgai neišliks. Jei nė viena nesupras, — visi dingsime.

Ant. Bltkr.

Atnaujinkite "Į LAISVĘ" žurnalo prenumeratą 1974 metams!

KEISTAS KULTŪRININKŲ ATRINKIMAS ATŽYMĖJIMUI

Praeitais metais, PLB IV-to Seimo metu Washingtone, PLB valdyba ir Kultūros Taryba nutarė atžymėti labiau pasireiškusius kultūrininkus ir apdovanoti juos Lietuvių Fondo medaliais. Paskelbus atrinktųjų pavardes, dauguma tuoj pastebėjo, kad: (a) **atžymėtos tik kelios kultūrinės sritys; (b) atžymėjimas padarytas ne seimo vardu, bet egzekutyviniu patvarkymu.** Seimo korespondentai šių faktų viešumon nekėlė, nekėlė ir seimo nariai, nekėlė balso ir kultūrininkai, iš šalies atžymėjimus stebėję. Atžymėtiems asmenims gautieji medaliai nebūtų jau taip mieli, jeigu žinotų, kodėl ir kaip jie, o ne kiti, pateko į šių "laimingųjų" skaičių.

Visą kultūrininkų atžymėjimo reikalą iškėlė ir pravedė tuometinis PLB valdybos pirmininkas St. Barzdukas. Jam tad ir tenka atiduoti "kreditą" ir pagarbą. Nors atranka ir nebuvo tobula, bet padaryta viskas, kas tokiose sąlygose įmanoma. Privačiuose pokalbiuose smarkiai nusistebėta atrankos tikslingumu: kai kurių sričių parinkti net du atstovai, o iš kitų pagailėta medalio net vienam; — tačiau niekas nedrįso kvestijonuoti savo vadovybės nusistatymo. Pav., atžymėti du leidėjai, du chorų dirigentai, du šokių mokytojai, bet nė vieno kompozitoriaus, aktoriaus, nė vieno solisto, architekto, kritiko, nė rašytojo, nė vieno redaktoriaus ir taip toliau. Kodėl taip siaurai pažiūrėta į mūsų kultūrinius reiškinius, ir kodėl toks keistas jų išdėstymas? Kodėl išbalansuoti žmonės, bet ne kultūrinė veikla?

Kultūrininkų pagerbimo klausimą PLB valdybos ir Kultūros Tarybos posėdyje iškėlus, imta būkštauti, kad seimas gali neautorizuoti pagerbimui pristatyto kultūrininkų sąrašo ir jo nepraleisti. Pradėjus diskusijas, gali pasigirsti priešingų, nepageidaujamų komentarų vieno ar kito kultūrininko adresu, o jei kuris atstovų, neduok Dieve, pasiūlytų atranką balsavimo keliu, tai, vietoje asmens pagerbimo, atsiras nuvertinimas . . . Visa ši idėja būtų atmesta ir paliktų nemalonų įspūdį mūsų visuomenėje. Štai, atžymėtų kultūrininkų sąrašas: Alfonsas Mikulskis, Aleksandras Kučiūnas, Genovaitė Breichmanienė, Liudas Sagys, Bernardas Brazdžionis, Stepas Zobarskas, Juozas Kapočius, Adomas Varnas ir Algirdas Bielskus. Viso — 9.

Kandidatų pasiūla ir atranka vystėsi neįtikėtinai lėtai ir skausmingai. Dėl sportininko A. Bielskaus ginčų nekilo, bet tai ir viskas. Už tautinius šokius pasiūlyta pagerbti L. Sagį. Ir šventė prasidėjo! (Straipsnio autorius nemini, kas ką pasiūlė, atsiėmė ar pakeitė, — tai posėdžio, ne viešumos dalykas). Dauguma buvo už Sagį, bet ir už jį pasisakiusiems buvo aišku, jog Sagys nepraeis; kad jo asmeniui, pradėjus seimo pilnaties posėdyje kelti pliusus ir minusus, bus tik pakenkta. O to nenorėjo nei pozicija, nei

opozicija. Sagiui atsverti buvo pasiūlyta Genovaitė Breichmanienė. Niekas nesvarstė, kas ko ir kiek nusipelnęs; kilo tik rūpestis, ar praeis. Ar dešinė atsvers kairę? Bent apylygiai . . .

Nutarta atžymėti knygų leidimą. Pasiūlyta Stepas Zobarskas, **Manyland** leidyklos savininkas. Suabejota ir jo praėjimu, nes **Manyland** leidžia knygas vien angliškai, reiškia. tarnauja daugiau kultūros propagandai, ne pačiai Lietuvos kultūrai. Kompromisas: J. Kapočius, LE leidėjas. Balso prieš jį niekas nekels, o su juo praeis ir Zobarskas. Priimta.

Pradėjus svarstyti dainos meną, pirmuoju išstatytas A. Mikulskis ir jo Čiurlionio ansamblis. Tačiau, ką pasakys Čikagos Lietuvių Opera ir Dainavos ansamblis? Išbalansavimui nutarta pridėti A. Kučiūną, Čikagos Lietuvių Operos dirigentą. Taip atsirado principas: arba du, arba nė vieno! Bet koks principas, vis dėlto, geriau, negu jokio. Susitarta, rastas bendras vardiklis. Susitarta, nes atžymėtieji kultūriniai laukai yra daugiau propagandinio pobūdžio, ne grynai kūrybinio. Grynai kūrybinėse srityse kompromisas neįmanomas, todėl . . .

Svarstant dailininkus, apsistota prie A. Varno asmenybės. Ne kad verčiausias, bet kad **amžiumi vyriausias,** — niekas neišdrįsiąs paneigti amžiaus 95 metus! Nebuvo galima susitarti ir dėl poeto. Sutarta atžymėti B. Brazdžionį. Motyvas: poetas — pranašas! Jokia kultūringa visuomenė nekritikuoja savo pranašų . . . Kitos kultūrinės sritys liko neatžymėtos ne dėl sumanytojų norų, ar kūrėjų stokos, bet dėl negalėjimo susitarti.

Tačiau, kad ir taip atsargiai suporuojant kultūrininkus, rengėjai būkštavo, pristatant seimui dėl aprobatos, gali susilaukti kritikos dulkių, nepageidaujamų komentarų ir priešingų, jeigu norima, rezultatų. Labai trokšta, tikėkite, kultūrininkus pagerbti visų lietuvių autoritetu, dėtos visos įmanomos pastangos pravesti atžymėjimą seimo vardu; buvo norėta, kad jokia dėmelė neužkristų ant atrinktųjų vainikų, joks nepageidaujamas žodelis nebūtų pasakytas prieš . . . Klausant kartais susidarydavo nuotaika, lyg suvažiavusieji seimo nariai būtų puslaukinės tautos atstovai, nepajėgią atskirti žiedų nuo stagarų . . .

Po kelių varginančiai ilgų posėdžių ir jausmingų svarstymų, vadovybė, vis dėl to, apsisprendė kultūrininkų atžymėjimo neįrašyti į baigiamąjį seimo posėdį, o tik pranešti patį faktą, neprašant sutikimo ar aprobacijos. Taip ir buvo padaryta. Suinteresuotieji šioje vietoje turi dėkoti dr. A. Butkui, St. Barzduko oponentui, sutikusiam pagaliau šios visos problemos seime nekelti, atrinktųjų sąrašo nesiūlyti diskusijoms ir nestatyti balsavimui. Štai kodėl banketo metu pagerbtiesiems kultūrininkams medaliai buvo įteikti ne seimo, o PLB valdybos vardu.

Tai nepasaka; greičiau tai — konkretus išeivijos vėžys. Kultūrininkas virto keiksmažodžiu. Jis bijo išsižioti, bijo pasirodyti, bijo būti nušvilptas ar suniekintas kultūros diletantų, o neretai ir pačios blogai informuotos visuomenės. LB Taryba, LB Krašto valdyba ir visi LB vadovai, užuot kovoję su ALT-a ir jos žmonėmis, turi kovoti su tokio-

IŠEINANTIEJI IR ATEINANTIEJI BIČIULIAI

1974 metų balandžio 5 — treji metai, kai išėjo iš gyvųjų eilės dr. Pranas Padalis. Tų pat metų gale išėjo dr. Zenonas Ivinskis. Paskui juos kitais metais — ir Levas Prapuolenis. Visi jie artimo amžiaus — Padalis nebaigęs 60, Ivinskis 63, Prapuolenis 59 metų.

Jų išėjo daug daugiau. Šiuos tris suminėjau tik dėl to, kad jie mums yra žinomiausi, ir jie yra tipingi savos generacijos reiškėjai. Reiškėjai generacijos, išaugusios nepriklausomoje Lietuvoje. Tos generacijos didžioji dalis buvo sunaikinta raudonojo ar rudojo imperializmo. O atsidūrusių Vakaruose jau eilę suspėjo sunaikinti laikas.

Tų trijų išėjimas yra ženklas, kad iš gyvenimo pasitraukė ar baigia trauktis visa ta generacija. Nors atskiri jos nariai tebėra biologiškai gyvųjų eilėje ir individualiai reiškiasi kūryba, bet *gyvenimui vadovauti* jau yra atėjusi nauja, jaunesnė generacija.

Atėjusieji tikriausiai yra tų pačių siekimų, kaip ir išėjusieji ar išeinantieji, bet jie yra jau kitokio galvojimo, kitokios formos, stiliaus, nes formavosi kitose sąlygose.

Padalio, Ivinskio, Prapuolenio generacijoje, aišku, kiekvienas turi savitą, nepakartojamą veidą, ir kiekvienas atliko atskirą rolę. Tačiau jiem visiem galimas bendras vardiklis. Jame rastume kelias ryškesnes žymes.

Viena — visuomeniškumo persvara. Visuomeniškumas tai vienas iš eilės St. Šalkauskio lietuviui inteligentui užbrėžtų asmenybės privalumų. Kai šios generacijos žmonės atsidurdavo prieš dilemą — atiduoti jėgas profesijai ar momento visuomenės reikalams, jie nesvyruodami rinkosi antrąją. Ne iš malonumo, bet iš pareigos pajautimo. Visi jie buvo uolūs nepriklausomos Lietuvos kultūrinio gyvenimo, o kiek sąlygos leido, ir politinio gyvenimo aktyve; visi jie buvo atsidėję rezistencijai prieš Lietuvos okupantus; visi jie emigracijoje buvo ištikimi tai pačiai

---

mis apraiškomis pačios LB vadų eilėse, rasti bendrą kalbą su mūsų kultūrininkais ir kūrėjais, atiduoti jiems priklausančią vietą lietuviškame judėjime.

K. T. Jakštas

rezistencinei idėjai ir net taktikai.

Tai atstovai laikotarpio, kuriame asmuo negalėjo atsidėti tik savo profesijai ar tik savo šeimai. Reikėjo dar bent tokio pat nepriklausomos Lietuvos laikotarpio, kad šviesuomenės būtų pakankamai; kad ji galėtų diferencijuotis — eiti jau ne į platumą, bet į gilumą, t. y. kad vieni galėtų atsidėti tik visuomeniniam darbui, o kiti — mokslinei ar kitokiai profesijai ir duoti tokių gerų specialistų, kokių duoda kitos tautos, ilgus laikus besinaudojančios nepriklausomybe.

Jeigu ne Lietuvos tragedija, tie trejopi suminėti žmonės, kaip vienas dabarties ekonomistas aptarė, būtų nuėję ir į "gilumą" — Ivinskis būtų europinio masto autoritetas istorijoje, Padalis — pagal savo charakterį aukštos klasės diplomatas, Prapuolenis — plataus masto "salesmanas". Kiti būtų skleidęsi kitokiais žiedais.

Antra žymė. Visuomeninėje nei profesinėje veikloje nė vienas iš jų nesiekė "valdžios". Dėl jos ir tarp savęs nekonkuravo. Priėmė ją kaip neišvengiamą pareigą, vienas natūraliai imdamas vadovauti darbininkams, kitas — jaunimui, trečias — mokytojams ir t.t. Net ir 1941 metų sukilimo vadovavimas teko Levui Prapuoleniui pirmiausiai dėl to, kad kiti buvo sulikviduoti, o išlikęs tas, kuris pakankamai buvo jaunas, kad išdrįstų šią atsakomybę prisiimti.

Trečia žymė. Nebuvo šioje generacijoje nė tarpusavės idėjinės kovos, nesuderinamo nuomonių skirtumo. Kova atsiranda tada, kai asmuo, užsidaręs savame kiaute, susikuria gyvenimo koncepciją. Bet tokio užsidarymo anos generacijos avangarde nebuvo. Periodiškai susirinkdami, išdiskutuodami problemas, pareikšdami kiekvienas savo koncepciją, prieidavo bendrą, — ne mano, ne tavo, ne jo, bet mūsų visų sprendimą. (Taip buvo su deklaracija "Į organiškos valstybės kūrybą", taip buvo su problemom, keliamom *Židiny, Naujojoj Romuvoj, XX amžiuje).*

Tai nereiškia, kad nebuvo idėjinės kovos tarp jų ir ankstesnės generacijos kai kurių atstovų. Buvo. Tik vyko tyliai, o kartais prasiveržda vo atvira polemika ar susilaukdavo net tam tikrų represijų. Bet ir toje kovoje šis avangardas buvo vieningas kolektyvas.

Ketvirta žymė, kuri labiausiai išaugo rezistencinėje veikloje, tai konspiracinė veikla. Jos esmė — daugiau veikti, mažiau apie veikimą kalbėti. Rodyti nuveiktus darbus, palikti šešėly pačius darbuotojus. To rezultatas buvo ne tik atsargumas, bet ir pasitikėjimas vienas kitu. Tai padėjo išugdyti sistemingą rezistencinės organizacijos tinklą visame krašte. Tai padėjo sumažinti aukų kiekį — ir nebuvo žinoma, kad vienas kuris šios rezistenci-

jos branduolio suimtas asmuo būtų išdavęs kitą. Ištikimybė draugams buvo šio branduolio vidinis intymus ryšys.

Išeivijos laikotarpis jau truko ketvirtadalį šimtmečio. Jame išaugo nauja generacija, subrendo naujo gyvenamo krašto atmosferoje.

Jei norėtum šiuos žmones apibūdinti, kontrastuodamas su ankstesniais, tos senosios generacijos žmogui rodytųsi šie ženklai. —

Pirmas. Šios naujos generacijos žmonės tokie pat patriotai kaip ir ankstesnės. Tačiau patriotizmą pavergtai Lietuvai jie priima racionaliau — kaip moralinį įsipareigojimą, apsisprendimą. Anie tai buvo jų prigimties, emocinis šauksmas.

Antras. Šios generacijos žymi dalis eina labiau į gilumą — su didele persvara profesijai, kai kada net su grėsme joje nuklysti ir prarasti visuomeniškumo pareigos jausmą.

Trečias. Tie, kurie šalia savo profesijos imasi "ambicijos" visuomenei tarnauti, artėja į amerikinį politinio veikėjo tipą, kurio esminė žymė — veržlumas vadovauti, iš čia — "kova dėl valdžios". Gal čia reiškiasi pragmatinio galvojimo įtaka: laimėti valdžią — įsigyti įtakos; taigi, visos priemonės tinkamos, kurios tik veda į valdžios laimėjimą. Ir pačioje veikloje jų metodas yra pragmatiškas gerąja to žodžio prasme: numato veiklos artimiausius uždavinius ir sutelkia tiems uždaviniams tinkamas priemones. Tai duoda veiklai teigiamo, pozityvaus konkretumo.

Ketvirtas. Šio krašto "atviros visuomenės" charakteris mėgsta reikalus diskutuoti atvirai, viešai. Diskusijoms atiduodama persvara net ten, kur galėtų būti racionalesnė, tyli, konspiracinė veikla, tokia reikalinga rezistencijai. Šia prasme naujosios generacijos sąmonė susijusi labiau su "politikos" terminu, negu su "rezistencija" (Ir *Į Laisvę* pasivadino "politikos žurnalu"). Šiai generacijai labiau suprantamas ir jos sumaniau naudojamas propagandos reikalas. Propagandos — problemai, propagandos — asmeniui.

Įsijungiantieji į vietos politinį gyvenimą ima vienas nuo kito skirtis ne tiek tuo, kad vieni simpatizuoja demokratams, kiti respublikonams, kiek tuo, kad vieni linksta į "konservatorių", kiti į "liberalų" sparną. Ir kaip tik šis skirtumas gali sukelti trinties saviškių tarpe; gali būti net ir išsiskyrimo ženklu.

Natūralu, kad kiekviena generacija skleidžiasi savais ženklais. Natūralu tada, jei atsiranda įtampa tarp generacijų ir lietuvių tarpe. Istorijos dinamika tuo ir reiškiasi, kad ateina nauji žmonės, naujos idėjos, nauji metodai, naujos formos. Žalinga tada,

LAIŠKAI REDAKTORIUI

(Atkelta iš 5 pusl.)

Neskriauskite prenumeratorių!

* Keičiantis redaktoriams, nepadarykite spragų, kaip kad atsitiko prieš maždaug ketvertą metų, prieš perimant bičiuliui Juozui Kojeliui redagavimą iš Jūsų. Tada du ar tris numerius sudėjote į vieną. Tuo atveju skriaudžiate prenumeratorius. Ne vienas pagalvoja, kad žurnalas gali nebeišeiti. Sunku tuo atveju iš jų išgauti prenumeratos mokestį.

A. Pumputis
Glendale, N.Y., JAV

Redakcijos pastaba. Tiesa, mano redagavimo laikais vienas numeris (nr. 47-48/84-85) buvo išleistas dvigubas. Bet kaip ten bebūtų, prenumeratoriai tikrai nebuvo nuskriausti mano redagavimo laikais. Tuo metu man teko suredaguoti 10 žurnalo numerių, kas sudarė 800 žurnalo puslapių. Taigi, vieno numerio puslapių skaičiaus vidurkis buvo 80 pusl. Bičiulis Juozas Kojelis suredagavo 11 numerių, kas sudarė 904 žurnalo puslapius. Jo vieno numerio puslapių skaičiaus vidurkis buvo 82 pusl. Praeityje (prieš man ar bičiuliui Juozui redagavimą perimant) atskiras žurnalo numeris turėdavo tik apie 64 puslapius. Kartkartėmis būdavo išleidžiamas padidintas numeris. Kaip matote, nei bičiulis Juozas, nei aš nenuskriaudėme prenumeratorių. Ir šis numeris išleidžiamas padidintas.

Koks turėtų būti "Į Laisvę" žurnalas?

* "Į Laisvę" neturėtų rikiuotis į politikierių konservatorių eilę ir ginti jų liniją ir filosofiją. Tolerancija, ob-

---

kai įtampa pakyla tiek, kad vieni ar antri užtrenkia duris ir nenori matyti, kas gero yra anapus slenksčio.

Ateina laikas dainininkui pasitraukti iš scenos. Ateina laikas ir visuomeninės veiklos žmogui pasitraukti iš vadovavimo tai ar kitai visuomeninei grupei. Naujai vadovaujančių žmonių darbus sekti, kritiškai vertinti telieka jo privilegija ir net pareiga. Bet juos atmesti vien dėl to, kad jie kitaip daromi, būtų savęs gramsdinimas į mizantropiją.

Lygiai naudinga ir naujesnės generacijos veikėjui pažvelgti atgal. Tada jis darosi kritiškesnis ne tik kitiem, bet ir sau, o tuo pačiu jo horizontas prasiplečia, jo sprendimai daros tikslesni ir teisingesni. Tada jis pasijunta reikšmingesnis visame tautos istorijos vyksme, kuriame kiekviena generacija nenutrūkstamai turi įminti savo pėdas.

Padalio, Ivinskio, Prapuolenio prisiminimas galėtų būti jungtis tarp bičiulių iš dviejų generacijų: išeinančių ir ateinančių. Jungtis, kuri vienus ir kitus papildo, o jų veiklą pratęsia, ir drauge kuria tautos istoriją.

J. B.

jektyvumas ir mūsų sąjūdžio gilus susirūpinimas apie svarbiausius mūsų Tėvynės ir tautos reikalus turėtų dominuoti žurnalo puslapiuose. Žurnalas negali tapti "Dirvos", "Naujienų" ar "Naujosios Vilties" plagijatu.

J. Mikonis ir
V. Rociūnas
Cleveland, Ohio, JAV

* Nepaprastai daug yra pasimetimo lietuviuose bendravimo su kraštu reikale. Tuo klausimu turėtų žurnale pasisakyti mūsų sąjūdžio autoritetai, tuo reikalu sąjūdžio vadovybė turėtų priimti ar nustatyti tam tikras gaires, kurių turėtų laikytis geros valios lietuviai.

J. Karklys
Woodhaven, N.Y., JAV

KITATAUČIŲ ĮJUNGIMAS...

(Atkelta iš 117 pusl.)

dis, suorganizuodamas politinių studijų savaitgalius bei konferencijas. VLIK-e yra 15 politinių grupių. Jei tik visos tiek judėtų, kaip kad daro frontininkai, — sulauktumėm tikrai gražių rezultatų.

PROFESORIŲ MISIJA . . .

(Atkelta iš 114 pusl.).

8. Sprendžiant ir svarstant tikėjimo ir įsitikinimų laisvės klausimus, yra puiki proga iškelti skirtingą įsitikinimų (ateizmo ir religijos) traktavimą Sovietų Sąjungoje. Čia pavyzdžių iš pavergtos Lietuvos tikrai nestinga!

9. Pilnai pritarkime žydų reikalavimui laisvės — išvykimui iš Sovietų Sąjungos (į Izraelį ar kitur), bet kiekvienu atveju priminkim ir savųjų žmonių panašius norus.

10. Kelkim valstybės ir šeimos santykių klausimus, primindami ta proga sovietų praktiką, verčiant mažamečius vaikus šnipinėti ir įskundinėti tėvus.

11. Diskutuojant darbininkų ir darbdavių santykių klausimus, yra puiki proga iškelti darbininkų vergišką padėtį Sovietų Sąjungoje, kur jie, būdami visi valstybės tarnautojai, turi paklusti valstybės — komunistų partijos valiai ir neturi teisės streikuoti.

Čia išvardintos galimybės nepretenduoja į išsamų sąrašą. Tebūnie tai tik kuklus paskatinimas surasti kiek galima daugiau galimybių ir progų Lietuvos bylai kelti ir ginti.

JAV-BIŲ LB DELEGACIJA PAS JAV-BIŲ VICEPREZIDENTĄ FORD — JAV-bių viceprezidentas Gerald R. Ford neseniai priėmė JAV-bių LB delegaciją ir aptarė su ja Lietuvos bylos klausimą. Nuotraukoje (iš kairės) — dr. A. W. Novasitis, R. Česonis, A. Gureckas, viceprezidentas G. R. Ford, A. Mačiulaitytė-Zerr ir A. Gečys. Nuotraukoje trūksta JAV-bių LB Krašto valdybos pirm. J. Gailos, nes jis tą nuotrauką darė.

REZOLIUCIJOMS REMTI KOMITETO centro vykdomasis komitetas posėdžio metu. Nuotraukoje iš kairės (aplink stalą) — dr. P. Pamataitis, G. A. Petrauskas, A. Plirisild (estas), A. Reins (latvis), pirm. L. Valiukas, B. Nurmsen (estas, kalba), dr. J. Žmuidzinas ir A. Kulnys. Šio vieneto pastangomis buvo pravesta JAV-bių Kongrese garsioji H. Con. Res. 416 (89th Congress) rezoliucija Lietuvos, Latvijos ir Estijos bylos reikalu.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Danguolė Sadūnaitė, PAKELIUI Į EMMAUS, eilėraščiai. Aplankė piešė ses. Ona Mikailaitė, išleido Nek. Pr. Šv. M. Marijos Seserų Kongregacija, spaudė Immaculata Press, Putnam, Connecticut 06260; 95 pusl., kaina 2.50 dol. Gaunama leidykloje ir pas platintojus.

Liudas Dovydėnas, KARALIAI IR BULVĖS; viršelis dailininkės Ados Korsakaitės - Sutkuvienės; išleido Lietuviškos Knygos Klubas,, spaudė "Draugo" spaustuvė, 4545 West 63rd Street, Chicago, Illinois 60629; 212 pusl., kaina 4.50.

LAS VIOLACIONES DE LOS DERECHOS HUMANOS EN LITUANIA OCUPADA POR LOS SOVIETICOS (*Žmogaus teisių pažeidimai okupuotoje Lietuvoje*) — ispanų kalba; išleido JAV Lietuvių Bendruomenė, talkininkaujant Kolumbijos Lietuvių Bendruomenei, tarpininkaujant kun. A. Tamošiūnui; lėšoms telkti — A. Liepinaitis ir A. Sakėnas. Spaudė Editorial Gran-America spaustuvė Medelline, Kolumbija; 79 pusl., kaina nepažymėta.

Ona Mikailaitė, PUPUČIO PASAULIUKAS. Pasakos ir piešiniai Onos Mikailaitės; išleido Nekaltai Pr Marijos Seserų Kongregacija, spaudė Immaculata spaustuvė, Putnam Connecticut; 143 pusl., kaina 4.50 dol.

Aloyzas Baronas, ŠILLKO TINKLAI, pasakojimai. Aplankas Kazio Veselkos, išleido *Ateitis* 1974, Literatūros serija Nr. 9, spausdino "Draugo" spaustuvė; 194 pusl., kaina 4.50 dol.

IN THE SERVICE OF THE CHURCH, arkivyskupo Jurgio Matulaičio biografija ir jo dvasinis dienynas anglų kalba. Originalas buvo išleistas italų kalba Milane 1963. Anglų kalba leidimą finansavo prel. Juozas Karalius. Įvadą parašė Bolognos arkivyskupas kardinolas G. Lercaro; 145 pusl.

Birutė Pūkelevičiūtė, NAUJŲJŲ METŲ ISTORIJA, romanas, laimėjęs "Draugo" dienraščio dvidešimt trečiojo romano konkurso premiją. Išleido Lietuviškos Knygos klubas, spausdino "Draugo" spaustuvė 1974; viršelis Kazio Veselkos; 183 pusl., kaina 4.50 dol.

Joseph Ehret, THE FORGOTTEN BALTS; į anglų kalbą vertė Algis Mickūnas, Ph. D., išleido Amerikos Lietuvių Taryba Chicagoje 1974 su dr. Kazio Bobelio ir tėvo V. Bagdonavičiaus, MIC, įvadiniais žodžiais; 28 pusl., kaina nepažymėta

Julija Švabaitė - Gylienė, SEPTYNI SAULĖS PATEKĖJIMAI, eilėraščiai. Viršelį ir vinjetes piešė Danguolė Stončiūtė. Išleido *Ateitis* 1974; literatūros serija Nr. 8, spaudė Mykolo Morkūno spaustuvė Chicagoje; 80 pusl., kaina 3.50 dol. Gaunama "Ateitis" leidykloje, c/o Mrs. M. Bajorūnienė, 17689 Goldwin Drive, Southfield, Mich. 48075.